

Конструктор уроку

О. Е. Охредько

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Рівень стандарту

10
клас

Уроки

НОВОГО ПОКОЛІННЯ

- Розробки всіх уроків курсу
- Методичні рекомендації
- Робота з історичними джерелами
- Творчі та пошукові завдання
- Завдання для узагальнюючого оцінювання
- Цікаві факти

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Урок 1

Вступ. Світ на початку XX ст.

Мета уроку: формувати уявлення учнів про завдання і структуру курсу; створити умови для розуміння учнями «демографічного портрету» людства; навчити аналізувати прискорення економічного, технічного, інтелектуального прогресу, визначати основні цінності та здобутки людства на початку XX ст.; розглянути становище світу на початку XX ст.; охарактеризувати світ на початку XX ст.; навчити учнів порівнювати різні «світи» початку XX ст. та висловлювати свою думку щодо розвитку суспільства,

Обладнання: підручник, настінні карти світу, Європи, Азії.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Основні поняття: Новітня історія, історичні джерела, індустріальне суспільство.

Основні дати та події: 1901 р. — початок XX ст. — період Новітньої історії.

Очікувані результати: учні навчатимуться:

I. Організаційний момент

.....
.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Вступне слово вчителя

Пояснити назву періоду «Новітня історія» та назвати його хронологічні межі.

Словничок

Історія Новітнього часу — період всесвітньої історії після історії Нового часу, що охоплює події, які відбувалися у XX — на початку XXI ст.

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Курс всесвітньої історії в 10 класі.
2. Основні цінності та досягнення людства на початку XX ст.
3. Народонаселення.
4. Прискорення економічного, технічного, інтелектуального прогресу.
5. Світ на початку XX ст.

Пояснення вчителя

Ознайомити учнів із завданнями і структурою курсу, побудовою підручника з предмета, додатковою навчальною літературою та електронними ресурсами; формами й методами організації навчальної діяльності на заняттях із курсу; періодичністю, критеріями і засадами тематичного, семестрового й річного оцінювання.

Метод «Мозковий штурм»

Визначити основні цінності та досягнення людства на початку XX ст.

Відповіді учнів фіксуються на дошці. Запропоновані учнями відповіді бажано поділити на групи: філософські, релігійні, політичні, наукові, технічні та інші цінності.

.....
.....
.....

Метод «Ланцюжок» (робота в групах)

Об'єднати учнів у дві команди та запропонувати по черзі (спочатку представник однієї команди, потім другої, наступний крок — знову представник першої команди, потім — другої) називати прізвища видатних осіб, які вплинули на розвиток суспільства у XX ст. Відповіді учнів фіксуються на дошці. Відповідь зараховується, якщо учень пояснює, як названі особистості вплинули на світ. Перемогу здобуває команда, яка останньою дасть відповідь.

Урок 1

Пояснення вчителя

- Розповісти про народонаселення, звертаючи увагу на завершення процесів формування націй та народностей у ХХ ст. та зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на розвиток людства.
- Визначити чинники, які впливають на зростання кількості населення планети (покращення умов життя, дотримання гігієни, розвиток медицини тощо), та причини, що стримують цей процес (війни, епідемії, генотици тощо).
- Зупинитися на міграційних процесах, визначити їхні причини та напрямки.
- Скласти «демографічний портрет» людства.

Дискусія

Об'єднати учнів у групи, які будуть розглядати різні чинники прогресу (о д н а г р у п а — досягнення та позитивний вплив прогресу, д р у г а — негативні сторони прогресу).

Після обговорення в групах провести дискусію щодо позитивних та негативних рис прогресу, яку закінчити голосуванням «Чого більше в прогресі — добра чи зла?».

Підсумовуючи результати голосування, підвести учнів до розуміння того, що будь-який прогрес, як і будь-яке явище, має як позитивні, так і негативні риси.

Робота з картою*

1. Визначте, які країни за формою державного устрою існували на початку ХХ ст. (*Монархії, республіки, підкорені країни.*)
2. Назвіть і покажіть на карті приклади таких країн.

.....

.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Фронтальне опитування

1. Що таке новітня історія?
2. Які основні цінності людства ХХ ст. ви можете назвати?

3. Які демографічні процеси тривали на початку ХХ ст.?
4. Наведіть приклади міграцій в історії людства.
5. Наведіть приклади науково-технічних досягнень і поясніть, як вони вплинули на розвиток суспільства.

.....

.....

.....

Метод «Обери зайве»

Визначте науково-технічні відкриття, які не належать до початку ХХ ст.

- 1) винахід телефону; 2) винахід колеса;
- 3) відкриття рентгенівського променя; 4) початок «ери авіації»;
- 5) винахід атомної бомби;
- 6) початок «ери космічних польотів»;
- 7) винахід радіо;
- 8) планетарна модель атома;
- 9) поява дарвінізму;
- 10) створення квантової теорії;
- 11) запровадження конвеєра на виробництві;
- 12) створення теорії відносності.

Зразок відповіді: 2, 5, 6, 9.

.....

.....

.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Курс всесвітньої історії в 10 класі є початком вивчення періоду Новітнього часу, найвизначніших його подій та постатей.

.....

.....

.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Підготувати докази щодо одного з винаходів людства, яке найбільше всього вплинуло на розвиток суспільства.

* Тут і далі учитель працює з настінними картами, учні — з атласом «Всесвітня історія. 10 клас. Атлас / Авт.-упорядн. О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. — Х.: Вид-во «Ранок», 2010.

Урок 2

США, Велика Британія, Німеччина на початку ХХ ст.

Мета: сформувати в учнів уявлення про США, Велику Британію та Німеччину на початку ХХ ст.; створити умови для розуміння учнями причин активізації суспільно-політичних рухів на початку століття; навчити визначати передумови державного регулювання соціально-економічних процесів; розглянути особливості соціально-економічного розвитку провідних країн світу (США, Великої Британії, Німеччини); охарактеризувати суспільно-політичні рухи у США, Великій Британії та Німеччині; навчити учнів порівнювати державний устрій та особливості політичного життя розвинутих країн та висловлювати свою думку щодо впливу цих держав на розвиток суспільства,

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: прогресивізм, імперіалізм, «Справедливий курс», план Шліффена.

Історичні постаті: Т. Рузвельт, В. Вільсон, Г. Кемпбелл-Баннерман, Д. Ллойд Джордж, Вільгельм II Гогенцоллерн, Б. фон Бюлов, В. Лібкнехт.

Основні дати та події: 1901—1909 рр. — президентство Т. Рузвельта, 1903 р. — Панамська угода, 1908 р. — створення Бюро розслідування (пізніше ФБР), 1900 р. — заснування Лейбористської партії, 1901—1910 рр. — правління короля Едуарда VII, 1910 р. — початок правління короля Едуарда VIII, 1904 р. — підписання англо-французької угоди, 1907 р. — англо-російська угода, 1908—1915 рр. — реформи Д. Ллойд Джорджа, 1912 р. — Білль про гомруль, страйк вуглекопів, 1905 р. — розробка плану Шліффена, 1902, 1907 рр. — продовження угоди з Австро-Угорщиною та Італією.

Очікувані результати: учні навчаться:

I. Організаційний момент

Робота за завданнями підручника

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Тестове завдання

Перевірка творчого домашнього завдання

Учні виступають із презентацією результатів дослідження.

Установіть відповідність між назвами країн та їхніми представницькими органами:

1 Велика Британія	А Рейхстаг
2 США	Б Національні збори
3 Німеччина	В Конгрес
4 Франція	Г Парламент
	Д Дума

Зразок відповіді: 1Г 2В 3А 4Б.

Урок 2

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Особливості державного устрою, політичного життя та соціально-економічного розвитку США на початку ХХ ст.
2. Особливості державного устрою, політичного життя та соціально-економічного розвитку Великої Британії на початку ХХ ст.
3. Особливості державного устрою, політичного життя та соціально-економічного розвитку Німеччини на початку ХХ ст.

.....

Метод «Прес-конференція» (робота в групах)

Використовуючи матеріал підручника та роздавальний матеріал, скласти характеристику однієї з країн: перша група — США, друга група — Великої Британії, третя

група — Німеччини. Кожній групі слід підготувати запитання щодо двох інших країн. Через 15—20 хвилин представники кожної групи виступають з інформацією про країну, а учні інших груп ставлять запитання. Матеріали узагальнюються на дошці.

с. 6 →

Словничок

Імперіалізм — монополістична стадія розвитку капіталізму. У провідних країнах світу імперіалізм виникає на межі ХІХ—ХХ ст. з появою монополій. У період імперіалізму в політичному та економічному житті суспільства панує фінансова олігархія (невелика група людей), що концентрує у своїх руках банківський та промисловий капітал.

Зразок відповіді

Назва країни	Сполучені Штати Америки
Місцезнаходження	Материк Північна Америка (показати кордони і території Аляски, Гаваї та зон впливу (Куба, Філіппіни))
Державний устрій	Республіка (президентська)
Глава держави	Президент (В. Мак-Кінлі, Т. Рузвельт, В. Тафт, В. Вільсон)
Представницькі органи влади	Конгрес (Сенат та Палата представників)
Політичні партії	Республіканська партія, Демократична партія
Політична ситуація	Боротьба між партіями, расизм
Економічна ситуація	Перетворення на впливову індустріальну державу, міграція з Європи, інвестиції з Європи, боротьба з трестами
Зовнішня політика	Поширення впливу у світі; підтримка Японії, політика «відкритих дверей та рівних можливостей» у Китаї
Видатні особистості	Т. Рузвельт, В. Вільсон
Основні дати та події	1901 р. — убивство президента США, 1901—1909 рр. — президентство Т. Рузвельта — «Справедливий курс», 1903 р. — Панамська угода, 1908 р. — створення Бюро розслідування (пізніше ФБР), 1912 р. — президентство В. Вільсона — «Нова демократія»
Основні поняття та назви	Прогресивізм, імперіалізм, «Справедливий курс», монополія, конституційні поправки, «антитрестовські закони», «доларова дипломатія» «Нова демократія», Панамський канал

Урок 2

Антанта — блок європейських держав (Велика Британія, Франція, Росія), що сформувався в 1904—1907 рр. і об'єднав у роки Першої світової війни понад 20 держав у боротьбі проти Німеччини та її союзників.

IV. Узагальнення й систематизація знань

Робота з таблицею

Заповніть таблицю, указавши у відповідному стовпчику порядковий номер прізвища, назви й події.

1) Т. Рузвельт, 2) А. Бебель, 3) «Справедливий курс», 4) Вільгельм II Гогенцоллерн, 5) Г. Солсбері, 6) «Нова демократія», 7) В. Вільсон, 8) план Шліффена, 9) Д. Ллойд Джордж, 10) Шин Фейн, 11) В. Лібкнехт, 12) Білль про гомруль.

Зразок відповіді

США	Велика Британія	Німеччина
1, 3, 6, 7	5, 9, 10, 12	2, 4, 8, 11

Метод «Ланцюжок»

Продовжте ланцюжок слів (прізвищ, понять, назв) із певної теми. Завдання можна ускладнити — запропонувати пояснити кожне з названих у ланцюжку слів або провести командне змагання.

Німеччина — рейхстаг — Отто Бісмарк — А. Шліффен — Берлін — рейхсканцлер — Вільгельм II — ...

.....

.....

.....

.....

.....

Завдання

Порівняйте зовнішню політику світових держав — США, Великої Британії та Німеччини за планом:

1. Назва зовнішньої політики (наприклад у Великій Британії — «блискуча ізоляція»).

2. Засади зовнішньої політики.
3. Напрямки зовнішньої політики.
4. Основні події зовнішньої політики (наприклад, для Німеччини — участь у придушенні «боксерського» повстання в Китаї, янцзинський договір із Великою Британією, продовження Троїстого союзу, Перша Марокканська криза, російсько-німецький договір тощо).
5. «Провідники» зовнішньої політики (наприклад для Німеччини — Вільгельм II, князь фон Бюлов).

.....

.....

.....

.....

V. Підсумки уроку

Перевірка виконання завдання, аналіз типових помилок

.....

.....

Основні висновки

- У кожній із провідних країн світу на початку ХХ ст. в соціально-економічному розвитку існували як спільні явища, так і відмінні.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Підготувати реферат про одного з відомих політичних діячів США, Великої Британії або Німеччини на початку ХХ ст.

Урок 2

Роздавальний матеріал

Роздавальний матеріал

США

Державний лад і політична система США визначалися Конституцією 1787 р., заснованою на республіканській формі правління та принципі поділу галузей влади. Президент, будучи головою держави, був також головою виконавчої влади і сам очолював уряд. Законодавчу владу здійснював двопалатний конгрес, судову — система незалежних судів, об'єднана навколо Верховного суду. За формою державного устрою США були територіальною федерацією штатів — автономних державних одиниць зі своїми конституціями, Законодавчими зборами та апаратом управління на чолі з губернатором.

У межах двопартійної системи відбувалося суперництво республіканців, які оголосили себе партією національного відродження, і демократів, які вважалися партією реформ. Обидві партії, що по черзі приходили до влади, виражали інтереси монополістичних угруповань. Виборчі права жінкам у США були надані лише в 1920 р.

Роздавальний матеріал

Німеччина

Німецька імперія, яка виникла в 1871 р., офіційно вважалася союзом німецьких держав, які об'єдналися під керівництвом Пруссії. Імперська конституція зберігала за цими державами власні правлячі династії, конституції, парламенти й уряди, однак їхня автономія була надзвичайно обмеженою. Конституція офіційно закріплювала домінуюче положення Пруссії в імперії. Головою держави був імператор (Конституція закріплювала цю посаду за королем Пруссії), який одноосібно контролював дії канцлера (голови імперського уряду), призначав і зміщував усіх цивільних і військових чиновників і обіймав посаду головнокомандувача збройних сил. Законодавство здійснювалося імперським парламентом (рейхстагом) і союзною радою (бундесрат). Останній складався з представників, призначуваних урядами всіх держав, які входили до складу імперії. Ні рейхстаг, ні бундесрат не мали повноважень, щоб контролювати дії уряду.

Роздавальний матеріал

Велика Британія

На початку ХХ ст. Велика Британія марно намагалася повернути промислову першість і монополію на світовому ринку, утрачені нею наприкінці минулого століття. Головна причина полягала в тому, що політика протекціонізму, яку проводив уряд, закрила внутрішній ринок Англії для іноземних товарів, позбавивши англійську промисловість конкуренції, що була стимулом для її модернізації.

Промислова монополія, яка перетворила цю країну на центр світового промислового господарства («майстерню світу») і давала змогу виробляти третину світової промислової продукції, сприяла поступовій втраті англійською буржуазією стимулу для постійної модернізації промисловості й розвитку нових галузей ви-

робництва, пов'язаних із досягненнями науково-технічного прогресу, оскільки традиційні галузі виробництва приносили значний прибуток.

І все ж на початку століття мав місце приріст промислової продукції, науково-технічний прогрес змінював структуру промисловості, посилювалася концентрація виробництва і капіталу. Але ці процеси відбувалися менш інтенсивно, ніж у США та Німеччині. Тому промислові товари американських і німецьких виробників не лише витіснили англійські зі світових ринків, а й завойовували внутрішній ринок Англії. Зменшувалася роль сільського господарства в економіці країни. Промислове виробництво порівняно з першою половиною ХІХ ст. скоротилося вдвічі та становило в середньому 1,5 % на рік.

Урок 3

Франція, Росія, Австро-Угорщина на початку ХХ ст.

Мета: сформувати в учнів уявлення про Францію, Росію та Австро-Угорщину на початку ХХ ст.; створити умови для розуміння причин активізації суспільно-політичних рухів на початку століття у названих країнах; навчити визначати передумови державного регулювання соціально-економічних процесів; розглянути особливості соціально-економічного розвитку провідних країн світу (Франції, Росії та Австро-Угорщини); охарактеризувати суспільно-політичні рухи у Франції, Росії та Австро-Угорщині; навчити порівнювати державний устрій та особливості політичного життя розвинутих країн та висловлювати свою думку щодо впливу держав на розвиток суспільства,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: рантє, картель, синдикат, протекторат, самодержавство, Столипінська реформа, Третьочервнева монархія, райсрат, сейм, Троїстий союз, Боснійська криза, Балканські війни.

Історичні постаті: Микола II, П. Столипін, Ж. Клемансо, Ж. Жорес, Р. Пуанкаре, Франц Йосиф.

Основні дати та події: 1902 р. — франко-англійська угода («Сердечна угода»), 1905, 1911 рр. — Марокканські кризи, 1904—1905 р. — російсько-японська війна, 1905—1907 рр. — перша російська революція, 1906—1911 рр. — столипінські реформи, 1907 р. — англо-російська угода, 1848—1916 рр. — правління імператора Франца Йосифа I, 1903 р. — повстання в Македонії, 1908 р. — приєднання Боснії та Герцеговини.

Очікувані результати: учні навчатимуться:

.....

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням зачитати реферати.

.....

Тестове завдання

Установіть відповідність між назвами країн та прізвищами політичних діячів початку ХХ ст.

1 Велика Британія	А А. Дрейфус
2 США	Б Вільгельм II
3 Німеччина	В Д. Ллойд Джордж
	Г В. Вільсон

Зразок відповіді: 1В 2Г 3Б.

Фронтальне опитування

1. Чим політична система США відрізнялася від політичної системи Німеччини?
2. Що спільного було в політичних системах Великої Британії та США?
3. Порівняйте колоніальні володіння Великої Британії та Німеччини.

Урок 3

- 4. Чим відрізнялися економічні досягнення США та Великої Британії на початку ХХ ст.?
- 5. Порівняйте органи представницької влади США, Великої Британії та Німеччини.

.....

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

- 1. Особливості державного устрою, політичного життя та соціально-економічного розвитку Франції на початку ХХ ст.
- 2. Особливості державного устрою, політичного життя та соціально-економічного розвитку Росії на початку ХХ ст.
- 3. Особливості державного устрою, політичного життя та соціально-економічного розвитку Австро-Угорщини на початку ХХ ст.

Метод «Ажурна пилка»

Об'єднати учнів у три або шість груп (залежно від кількості учнів та необхідності охо-

плення роботою всіх учнів). Використовуючи матеріал підручника та роздавальний матеріал, кожна група має скласти характеристику певної країни: перша група — Франції, друга — Росії, третя — Австро-Угорщини.

с. 10

Після підготовки матеріалів представників груп переходять до інших груп, де отримують підготовлену інформацію та доповідають свою. Через деякий час (залежно від рівня підготовки учнів) учні повертаються до своїх, «домашніх» груп, де отриманий матеріал узагальнюється.

.....

Словничок

Рантьє — особи, які живуть на проценти з переданого в позичку капіталу або за рахунок доходів від цінних паперів.

Зразок відповіді

План характеристики	Характеристика
Назва країни	Франція
Місцезнаходження	Захід Європи, острови Середземномор'я, колонії
Державний устрій	Республіка
Голова держави	Президент (Луве)
Представницькі органи влади	Національні збори (Сенат та Палата депутатів)
Політичні партії	Соціалісти, Радикальна партія
Політична ситуація	Боротьба між партіями, антисемітизм, сильний вплив Німеччини
Економічна ситуація	Наслідки франко-пруської війни, технічна відсталість, переважання дрібних власників у сільському господарстві, вивезення капіталу, концентрація виробництва та банків, рантьє
Зовнішня політика	Створення колоніальної імперії (Південно-Східна Азія та Африка), підготовка до війни з Німеччиною, зближення з Росією та Великою Британією
Видатні особистості	Р. Пуанкаре, Ж. Жорес, А. Дрейфус
Основні дати та події	1900 р. — Паризька виставка, 1902 р. — франко-англійська угода («Сердечна угода»), 1905, 1911 рр. — Марокканські кризи, 1906 р. — завершення «справи Дрейфуса»
Основні поняття та назви	Третя республіка, Паризька виставка, рантьє, клерикали, «справа Дрейфуса», Ельзас, Лотарингія, Марокко, протекторат

Урок 3

Картель — форма монополістичного об'єднання підприємств для встановлення однакових цін на певний товар на ринку.

Синдикат — форма монополістичного об'єднання, характерною рисою якого був розподіл замовлень, закупівля сировини та реалізація виробленої продукції через єдину систему збуту.

IV. Узагальнення й систематизація знань

Робота за завданнями підручника
.....

Історичний диктант

Учні відповідають на запитання тільки «так» («+») або «ні» («-»).

1. На початку ХХ ст. у Франції була Третя республіка. *(Так)*
2. На початку ХХ ст. майже десять років при владі у Франції перебувала Радикальна партія. *(Так)*
3. Австро-Угорщина була монархічною республікою. *(Ні)*
4. Росія програла війну Японії. *(Так)*
5. Революція 1905—1907 рр. в Росії зазнала поразки. *(Так)*
6. На початку ХХ ст. у Франції відкрилася Світова виставка. *(Так)*
7. Монархом Австро-Угорщини на початку ХХ ст. був Франц Йосиф. *(Так)*
8. Договір між Францією та Великою Британією дістав назву «Сердечна угода». *(Так)*
9. Царем Російської імперії на початку ХХ ст. був Олександр II. *(Ні)*
10. Франція готувалася до війни з Німеччиною. *(Так)*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Завдання

Порівняйте національну політику світових держав — Франції, Росії та Австро-Угорщини, за планом:

1. Національний склад держав (Франція — в основному більшість становили французи, крім колоній; Росія та Австро-Угорщина — багатонаціональні країни).
2. Політика держав щодо нетитульної нації (наприклад, Росія — посилення тиску, ситуація з українською мовою (Валуєвський циркуляр, Емський указ), межа осілості, продержавний антисемітизм).
3. Боротьба за національну свідомість (наприклад, Росія — політична боротьба, створення партій — українські (РУП, УРП, УСДРП та інші), єврейська — БУНД та інші).

.....
.....
.....
.....
.....
.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- На початку ХХ ст. Австро-Угорщина мала високі темпи економічного розвитку, незважаючи на кризові явища в політичному житті.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. Порівняти справи Дрейфуса (Франція) та Бейліса (Росія) за самостійно визначеними критеріями.

Урок 3

Роздавальний матеріал

Роздавальний матеріал

Франція

На початку ХХ ст. державний лад Третьої республіки, установлений конституційними законами 1875 р., являв собою республіканську форму правління, яка увібрала деякі риси конституційної монархії. Голова держави — президент — обирався двопалатним парламентом і мав права, схожі з правами конституційного монарха: законодавчої ініціативи, нагляду за виконанням законів, призначення на всі цивільні й військові посади, управління збройними силами тощо, не будучи при цьому головою виконавчої влади. При президенті діяла Державна рада, до складу якої входили представники вищої бюрократії і яка мала консультувати уряд із питань державного управління. Верхня палата парламенту — Сенат — діяла постійно, оновлюючись раз на три роки. Вона розглядалася як противага нижній палаті — палаті депутатів і мала рівні з нею права. Уряд формувався політичною силою, яка перемогла на виборах до палати депутатів, і був відповідальний перед парламентом та не залежав від президента. Політичні партії Франції на початку століття не мали чітких організаційних структур і фіксованого членства. Вони являли собою, скоріше, виборчі штаби й парламентські об'єднання. На початку ХХ ст. основна політична боротьба відбувалася між партіями консервативного, республіканського й соціалістичного напрямків, причому робітничий рух являв собою впливову внутрішньополітичну силу.

Наслідки франко-пруської війни 1870—1871 рр. негативно позначилися на темпах господарського розвитку країни. Своєрідність Франції полягала в тому, що значну частину її населення склали дрібні селяни і підприємці — ремісники і торговці, концентрація виробництва і капіталу була значно меншою, ніж у США і Німеччині. Характерною рисою політики французьких корпорацій був експорт капіталу, головним чином у формі лихварських позик менш розвиненим країнам.

Роздавальний матеріал

Росія

Затяжна економічна криза, викликана як протиріччями капіталізму (монополізація виробництва, створення фінансових пірамід, вузькість внутрішнього ринку збуту через низьку купівельну спроможність більшості населення), так і феодалними пережитками (політична й економічна нерівноправність станів, збереження поміщицького землеволодіння і системи відробітків), поставила Росію перед загрозою революційного вибуху.

Високий рівень концентрації капіталу й виробництва був характерною рисою розвитку промисловості в Росії. Ще наприкінці ХІХ ст. за ступенем концентрації промислового виробництва Росія вийшла на перше місце у світі.

Злиденне й голодне село, обтяжене кріпосницькими пережитками, не могло стати надійною основою для створення стабільного внутрішнього ринку. На передній план масової соціально-економічної і політичної боротьби в Росії початку ХХ ст. вийшов робітничий клас. Серед робітників активно пропагувалися соціалістичні, насамперед марксистські ідеї.

У 1905—1907 рр. у Росії відбулася демократична революція, метою якої була ліквідація пережитків феодалізму (самодержавство, поміщицьке землеволодіння і викупні платежі, нерівноправність станів, національне гноблення тощо) і встановлення буржуазнодемократичної республіки. Революція 1905 р. підштовхнула царський режим до аграрних реформ, які були здійснені П. Столипіним у 1906—1911 рр.

Аграрна століпінська реформа мала за мету ліквідувати деякі феодальні пережитки, що гальмували розвиток села і створювали в ньому вибухонебезпечну ситуацію.

Урок 4

Індія, Китай та Японія на початку ХХ ст.

Мета: сформувати в учнів уявлення про Індію, Китай та Японію на початку ХХ ст.; створити умови для розуміння учнями причин активізації національних рухів на початку століття у названих країнах; проаналізувати причини Сінхайської революції та виникнення Китайської республіки; навчити учнів визначати особливості індійського національного руху («свадеші», «сварадж»); розглянути особливості модернізаційних процесів у Японії; охарактеризувати національні рухи в Китаї та Індії; навчити учнів порівнювати економічне та політичне становище в державах та висловлювати свою думку щодо відповідності цінностей на початку ХХ ст. на прикладі дій світових держав у Китаї,

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: Індійський національний конгрес (ІНК), «свадеші», «сварадж», «боксерське» повстання, Сінхайська революція, Гоміндан, доба Мейдзі, синтоїзм.

Історичні постаті: Мацухіто, Сунь Ятсен, Юань Шикай, Ци Сі, Пу І.

Основні дати та події: 1905 р. — початок руху «свадеші», 1906 р. — поширення гасла «сварадж», 1898—1902 рр. — «боксерське повстання», 1911—1913 рр. — Сінхайська революція, 1911 р. — проголошення Китайської республіки, 1912 р. — створення Гоміндану (Національної партії), 1913 р. — «друга революція», 1868—1912 рр. — доба Мейдзі, правління імператора Мацухіто, 1904—1905 рр. — російсько-японська війна, 1910 р. — анексія Кореї.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

.....

I. Організаційний момент

.....

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням виступити з результатами роботи. Решта учнів ставлять запитання.

Експрес-контроль

Виконати тест 3 посібника «Всесвітня історія. 10 клас: Експрес-контроль / І. М. Скірда. — Х.: Вид-во «Ранок», 2010» (далі — посібник).

Метод «Обери зайве»

Закресліть зайве у наведених переліках.

1. Франція, Національні збори, «справа Дрейфуса», Ж. Клемансо, Ж. Помпиду, Палата депутатів.
2. Росія, Олександр II, П. Столипін, Державна дума, «кривава» неділя, Зимовий палац.
3. Австро-Угорщина, Франц Йосиф, Відень, опришки, Троїстий союз.

.....

.....

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Національний рух в Індії.
2. Революційні події в Китаї.
3. Особливості модернізаційних процесів в Японії.

Урок 4

Метод «Акваріум»

Об'єднати учнів у три групи и запропонувати, використовуючи матеріал підручника та роздавальний матеріал, скласти характеристику певної країни: перша група — Індії, друга — Китаю, третя — Японії.

с. 13-14

Після опрацювання матеріалу підручника (до 10 хв) кожна група по черзі сідає в центрі кола, яке утворюють учні всього класу, і відповідає на запитання вчителя або бере участь у евристичній бесіді з вчителем. Інші учні слухають, не коментуючи та не перебиваючи, якщо необхідно, то роблять стислі записи. Після завершення роботи учні групи повертаються на свої місця, а вчитель проводить бесіду з учнями класу, колективно аналізуючи інформацію попередньої групи. По завершенні роботи з класом місце в «акваріумі» займає інша група, яка обговорює свою інформацію.

Інформацію, яка обговорюється групою, можна відображати на дошці у вигляді опорного конспекту.

Запитання групам

Перша група

1. Чому індійці обрали такі форми протесту, як «свадеші», «сварадж»?
2. Як релігійні погляди індійців вплинули на національний рух?
3. Як кастова система Індії вплинула на політичне життя?

Друга група

1. Чому європейські країни бажали поширити свій вплив саме в Китаї?
2. Чому не виникла озброєна боротьба між агресорами у Китаї?
3. Чому Сіньхайська революція не привела до «європеїзації» Японії?

Третя група

1. Чи вплинув синтоїзм на політичне життя в Японії?
2. Чи вплинув «самурайський дух» на розвиток економіки Японії?
3. Як вплинула агресивна зовнішня політика на життя простих японців?

.....
.....
.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Робота за завданнями підручника

.....

Навчальна гра «Що було далі?»

Учитель називає подію, а учні мають визначити, де вона відбувалася і що було далі.

1. Навесні 1907 р. рух «свадеші» став переростати в рух «сварадж».
2. 13 грудня 1913 р. представники революційних провінцій зібралися в Нанкіні на конференцію, яка оголосила себе Національними зборами Китаю.
3. У 1900 р. Японія брала участь у спільній інтервенції восьми держав проти Китаю.
4. Сунь Ятсен і партія Гоміндан (створена у серпні 1912 р.) здійснили спробу скинути військову диктатуру Юань Шикая.

.....
.....
.....
.....
.....

V. Підсумки уроку

Вибіркова перевірка виконання завдання, аналіз типових помилок

.....
.....

Основні висновки

- На початку ХХ ст. в Індії відбулася активізація Національно-визвольного руху.

.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Порівняти національні рухи Китаю та Індії за самостійно визначеними критеріями.

Урок 4

Роздавальний матеріал

Роздавальний матеріал

Японія

Вищими органами державної влади Японії, відповідно до конституції 1889 р., були імператор, кабінет міністрів, Таємна рада і двопалатний імперський парламент.

Імператору належала вся повнота влади в країні. Особа його вважалася священною і недоторканною, правляча імператорська династія — «безперервною на вічні часи».

Імператор здійснював «законодавчу владу в згоді з імперським парламентом». Він скликав парламент, через кабінет міністрів представляючи на його розгляд законопроекти, затверджував прийняті закони і скасовував їх, міг видавати укази, які мали силу закону. Імператор також міг відкладати засідання парламенту і розпускати його нижню палату — палату депутатів.

Як голова виконавчої влади і верховний командуєчий, імператор мав монополієне право призначати на всі військові і цивільні

посади, мав право оголошення війни, укладання миру й міжнародних договорів. Однак фактично вся діяльність імператора з управління країною скеровувалась непередбачуваним конституцією органом — Генро (традиційною радою феодалної аристократії та вищих військових кіл).

Японський парламент, який відігравав підлеглу роль при імператорові, складався з двох палат: палати перів, яка створювалася за спадкоємним принципом (куди входили члени імператорської родини, носії дворянських титулів, а також призначені імператором особи), і палати депутатів, яка обиралася загальнонародним голосуванням за наявності для виборців двох цензів: вікового (досягнення 25-річного віку) і майнового (сплата прямих податків у розмірі 15 єн).

Виконавча влада здійснювалася імператором через кабінет міністрів, члени якого призначалися та усувалися монархом.

Роздавальний матеріал

Індія

На початку ХХ ст. Індія, залишаючись британською колонією, стала складовою світового капіталістичного господарства. Вона була найбільш розвинутою у промисловому відношенні серед колоніальних і залежних країн Сходу. Тут швидко зростали капіталовкладення британських монополій. Однак поряд із цим виникали перші національні фабрично-заводські підприємства. Незважаючи на успіхи в розвитку промисловості Індія залишалася аграрною країною.

Управління Індією від британської влади на початку століття здійснював віце-король Індії лорд Керзон (1899—1905 рр.), який всіляко намагався посилити позиції метрополії в країні. Він відверто називав «марними сподіваннями» вимоги Індійського національного конгресу (ІНК) щодо участі індійців в управлінні країною і заявив про намір сприяти «мирній смерті» національного руху. Однак британці не змогли перешкоди-

ти піднесенню національно-визвольного руху в країні на початку ХХ ст., яке сучасники називали «пробудженням Індії».

Приводом до початку нової хвилі національного руху стало видання британською колоніальною владою у липні 1905 р. закону про поділ Бенгалії на мусульманську (східну) та індійську (західну) частини. Проти цього виступали як мусульмани, так і індуси. 16 жовтня 1905 р., день, коли закон набував сили, за пропозицією ІНК було оголошено днем національного трауру. Масового характеру набув рух свадеші (у перекладі «своя земля») — бойкоту британських товарів.

У грудні 1906 р. ІНК висловився за надання Індії самоврядування в межах Британської імперії, як у її домініонах — Канаді та Австралії. Гасло «свадеші» було доповнено гаслом «свараджу» (у перекладі «своє правління»). При цьому радикальна частина ІНК вважала, що результатом руху свараджистів повинна стати незалежність Індії.

Роздавальний матеріал

Китай

Початок ХХ ст. для Китаю був пов'язаний зі складним процесом спроб здійснення модернізації країни в умовах напівколоніальної залежності. Перешкодою на цьому шляху ставала застаріла політична система, уособлювана імператорами з династії Цін. У нове століття Китай увійшов після придушення повстання іхетуанів (Боксерське повстання) 1899—1901 рр. військами США, Великої Британії, Франції, Росії, Японії, Італії, Німеччини та Австро-Угорщини. За підписаним у 1901 р. «Заключним протоколом» Китай повинен був 39 років сплачувати величезну контрибуцію союзним державам. Іноземці отримували нові пільги і, зокрема, право утримувати в країні свій флот.

Становище країни сприяло зростанню незадоволення пануванням іноземних колонізаторів і бездіяльністю влади серед різних верств китайського суспільства. Загальнонаціональним лідером борців за модернізацію Китаю став Сунь Ятсен (1866—1925).

У травні 1911 р. уряд позбавив китайські акціонерні компанії права на будівництво нових залізниць, передавши його спільному британсько-франко-німецько-американському консорціуму. Це викликало велике обурення і спричинило повстання в провінції Сичуань. 10 жовтня 1911 р. повстали солдати гарнізону в місті Учань. Це та інші повстання, що розпочалися через деякий час, очолив «Китайський революційний об'єднаний союз». У Китаї розпочалася Сінхайська революція 1911—1912 рр.

Революція швидко поширювалася. На кінець листопада 1911 р. п'ятнадцять про-

вінцій Південного, Центрального і Північного Китаю оголосили про звільнення з-під влади маньчжурської династії.

Правлячі кола Китаю в пошуках протягунку доручили генералу Юань Шикаю, якого самі за прихильність реформам відправили в заслання, очолити армію й приборкати повстанців. Наприкінці 1911 р. цінська влада призначила його головою імператорської ради, прем'єр-міністром і фактично зробила диктатором Північного Китаю. Крім цього було оприлюднено проект конституції країни. Однак уже ніщо не змогло зупинити поширення революції.

24 грудня до Шанхаю з еміграції повернувся Сунь Ятсен. Це ще більше надихнуло революціонерів. 29 грудня на спільному зібранні делегатів провінцій, охоплених революцією, у Нанкіні було проголошено створення Китайської республіки і Сунь Ятсена обрано її тимчасовим президентом. Однак республіканський уряд контролював лише частину країни. Розпочалася громадянська війна. Іноземні держави стали погрожувати Китаю інтервенцією, обґрунтовуючи її необхідністю захисту своїх капіталовкладень.

Сінхайська революція 1911—1912 рр. хоча й не розв'язала всіх проблем Китаю, проте ліквідувала головну перешкоду на шляху його модернізації — маньчжурську династію Цін, що правила впродовж 267 років, усунула монархію і встановила республіку.

У післяреволюційний період Сунь Ятсен і його прибічники продовжили боротьбу. 25 серпня 1912 р. вони заснували нову організацію — національну партію — Гоміндан.

Урок 5

Країни Латинської Америки

Мета: сформувати в учнів уявлення про країни Латинської Америки на початку XX ст.; створити умови для розуміння учнями причин національних революцій та визвольних рухів на початку століття в країнах Латинської Америки; проаналізувати роль США в житті країн Латинської Америки на початку XX ст.; навчити учнів визначати особливості національного руху в Латинській Америці; розглянути особливості розвитку країн Латинської Америки; охарактеризувати національні рухи в Мексиці та Нікарагуа; навчити учнів порівнювати економічне та політичне становище країн Латинської Америки та висловлювати свою думку щодо засобів у світовій політиці на прикладі Панамського каналу,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: диктатура, латифундія, Мексиканська революція, хунта.

Історичні постаті: П. Діас, Ф. Мадеро, Е. Сапата, Ф. Вілья.

Основні дати та події: 1903 р. — проголошення незалежності Панами, 1904—1914 рр. — будівництво Панамського каналу, 1910—1917 рр. — Мексиканська революція, 1910 р. — захоплення влади в Нікарагуа військовою хунтою.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням відтворити на дошці результати роботи.

.....

Робота з таблицею

Заповніть таблицю, указавши у відповідному стовпчику порядковий номер поняття.

1) Віце-король, 2) група Генро, 3) касти, 4) імперія Цінь, 5) маньчжури, 6) доба Мейдзі, 7) «Боксерське» повстання, 8) Індійський національний конгрес, 9) дзайбацу, 10) «Мі-

цубісі», 11) Сінхайська революція, 12) Гоміндан, 13) «свадеші», 14) «Міцзуї», 15) синтоїзм, 16) «сварадж», 17) товариство «Іхетуань».

Зразок відповіді

Китай	Індія	Японія
4, 5, 7, 11, 12, 17	1, 3, 8, 13, 16	2, 6, 9, 10, 14, 15

Тестове завдання

Установіть хронологічну послідовність подій.

- А Проголошення Китайської республіки.
- Б «Боксерське» повстання.
- В Поширення гасла «сварадж».
- Г Створення Гоміндану.
- Д Початок російсько-японської війни.
- Е Прийняття Закону про законодавчі ради в Індії.
- Є Анексія Кореї Японією.
- Ж Початок руху «свадеші».

Зразок відповіді: 1Б 2Д 3В 4Ж 5Е 6Є 7А 8Г.

Урок 5

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Країни Латинської Америки на початку ХХ ст.
2. Особливості та закономірності політичного і соціально-економічного розвитку держав Латинської Америки.

Розповідь учителя

На початку ХІХ ст. почався третій період розвитку країн Латинської Америки — війна за незалежність іспанських колоній (1810—1826 рр.) та проголошення незалежності Бразилією (1822 р.) поклали край колоніальному пануванню Іспанії та Португалії в регіоні (крім Куби та Пуерто-Ріко). Усі країни, крім Бразилії, невдовзі були проголошені республіками. У 1889 р. була скинута монархія і в Бразилії. До 18 латиноамериканських республік на початку ХХ ст. приєдналися Куба (1902 р.) та Панама (1903 р.). Із 20 держав регіону 18 були іспаномовними, у Бразилії затвердилася португальська мова, а в Гаїті — французька.

Метод «Тези доповіді» (робота в групах)

Використовуючи матеріал підручника та роздавальний матеріал, підготувати тези доповіді щодо однієї з країн Латинської Америки — Аргентини, Бразилії, Парагваю, Уругваю, Венесуели тощо (учитель самостійно визначає кількість країн).

.....

.....

.....

.....

.....

Метод «Мозковий штурм»

Методика проведення — див. урок № 1.

Визначити особливості розвитку країн Латинської Америки.

.....

.....

.....

.....

.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Експрес-контроль

Виконати тест 4 посібника.

Фронтальне опитування

1. Як іноземний капітал впливав на внутрішнє життя латиноамериканських держав? Наведіть приклади.
2. До чого привів моноекономічний розвиток латиноамериканських країн?
3. Як США втілювали доктрину Монро в Латинській Америці?
4. Чому на початку ХХ ст. збільшилися еміграційні потоки з Європи до латиноамериканських країн?
5. Чому США не змогли політично об'єднати латиноамериканські держави?
6. Чому в більшості латиноамериканських республік відбувалася часта зміна влади, державні перевороти?

.....

.....

.....

.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- На початку ХХ ст. економіка країн Латинської Америки була підпорядкована впливу іноземного капіталу.

.....

.....

.....

.....

.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Написати репортаж із Мексики.

Урок 6

Напередодні Першої світової війни

Мета: сформувати в учнів уявлення про світ напередодні Першої світової війни; створити умови для розуміння учнями причин створення військово-політичних блоків; проаналізувати роль процесів мілітаризації на життя держав; навчити учнів визначати особливості шовіністичної пропаганди; розглянути процес гонки озброєнь; охарактеризувати витоки та природу міжнародних криз і конфліктів на початку ХХ ст.; навчити учнів порівнювати економічне та політичне становище держав напередодні Першої світової війни та висловлювати свою думку щодо ролі пропаганди в житті тогочасного суспільства,

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: Троїстий союз, Четверний союз, блок Центральних держав, англо-бурська війна, Дарданелли, шовінізм, мілітаризм.

Історичні постаті: Вільгельм II, Микола II, В. Вільсон, Георг V.

Основні дати та події: 1902, 1907 рр. — продовження угоди між Німеччиною, Австро-Угорщиною та Італією, 1904 р. — англо-французька угода, 1907 р. — російсько-англійська угода, 1914 р. — убивство Ж. Жореса.

Очікувані результати: учні навчатимуться:

I. Організаційний момент

5. На території країни було побудовано між-океанський канал. (*Панама*)

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням презентувати результати роботи.

Історичний диктант

Укажіть назви країн, де відбувалися наведені події.

1. Виступи проти диктатора П. Діаса переросли в революцію. (*Мексика*)
2. Країну називали «латиноамериканською Швейцарією». (*Уругвай*)
3. Участь у війні із сусідами перетворила країну на напівколонію. (*Парагвай*)
4. Президент провів демократичні перетворення. (*Уругвай*)

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Міжнародні кризи та конфлікти на початку ХХ ст.
2. Створення Антанти.
3. Розгортання гонки озброєнь, посилення мілітаризму, шовіністична пропаганда.

Робота з підручником (за варіантами)

Використовуючи матеріал підручника та допоміжну літературу, схарактеризуйте міжнародні конфлікти початку ХХ ст. Відповідь оформте у вигляді таблиці.

Представники варіантів представляють результати роботи, інші учні варіанта доповнюють. Таким чином створюється узагальнена таблиця (див. с. 18).

Урок 6

Робота з поняттями

Знайти в матеріалі параграфа визначення понять «мілітаризм», «шовінізм» та «пропаганда».

Учитель у процесі обговорення розповідає про мілітаризацію життя країн напередодні Першої світової війни, яка підкріплювалася шовіністичною пропагандою.

Словничок

Шовінізм (фр. *chauvinisme*) — форма націоналізму, пропагування національної винятковості, протиставлення інтересів однієї нації інтересам іншої нації, поширення ідей національної переваги, розпалювання національної ворожнечі й ненависті.

Мілітаризм (фр. *militarisme*, від лат. *militaris* — військовий) — державна ідеологія, спрямована на виправдання політики всесвітнього нарощування військової могутності держави і, водночас, допустимості використання військової сили при вирішенні міжнародних і внутрішніх конфліктів.

Пропаганда (від латин. *propaganda* — поширення) — поширення певних ідей, поглядів чи ідеології. Найчастіше пропаганда є засобом певної політики. Головними інструментами пропаганди є засоби масової інформації та комунікації.

Зразок відповіді

Міжнародні конфлікти ХХ ст.

Період	Назва конфлікту	Результати
1899—1902 рр.	Англо-бурська війна	Бурські держави Трансвааль та Оранжева стали британськими колоніями
1904—1905 рр.	Російсько-японська війна	Портсмутський мир (1905 р.) — поразка Росії, яка визнавала Корею сферою впливу Японії, поступалася Японії Південним Сахаліном, правом на Ляодунський півострів із містами Порт-Артур і Дальній
1905—1906 рр.	Перша Марокканська криза	Франція попри опір Німеччини за підтримки Великої Британії, Італії та Росії здобула можливість контролювати Марокко
1908—1909 рр.	Боснійська криза	Визнання Росією захоплення Австро-Угорщиною території Боснії та Герцеговини
1911 рр.	Друга Марокканська криза	Продовження суперечок між Францією та Німеччиною
1911—1912 рр.	Італо-турецька війна	Італія захопила Лівію, острови Родос та Додеканес (Південні Споради)
1912—1913 рр.	Перша Балканська війна	Поразка Туреччини — втрата європейських територій, утворення Албанії
1913 р.	Друга Балканська війна	Поразка Болгарії, Сербія і Туреччина отримали більшу частину Македонії та Фракії, Румунія — Південну Добруджу

IV. Узагальнення й систематизація знань

Бліцопитування

1. Назвіть рік утворення Троїстого союзу і Антанти.
2. Які держави входили до Троїстого союзу? Антанти?
3. Що таке мілітаризм? шовінізм?
4. Які міжнародні конфлікти відбувалися на початку ХХ ст.?

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Напередодні Першої світової війни загострювалося протистояння між двома воєнно-політичними блоками європейських держав — Троїстим союзом і Антантою.

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Навести приклади пропаганди початку ХХ ст. та сучасної пропаганди.

Урок 7

Перша світова війна

Мета: сформувати в учнів уявлення про світ напередодні Першої світової війни; створити умови для розуміння учнями причин створення військово-політичних блоків; проаналізувати роль процесів мілітаризації на життя держав; навчити учнів визначати особливості шовіністичної пропаганди; розглянути процес гонки озброєнь; охарактеризувати витоки та природу міжнародних криз і конфліктів на початку ХХ ст.; навчити учнів порівнювати економічне та політичне становище держав напередодні Першої світової війни та висловлювати свою думку щодо ролі пропаганди в житті суспільства напередодні війни,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: план Шліффена, блицкриг, «лінія Мажино», битва на річці Марні, «Біг до моря», битва під Танненбергом, Галицька битва, «сидяча», або «окопна» війна, Августівська битва, «необмежена підводна війна», «Лузітанія».

Історичні постаті: А. Шліффен, О. Самсонов, О. Брусилов, П. Ранненкампф.

Основні дати та події: 28 червня 1914 р. — убивство ерцгерцога Франца Фердинанда, 1 серпня 1914 р. — початок Першої світової війни, вересень 1914 р. — битва на Марні, серпень—вересень 1914 р. — битва під Танненбергом, Галицька битва, грудень 1914 р. — Сарикамишська битва, лютий 1915 р. — зимова битва в Мазурії, початок «необмеженої підводної війни» Німеччини, 22 квітня 1915 р. — використання Німеччиною під Іпром отруйних газів, травень—червень 1915 р. — наступ німецької армії на Східному фронті, травень 1915 р. — вступ у війну Італії на боці Антанти, жовтень 1915 р. — вступ у війну Болгарії.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням озвучити підібрані приклади, організовує обговорення.

.....

Робота з таблицею

Заповніть таблицю, указавши у відповідному стовпчику порядковий номер назв та прізвищ.

- 1) Париж, 2) Берлін, 3) Микола II, 4) Вільгельм II, 5) Лондон, 6) Відень, 7) Петербург, 8) Австро-Угорщина, 9) Франція, 10) Георг V, 11) Р. Пуанкаре, 12) Франц Йосиф, 13) Німеччина, 14) Росія, 15) Велика Британія, 16) Італія, 17) Рим.

Зразок відповіді

Антанта	Троїстий союз
1, 3, 5, 7, 9, 10, 11, 14, 15	2, 4, 6, 8, 12, 13, 16, 17

Урок 7

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Причини, привід та початок Першої світової війни.
2. Стратегічні плани супротивників. Основні та другорядні театри воєнних дій.
3. Воєнні кампанії та основні битви 1914—1915 рр.

Робота в групах

Використовуючи матеріал підручника, визначити причини, які підштовхнули країни кожного блоку до війни: перша група — Антанта, друга — Троїстий союз.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Зразок відповіді

- *Антанта* — Російська імперія: претендувала на вільний прохід свого флоту в Середземному морі, наполягала на ослабленні або перегляді на свою користь режиму контролю над протокою Дарданелли; протидіяла австрійському і німецькому проникненню на Балкани та в Азію; наполягала на винятковому праві протекторату над усіма слов'янськими народами; підтримувала на Балканах антиавстрійсько і антитурецько настроєних сербів і болгар. Намагалася приєднати Галичину та Східну Пруссію.
- *Франція*: прагнула узяти реванш за поразку у франко-пруській війні 1870 р.; мала намір повернути Ельзас і Лотарингію, відокремлені від Франції в 1871 р.; зазнавала збитків на своїх традиційних ринках збуту в конкуренції з німецькими товарами.
- *Велика Британія*: не могла пробачити Німеччині підтримку бурів в англо-бурській

війні 1899—1902 рр.; не мала наміру відчужено спостерігати за проникненням Німеччини в райони, які вважала «своїми»: Східну і Південно-Західну Африку; вела проти Німеччини неоголошену економічну і торгову війну; вела активні військово-морські приготування на випадок агресивних дій із боку Німеччини; через потенційну німецьку загрозу відмовилася від традиційної для країни політики «блискучої ізоляції» і перейшла до політики утворення антинімецького блоку держав.

Троїстий союз

- *Німеччина*: прагнула до військового, економічного і політичного лідерства на континенті; претендувала на рівні права в колоніальних володіннях Великої Британії, Франції, Бельгії, Нідерландів і Португалії; виявляла особливу активність в отриманні ринків; кваліфікувала Антанту як угоду, що мала на меті підірвати могутність Німеччини.
- *Австро-Угорщина*: вирішення внутрішніх проблем; прагнула утримати захоплені нею в 1908 році Боснію і Герцеговину. Протидіяла Росії, що взяла на себе роль захисника всіх слов'ян на Балканах, і Сербії, яка претендувала на роль об'єднувального центру південних слов'ян імперії; прагнула захоплення частини балканських територій (Сербії та інших).
- *Італія*: встановлення контролю над східним узбережжям Адріатичного моря (Далмація, Албанія тощо); приєднання Тіроля; повернення Савої та Ніци, що входили до Франції; загарбання Туніса та Східної Африки (Сомалі, Ефіопія, Кенія).

Розповідь учителя

Улітку 1914 р. протистояння між Троїстим союзом і Антантою загострилися до краю. «Пороховою бочкою Європи» став Балканський півострів. За підтримки Німеччини Австро-Угорщина почала відкрито готуватися до війни проти Сербії. 28 червня 1914 р. наступник австро-угорського престолу Франц Фердинанд прибув для участі у військових маневрах, що мали відбутися поблизу серб-

Урок 7

ського кордону. Цей день у сербів був днем національного трауру — вшанування загиблих на Косовому полі. Патріотичні кола Сербії розцінили приїзд ерцгерцога до Сараєво як виклик. 28 червня 1914 р. Франц Фердинанд був убитий членом сербської націоналістичної організації «Млада Босна» Г. Принципом. Заручившись підтримкою Берліна, австро-угорський уряд 23 липня пред'явив Сербії ультиматум. Незважаючи на те що Сербія погодилася майже з усіма вимогами ультиматуму, 28 липня Австро-Угорщина оголосила їй війну.

Словничок

Бліцкриг (у перекладі «блискавична війна») — теорія ведення агресивної війни, розрахована на капітуляцію противника в найкоротші строки внаслідок раптового нападу на нього й швидкого просування в глиб країни.

Геноцид — повне або часткове знищення окремих груп населення за расовими, національними чи релігійними ознаками, що вважається одним із найтяжчих злочинів проти людства.

Блокада — військова, політична або економічна ізоляція чи оточення держави або її частини, групи держав, їхніх збройних сил, насильницьке порушення їхніх зовнішніх зв'язків із метою примусити виконати вимоги організаторів блокади.

Метод «Навчаючи — учусь» (робота в парах)

Використовуючи матеріал підручника, скласти перебіг подій Першої світової війни: один учень із пари готує матеріал про події початку війни та бойові дії 1914 р., а другий — 1915 р. Після закінчення роботи учні доповідають один одному, заповнюючи хронологічну таблицю (див. с. 22).

.....
.....
.....
.....
.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Експрес-контроль

Виконати тест 6 посібника.

Робота з картою (робота в парах)

Учні по черзі ставлять один одному запитання за картою.

1. Покажіть одну з країн Антанти.
2. Покажіть Німеччину та Австро-Угорщину.
3. Покажіть лінію Східного фронту.
4. Покажіть лінію Західного фронту.
5. Покажіть місце першого використання отруйних газів.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Перша світова війна мала загарбницький характер із боку всіх держав-учасниць, крім Бельгії та Сербії.

.....
.....
.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Підготувати доповідь про одну з технічних новинок, яку було використано в роки Першої світової війни.

.....
.....

Урок 7

Зразок відповіді

Події Першої світової війни

Дата	Подія
28 липня 1914 р.	Австро-Угорщина оголосила війну Сербії
1 серпня 1914 р.	Німеччина оголосила війну Франції
3 серпня 1914 р.	Німеччина оголосила війну Франції (початок реалізації плану Шліффена)
4 серпня 1914 р.	Велика Британія оголосила війну Німеччині
6 серпня 1914 р.	Австро-Угорщина оголосила війну Росії, у відповідь Велика Британія і Франція оголосили війну Австро-Угорщині
15 серпня 1914 р.	Японія оголосила війну Німеччині
Серпень, вересень 1914 р.	Наступ австрійців на Сербію
Вересень 1914 р.	Битва на р. Марні
Жовтень—листопад 1914 р.	«Біг до моря»
Серпень—вересень 1914 р.	Галицька операція
Серпень—вересень 1914 р.	Наступ російських військ у Східній Пруссії та їхня поразка
Вересень—листопад 1914 р.	Варшавсько-Івангородська операція
Грудень 1914 р. — січень 1915 р.	Сарикамишська битва
7—26 лютого 1915 р.	Східний фронт. Зимова битва в Мазурії
18 лютого 1915 р.	Західний фронт. Німеччина оголосила про початок «необмеженої підводної війни»
19 лютого 1915 р. — 9 січня 1916 р.	Балкани. Дарданелльська операція союзних військ із метою захопити Дарданелли, Босфор і Стамбул
20 лютого — 30 березня 1915 р.	Східний фронт. Німецькі війська відкинуті до кордонів Східної Пруссії
22 березня 1915 р.	Східний фронт. Капітуляція гарнізону Перемишля (австро-угорські війська)
22 квітня 1915 р.	Західний фронт. Німецькі війська вперше застосували під Іпром хімічну зброю — хлор. Було отруєно 15 тис. осіб
25 квітня 1915 р.	Балкани. Галіпольська операція — десант союзних військ у Туреччині
2—5 травня 1915 р.	Східний фронт. Горлицький прорив німецько-австрійських військ на Південно-Західному фронті. Російські війська залишили Галичину
3 червня 1915 р.	Німецько-австрійські війська захопили Перемишль
22 червня 1915 р.	Захоплення Львова, російські війська втратили 500 тис. полоненими
7 травня 1915 р.	Німецький підводний човен затопив пасажирський лайнер «Лузітанія»
Травень 1915 р.	Східний фронт. Успішний наступ німецьких військ у Прибалтиці.
23 травня 1915 р.	Західний фронт. Італія приєдналася до Антанти й оголосила війну Австро-Угорщині
17 липня 1915 р.	Східний фронт. Російські війська залишили Польщу
7 жовтня 1915 р.	Балкани. Наступ австро-німецьких та болгарських військ на Сербію. Сербська армія після двомісячних боїв відступила до Албанії. Окупація Сербії Центральними державами
14 жовтня 1915 р.	Балкани. Вступ Болгарії у війну на боці Німеччини

Урок 8

Завершення Першої світової війни

Мета: сформувати в учнів уявлення про події Першої світової війни; створити умови для розуміння учнями причин поразки Центральних країн; проаналізувати основні втрати внаслідок Першої світової війни; навчити учнів визначати вплив подій у Росії на події Першої світової війни; розглянути технічні вдосконалення в роки війни; охарактеризувати видатних діячів Першої світової війни; навчити учнів порівнювати стан держав після Першої світової війни та висловлювати свою думку щодо зміну статусу жінки в суспільстві в період війни,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: Верденська битва, р. Іпр, битва на р. Соммі, Лютнева революція, Жовтнева революція, Тимчасовий уряд, «14 пунктів», Берестейський мир, Комп'єнське перемир'я.

Історичні постаті: Ф. Фош, П. Гінденбург, Е. Людендорф.

Основні дати та події: лютий—грудень 1916 р. — Верденська битва, травень — Ютландська морська битва, червень—жовтень 1916 р. — Брусилівський прорив, липень 1916 р. — наступ на р. Соммі, серпень 1916 р. — вступ Румунії у війну на боці Антанти, березень 1917 р. — Лютнева революція, квітень 1917 р. — вступ у війну США, наступ союзників («бійня генерала Нівеля»), жовтень 1917 р. — поразка італійської армії у Капоретто, листопад 1917 р. — революція в Росії, січень 1918 р. — «14 пунктів» В. Вільсона, березень 1918 р. — Берестейський мир, 11 листопада 1918 р. — підписання Комп'єнського перемир'я.

Очікувані результати: учні навчаться:

I. Організаційний момент

.....

3. Чи виправдалися плани воюючих країн?
4. Чому російська армія зазнала поразки біля Мазурських озер?

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням презентувати результати роботи.

Фронтальне опитування

1. Поясніть основні причини Першої світової війни.
2. Чому події в Сараєво стали приводом до початку Першої світової війни?

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Воєнні кампанії та основні битви 1916—1918 рр.
2. Технічні вдосконалення в роки війни. Підводна війна.
3. Вступ у війну США. «14 пунктів» В. Вільсона.
4. Вихід Росії з війни. Завершення війни та її наслідки.

Урок 8

Метод «Ажурна пилка» (робота в групах)

Методика проведення — див. урок № 3.
 Використовуючи матеріал підручника, скласти перебіг подій на певному фронті в певний рік. Перша група — Східний фронт, 1916 р., друга група — Східний фронт, 1917—1918 рр., третя група — Західний фронт, 1916 р., четверта група — Західний фронт, 1917 р., п'ята група — Західний фронт, 1918 р., шоста група — основні події на інших фронтах у 1916—1918 рр.

.....

.....

.....

Доповіді учнів

Учні доповідають про технічні винаходи часів Першої світової війни.

Метод «Мозковий штурм»

Методику проведення — див. урок № 1.
 Визначити, чому США дотримувалися нейтралітету до 1917 р.

.....

.....

.....

.....

Зразок відповіді

Події Першої світової війни, 1916 р.

Дата	Подія
Західний фронт	
21 лютого — 21 грудня	Початок німецького наступу проти Верденського виступу. Верденська оборонно-наступальна операція союзних військ. За 70 днів кривавих боїв німецькі війська просунулися лише на 6—7 км
Березень	Спроба наступу італійських військ на річці Ізонцо
15 травня	Наступ австро-угорських військ проти італійських військ у районі Трентіно
31 травня — 1 червня	Ютландська морська битва головних сил британського та німецького флотів
Липень—листопад	Наступ союзників на річці Соммі
28 серпня	Італія оголосила війну Німеччині
2 вересня	Перехід німецьких військ під Верденом до оборони
24 жовтня — 21 грудня	Наступ французьких військ під Верденом
Східний фронт	
18—30 березня	Нароцька операція російських військ
4 червня — вересень	Наступ Південно-Західного фронту під командуванням О. Брусилова (Брусиловський прорив). Австро-німецькі війська втратили понад 1 млн осіб убитими та пораненими, понад 400 тис. осіб полоненими. Російські війська втратили близько 500 тис. осіб
27 серпня	Румунія оголосила війну Австро-Угорщині
28 серпня	Оголошення війни Німеччині
30 серпня	Оголошення війни Туреччині
1 вересня	Оголошення війни Болгарії
2 вересня	Спроба наступу румунсько-російських військ у Трансільванії
26 вересня	Контрнаступ австро-німецьких військ у Трансільванії, знищення румунської армії
6 грудня	Вступ німецьких військ до Бухареста
5 листопада	Створення на території, окупованій німецькими та австро-угорськими військами, Королівства Польського на чолі із Державною радою
Грудень	Утворення Румунського фронту Російської армії

Урок 8

Розповідь учителя

Підбиваючи підсумки, учитель розповідає про зміну обставин і називає події, які підштовхнули США до участі у Першій світовій війні (продовження ведення підводної війни Німеччиною, нота Циммерманна, економічні зв'язки з країнами Антанти, політичні наслідки). 6 квітня 1917 р. Конгрес США проголосував за оголошення війни Німеччині.

Робота з документом

Ознайомитися з «14 пунктами» В. Вільсона і відповісти на запитання.

с. 26

Робота з підручником

Ознайомитися з матеріалом щодо виходу Росії з війни і скласти конспект.

.....
.....

Розповідь учителя

На початку листопада 1918 р. в Німеччині почалися заворушення на флоті, які згодом охопили всю країну. У результаті Листопадової революції монархія була повалена. Імператор Вільгельм II зрікся престолу. У Берліні був сформований республіканський уряд, на який і покладалося завдання завершити війну. 11 листопада 1918 р. в Комп'єнському лісі, у штабному вагоні французького головнокомандувача маршала Ф. Фоша, німецька делегація підписала перемир'я, умови якого були продиктовані державами Антанти.

За умовами Комп'єнського перемир'я воєнні дії припинилися. Німеччина повинна була вивести війська з усіх окупованих нею територій інших держав, а також із союзних їй країн та Східної Африки. Обумовлювалось і те, що з російських територій війська будуть виводитись поступово, у спеціально встановлений термін, для того щоб не допустити їхнього негайного захоплення Червоною армією. Крім того, перемир'я передбачало евакуацію збройних сил Німеччини з Ельзасу та Лотарингії, а також із територій по лівому березі Рейну.

Робота в групах

Підготувати інформацію щодо наслідків Першої світової війни: перша група — людські втрати; друга — страждання мир-

ного населення; третя — знищення матеріальних цінностей; четверта — політичні наслідки.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Бесіда

Обговорення наслідків Першої світової війни.

.....
.....
.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Перша світова війна, яка завершилася укладанням Комп'єнського перемир'я, стала важливим рубежем у розвитку людства.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Написати листа від імені солдата з фронту додому, у якому він описує своє фронтове життя.

Роздавальний матеріал

**Чотирнадцять пунктів президента Вільсона
Звернення до Конгресу 8 січня 1918 р.**

- I. Відкриті засади миру, відверто прийняті та визнані...
- II. Абсолютна свобода мореплавання, за межами територіальних вод, як у мирний час так і в воєнний...
- III. Зняття, наскільки можливо, всіх економічних перешкод і встановлення рівних торговельних умов для всіх держав, що погоджуються на мир...
- IV. ...[Н]аціональне озброєння слід зменшити до найнижчої точки, сумісної з безпекою суспільства.
- V. ...[Н]еупереджене влагодження всіх колоніальних вимог.
- VI. Вихід військ з усіх російських земель...
- VII. Вихід військ із Бельгії... та її відновлення, без будь-яких спроб обмежити суверенітет, що їй властивий, як і решті вільних націй.
- VIII. Вихід військ із усіх французьких земель, окуповані провінції має бути відновлено, а кривду, яку Пруссія завдала Франції в 1871-му щодо Ельзасу-Лотарингії... виправлено...
- IX. Кордони Італії слід прокласти по чітко визначуваних державних територіальних межах
- X. Народом Австро-Угорщини... слід надати найвільнішу можливість самочинного розвитку.
- XI. Вихід військ із Румунії, Сербії та Чорногорії; окуповані землі слід відновити; Сербії надано вільний і безпечний доступ до моря...
- XII. Турецьким частинам нинішньої Оттоманської імперії слід забезпечити суверенітет, але решта народностей, що нині перебувають під турецькою владою, мусять безумовно жити в безпеці та безборонно користатися можливістю самочинного розвитку...
- XIII. Слід встановити незалежну польську державу, куди ввійдуть землі, заселені беззаперечно польськими жителями, та якій слід надати вільний і безпечний доступ до моря...
- XIV. Слід заснувати загальне товариство націй на чітких засадах із метою надати взаємні гарантії політичної незалежності та територіальної цілісності і великим, і малим державам.

Запитання до документа

1. Кому призначалися «14 пунктів»?
2. Кому було вигідне прийняття цього документа?
3. Які країни і чому згадуються у цьому документі?
4. Чому цей документ був перекладений багатьма мовами і віддрукований накладом 6 млн примірників?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Урок 9

Узагальнення знань учнів за темою «Світ на початку XX ст. Перша світова війна 1914—1918 рр.»

Мета: повторити й узагальнити уявлення учнів про світ на початку XX ст., основні тенденції його розвитку, причини та перебіг бойових дій Першої світової війни; формувати вміння порівнювати події та явища; висловлювати свою думку та поважати думку інших,

.....
.....

Обладнання: карти світу, Америки, Азії та Європи.

Тип уроку: узагальнюючий.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....
.....

I. Організаційний момент

.....
.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів

Бесіда

1. Що таке прогрес?
2. Розкрийте основні досягнення прогресу на початку XX ст.
3. Визначте вплив прогресу на світ.

III. Повторення й узагальнення знань

Навчальна гра «Подорож по станціях»

Об'єднати учнів у групи (2—4 учні) і запропонувати їм «пройти по станціях», на яких потрібно відповісти на запитання (кожному учню ставиться окреме запитання, правильна відповідь — 1 бал).

Кількість станцій визначається залежно від кількості учнів. Запитання вчитель може підібрати самостійно або запропонувати це зробити учням, які будуть «завідувати» станціями.

.....
.....
.....
.....

Запитання учням

1. Визначити, про кого йдеться.
 - 1) 28-й Президент США (1913—1921 рр.). Відомий також як історик і політолог. Будучи кандидатом від Демократичної партії, він був обраний губернатором штату Нью-Джерсі в 1910 р., а в 1912 р. — президентом США, був переобраний у 1916 р. Другий термін його президентства відзначився вступом США в Першу світову війну (березень 1917 р.) і активними дипломатичними зусиллями президента з мирного врегулювання, вираженими в «14 пунктах». Став першим президентом США, що відвідав з офіційним візитом Європу, беручи участь у роботі Паризької мирної конференції. (*В. Вільсон*)
 - 2) 26-й президент США, 25-й віце-президент США, лідер Республіканської та Прогресивної партій. Продовжив курс на відмову від політики ізоляціонізму і становлення Америки як світової імперіалістичної держави. Йому належать висловлювання «політика великого кийка» і «світовий поліцейський». При ньому почалось будівництво Панамського каналу. (*Т. Рузвельт*)
 - 3) Походив із династії Гогенцоллернів, онук Вільгельма I, син Фрідріха III. Від 1888 до 1918 р. був останнім кайзером Німеччини та королем Пруссії. У 1890 р., проголосивши «новий курс», активізував зовнішню політику Німеччини, спрямовану на боротьбу за переділ світу. Разом з іншими правителями європейських держав сприяв розв'язанню Першої світової війни. (*Вільгельм II*)

Урок 9

- 4) Російський державний діяч, реформатор, прем'єр-міністр (1906—1911 рр.). Відзначався крайніми шовіністичними поглядами, активний захисник самодержавства. Походив із старовинного дворянського роду. Під час революції 1905—1907 рр. жорстоко розправлявся з селянськими виступами. У квітні 1906 р. призначений міністром внутрішніх справ, а в липні 1906 р. — головою Ради Міністрів. Він підготував і провів аграрну реформу, яка мала вирішити земельне питання в Російській імперії. Більша частина реформаторських заходів не була завершена. Його діяльність викликала незадоволення крайніх правих сил, які в 1911 р. поставили питання про його відставку. У вересні 1911 р. був убитий у Київському оперному театрі. (П. Століпін)
- 5) Герой мексиканської війни і президент Мексики (пізніше вважався диктатором), управляв Мексикою від 1876 до 1911 р. (за винятком чотирирічного періоду). Повстання проти нього стало початком мексиканської революції. У 1911 р. втік до Франції. (П. Діас)
- 6) Капітан Генерального штабу Франції, єврей за походженням. У 1894 р. військовий суд у Парижі визнав його винним у видачі воєнних секретів Німеччині і засудив на довічне ув'язнення. Незважаючи на сумнівні докази він відбув на каторгу на Діявольський острів у Французькій Гайані. Лише через два роки було знайдено справжніх винуватців втрати секретних даних, і виявилось, що слідство та суд були сфабриковані. У 1899 р. був помилуваний, а в 1906 р. — повністю реабілітований. Його справа стала відомою кампанією з антисемітизму. (А. Дрейфус)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 2. Визначити, коли відбулися події.
- 1) Війна між Росією та Японією завершилася поразкою Росії і втратою Південного Сахаліну (1904—1905 рр.)
- 2) Повстанням проти диктатора П. Діаса розпочалася Мексиканська революція (1910 р.)
- 3) Австро-Угорщина оголосила війну Сербії, що стало початком Першої світової війни. (28 липня 1914 р.)
- 4) Під час битви на Марні п'ять німецьких армій зазнали поразки від п'яти французьких армій і англійського експедиційного корпусу й відступили. (Початок жовтня 1914 р.)
- 5) Першу серйозну спробу атакувати німці здійснили в районі р. Іпр, уперше застосувавши отруйні гази. (Травень 1915 р.)
- 6) Спроба німецького флоту під командуванням адмірала Шпее прорвати британську морську блокаду біля півострова Ютланд зазнала поразки. (Травень 1916 р.)
- 7) В. Вільсон оприлюднив у Конгресі США «14 пунктів», що заклали підвалини післявоєнного миру. (Січень 1918 р.)
- 8) У Комп'єнському лісі біля залізничної станції Ротонд об 11-й годині було підписано перемир'я. (11 листопада 1918 р.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Урок 9

3. Навести визначення понять.
- Сварадж — це
 - Диктатура — це
 - Латифундія — це
 - Реванш — це
 - Агресія — це
 - Військово-політичний блок — це
 - Гонка озброєнь — це
 - Мілітаризм — це
 - Шовінізм — це
 - Анексія — це

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Історичний диктант

Методика проведення — див. урок № 3.

1. У 1914 р. в стані війни опинилися всі члени Антанти та Троїстого союзу, крім Італії, яка проголосила нейтралітет. (Так)
2. У роки Першої світової війни Іспанія зберігала нейтралітет. (Так)
3. У цілому воєнні дії 1914 р. завершилися на користь країн — членів Антанти. (Так)
4. Британський прем'єр-міністр У. Черчілль підтримував німецькі плани загарбання території Центральної та Східної Європи. (Ні)
5. 6 квітня 1917 р. США оголосили війну Німеччині, приводом до чого стала необмежена підводна війна проти нейтральних цивільних суден. (Так)
6. Армія США вторглася в 1914 р. в Мексику і придушила революцію. (Ні)
7. Справа Бейліса в Російській імперії мала антисемітський характер. (Так)
8. До складу Антанти на початку Першої світової війни входили Росія, Франція та США. (Ні)
9. У Другій Балканській війні Болгарія зазнала поразки. (Так)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

IV. Підсумки уроку

Учитель окремо підраховує кількість балів, які отримав кожний учень і команда. Оцінки за урок учитель виставляє, виходячи із самостійно розроблених критеріїв.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

V. Домашнє завдання

Підготуватися до тематичного оцінювання з тем «Світ на початку ХХ ст.» та «Перша світова війна 1914—1918 рр.».

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Урок 10

Узагальнюючий урок за темами «Світ на початку ХХ ст.» та «Перша світова війна 1914—1918 рр.».

Мета: оцінити рівень навчальних досягнень учнів, набутих у ході вивчення тем «Світ на початку ХХ ст.» та «Перша світова війна 1914—1918 рр.».

.....
.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Азії, Європи.

Тип уроку: перевірки знань, умінь і навичок.

Очікувані результати:

.....
.....

I. Організаційний момент

.....
.....

II. Перевірка рівня знань, умінь і навичок

1. Контрольна робота

(Тестові завдання у двох варіантах див. на с. 101—104.)

.....
.....

2. Урок узагальнюючого оцінювання також можна провести за посібником:

Всесвітня історія. 10 клас. Рівень стандарту: Комплексний зошит для контролю знань. / О. Є. Святокум.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010.

Для нотаток

.....
.....
.....

Додатковий матеріал до уроку

1. *Воронянський О. В., Міщенко Н. Л.* Всесвітня історія: Довідник.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010.
2. *Скирда І. М., Земерова Т. Ю.* Всесвітня історія у визначеннях, схемах, таблицях.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010.

III. Підсумки уроку

Учитель перевіряє виконання завдань, аналізує типові помилки.

.....
.....
.....
.....
.....

IV. Домашнє завдання

Випереджальне завдання з теми «Повоєнне облаштування світу»: скласти кросворд, написати твір-роздум, реферат тощо (на розсуд учителя).

Урок 11

Після Першої світової війни

Мета: сформувати в учнів уявлення про систему мирних договорів між країнами-переможницями та Німеччиною і її союзниками; створити умови для розуміння учнями причин підписання мирних договорів; розглянути хід Паризької конференції; проаналізувати рішення Паризької мирної конференції, зокрема статті Версальського договору; навчити учнів визначати причини розбіжностей між державами-переможницями на Паризькій конференції; розглянути становище світу на початку ХХ ст.; охарактеризувати головні положення Версальського договору з Німеччиною та договорів з її союзниками в Першій світовій війні; навчити учнів порівнювати мирні договори та висловлювати свою думку щодо прав переможців,

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії.

Тип уроку: вивчення нових знань.

Основні поняття: демілітаризація, Рейнська демілітаризована зона, колонії, репарації, Ліга Націй.

Основні дати та події: 8 січня 1918 р. — послання президента США Конгресу («14 пунктів»), 1919—1920 рр. — Паризька мирна конференція, 28 червня 1919 р. — підписання Версальського договору.

Історичні постаті: Д. Ллойд Джордж, Ж. Клемансо, В. Вільсон.

Очікувані результати: учні навчаються:

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Аналіз виконання контрольної роботи

.....

Перевірка творчого домашнього завдання

Двоє-троє учнів виступають із підготовленими вдома листами.

Завдання

Назвіть прізвища політичних діячів за їх стислими характеристиками.

- 1) Французький політичний діяч, обирався Президентом Франції, прем'єр-міністром;

відкривав Паризьку конференцію. (*Р. Пуанкаре*)

- 2) Державний діяч Великої Британії, лорд; член Ліберальної партії, прем'єр-міністр у 1916—1922 рр. (*Д. Ллойд Джордж*)
- 3) Прем'єр-міністр Італії, обраний у 1917 р. (*В. Орландо*)
- 4) Французький політик, публіцист, у 1906—1909, 1917—1920 рр. — прем'єр-міністр Франції. (*Ж. Клемансо*)
- 5) Президент США, обраний у 1912 р., переобраний у 1916 р., представник Демократичної партії. (*В. Вільсон*)

.....

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Паризька мирна конференція.
2. Версальський договір.
3. Створення Ліги Націй.
4. Мирні договори із союзниками Німеччини.

Робота в групах

Об'єднати учнів у три групи і запропонувати за допомогою матеріалу підручника визначити позиції великих держав напередодні Паризької мирної конференції: перша група — Франція, друга — Велика Британія, третя — США. Після опрацювання матеріалу представники груп доповідають про результати роботи (можна записати на дошці).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Додаткова інформація

Паризька мирна конференція — міжнародна конференція, скликана державами-переможницями для вироблення і підписання умов із переможеними державами у Першій світовій війні проходила з перервами від 18 січня 1919 р. до 21 січня 1920 р. На конференцію було запрошено делегації з 27 країн, із яких 10 брали безпосередню участь у війні, 14 — формально перебували у стані війни (фактично допомагали лише економічними засобами) і 3 — це новостворені держави. Найчисельнішою була американська делегація — майже 1300 осіб. Уперше в історії дипломатії переможені держави не брали участі в переговорах. Так, Німеччина і її колишні союзники були допущені на конференцію лише тоді, коли були вироблені проекти мирних договорів із ними. Учасники

конференції дістали офіційну назву «Союзні та здружені держави». Провідну роль у роботі конференції відігравала «Рада трьох» на чолі з прем'єр-міністром Великої Британії Ллойд Джорджем, прем'єр-міністром Франції — Ж. Клемансо і президентом США В. Вільсоном. Такою самою була роль «Ради чотирьох»: президенти США, Великої Британії, Франції та прем'єр Італії В. Орландо. Крім «Ради чотирьох» найважливіші рішення приймалися також «Радою десяти», яка складалась із глав урядів і міністрів закордонних справ США, Великої Британії, Франції, Італії та Японії. Від самого початку роботи конференції виникли суперечності між найбільшими країнами з усіх питань, які розглядались. Засідання проходили в гострих дискусіях, які інколи загрожували зірвати роботу конференції. Найгостріші суперечності виникли між Францією, США та Великою Британією при опрацюванні статей Версальського договору та статуту Ліги Націй. Результатом роботи конференції стало підписання договорів: Версальського мирного договору з Німеччиною (28 червня 1919 р.), Сен-Жерменського мирного договору з Австрією (10 вересня 1919 р.), Нейїського мирного договору з Болгарією (27 листопада 1919 р.), Севрського мирного договору з Туреччиною (10 серпня 1920 р.), Тріанонського мирного договору з Угорщиною (4 червня 1920 р.).

Робота з документом

Об'єднати учнів у дві групи і запропонувати їм проаналізувати текст Версальського мирного договору: перша група — з боку країн-переможниць, друга група — з боку Німеччини. Після опрацювання тексту договору групи обговорюють договір по пунктах, представляючи свої висновки.

с. 34

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Урок 11

Метод «Ажурна пилка»

Методика проведення — див. урок № 3.

Об'єднати учнів у п'ять груп і запропонувати їм проаналізувати тексти мирних договорів, які були укладені із союзниками Німеччини. Інформацію потрібно представити у вигляді таблиці.

Бесіда

Обговорити вплив змін, які були закріплені системою мирних договорів, на розбудову післявоєнного світу.

.....
.....
.....
.....

Данціґа (Гданська) вільним містом під мандатом Ліги Націй; 13) передача всього торговельного і риболовецького флоту; 14) обмеження армії до 30 тис. осіб.

Версальський мирний договір	Сен-Жерменський мирний договір
2, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12	1, 3, 7, 10, 13, 14

Робота з картою (у парах)

Один з учнів пари називає країну, а другий учень показує на карті атласу її кордони, які виникли після Першої світової війни.

.....
.....
.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Робота з таблицею

Заповніть таблицю, указавши у відповідному стовпчику таблиці порядковий номер положення мирного договору.

1) Утворення Чехо-Словаччини і передача їй Чехії та Моравії; 2) визнання повної незалежності Люксембургу; 3) перехід австрійського флоту до союзників; 4) скасування загальної військової повинності в Німеччині; 5) створення демілітаризованої зони на схід від Рейну; 6) проголошення повітряного простору відкритим; 7) передача Буковини Румунії; 8) передача у власність Бельгії колишньої німецької колонії — Руанди; 9) повернення Франції Ельзасу та Лотарингії; 10) передача Італії частини Південного Тіролю; 11) прийняття статуту Ліги Націй; 12) проголошення

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Значні відмінності між державами-переможницями в розбудові повоєнного світу обумовили гостру боротьбу на конференціях.

.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Доопрацювати таблицю «Результати Першої світової війни».

Зразок таблиці

План характеристики	Характеристика
Назва договору	
Час і місце підписання договору	
Умови: територіальні	
військові	
інші	
Вплив договору на розвиток країни	

Роздавальний матеріал

Версальський мирний договір

Версальський мирний договір підписаний 28 червня 1919 р. у Версалі між державами — переможницями у Першій світовій війні (США, Великою Британією, Францією, Італією, Японією, Бельгією тощо) та переможеною Німеччиною.

- Закріплення договором статусу Бельгії як нейтральної держави, а також включення до її складу округів Ейпен, Мельмеді, Морене.
- Визнання Німеччиною повної незалежності Люксембургу, який виходив із Німецького митного союзу.
- Німеччина зобов'язувалася провести демілітаризацію Рейнської зони (ширина 50 км із кожного берега), лівий берег займали окупаційні війська Антанти.
- Повернення областей Ельзасу та Лотарингії під французький суверенітет.
- Німеччина поступалася на користь Франції вугільними копальнями Саара, які на 15 років переходили під управління Ліги Націй. По закінченні цього терміну передбачалося проведення плебісциту, що мав визначити державну приналежність цієї території.
- Німеччина зобов'язувалася поважати незалежність Австрії, визнавати незалежність Чехо-Словаччини й Польщі.
- Німеччина поступалась на користь Польщі частиною Верхньої Сілезії, Померанії, Познані та частиною Східної Пруссії.
- Місто Данціг (Гданськ) переходило під управління Ліги Націй і входило в митні кордони Польщі.
- Німеччина відмовлялася від усіх прав на Мемельську область, що переходила під управління Ліги Націй. Німеччина зобов'язувалася скасувати Брестський мир і всі угоди з радянською Росією.
- Німеччина позбавлялася всіх своїх колоній.
- Скасовувалася загальна військова повинність.
- Обмежувався чисельний склад армії (не більше ніж 100 тис. осіб).
- Заборонялося мати танки, бойову авіацію, важкі гармати, підводні човни і великі надводні кораблі.
- Заборонялося виробляти вказані та новітні зразки зброї.
- Визнання Німеччини винною у розв'язуванні війни.
- Сплата репарацій: аванс — 20 млрд марок, загальна сума була визначена згодом.
- Проголошення повітряного простору Німеччини відкритим.
- Оголошення свободи судноплавства на чотирьох найбільших річках Німеччини.
- У договорі містився статут Ліги Націй.

Роздавальний матеріал

Сен-Жерменський мирний договір

- Підписаний 10 вересня 1919 р. в місті Сен-Жермен-ан-Ле поблизу Парижа.
- Укладений між головними союзними державами (США, Британською імперією, Францією, Італією, Японією), державами, що утворилися у результаті розпаду Австро-Угорщини (Австрія, Чехо-Словаччина), державами, до складу яких перейшли частини території Австро-Угорщини (Польща, Румунія, Королівство сербів, хорватів і словенців), а також іншими учасниками Першої світової війни (Бельгія, Греція, Китай, Португалія, Куба, Нікарагуа, Панама, Сіам).
- Договір констатував розпад Австро-Угорської імперії на низку самостійних держав — Австрію, Угорщину, Чехо-

Словаччину, Королівство сербів, хорватів і словенців, Західноукраїнську Народну Республіку. Згідно з договором Богемія, Моравія, Сілезія та Закарпатська Україна переходили до Чехо-Словаччини; Буковина — до Румунії; Польща захопила Галичину; Італія отримала південну частину Тіролю. Австрія зобов'язувалась передати переможцям у рахунок репарацій весь торговельний і риболовецький флот. Австрія повинна була сплачувати репарації, хоча їх суму не було визначено. Їй заборонялося приєднуватися до Німеччини. Скасовувалась загальна військова повинність. Заборонялося мати танки, бойову авіацію, важкі гармати тощо, а також виробляти старі й нові зразки зброї. Армія обмежувалась до 30 тис. вояків.

Севрський мирний договір

- Підписаний 10 серпня 1920 р. в м. Севр (Франція).
- Було укладено між країнами Антанти і державами, що до неї приєдналися, та султанською Туреччиною.
- Туреччина відмовлялася від арабських володінь, визнавала англійський протекторат над Єгиптом, а французький — над Марокко і Тунісом. Туреччина була позбавлена прав на Судан, визнавала анексію Кіпру Англією, втрачала володіння на Аравійському півострові та

у Європі. Острови Егейського моря та місто Ізмір передавалися Греції, Анталія — Італії, території, прикордонні із Сирією, — Франції.

- Туреччина визнавала незалежність Вірменії.
- Чисельний склад армії обмежувався до 50 тис. осіб. На території країни зберігався режим капітуляції, який фактично означав перетворення Туреччини на напівколонію.
- Севрський договір так і не набув чинності.

Роздавальний матеріал

Тріанонський мирний договір

- Підписаний 4 червня 1920 р.
- Укладений між союзними державами Антанти у Першій світовій війні та Угорщиною.
- Підписання договору було відкладено у зв'язку з повстанням угорських комуністів і відновлено після повалення комуністичного уряду Б. Куна.
- Договір був підписаний угорським урядом на чолі з адміралом М. Хорті.
- Територія Угорщини скорочувалася на 77 %, а кількість населення — на 59 %. Румунія отримала Трансильванію та Східний Банат, Королівство сербів, хорватів і словенців — Західний Банат, Воеводину

і Хорватію. Угорщина втрачала вихід до Адріатичного моря. Словаччина і Закарпатська Україна увійшли до складу Чехо-Словаччини. Скасовувалася загальна військова повинність, армія обмежувалася до 35 тис. осіб. Заборонялося мати танки, бойову авіацію, важкі гармати тощо. Репарації. Угорщина відмовлялася від усіх прав на території колишньої Австро-Угорської імперії, у тому числі Закарпатської України. Угорщина передавала Австрії Бургенланд (прикордонна територія заселена німцями). Зобов'язувалась визнати скасування Берестейського миру 1918 р.

- Набув чинності 26 липня 1921 р.

Нейїський мирний договір

- Підписаний 27 листопада 1919 р. у Нейї-сюр-Сен (поблизу Парижа).
- Укладений між Болгарією, учасницею блоку Центральних держав, і державами-союзницями Антанти (США, Велика Британія, Франція, Італія, Японія, Греція тощо). Набув чинності 9 серпня 1920 р.
- Греції передавалася південна частина Кюстенджийського району, Західна Фракія та частина Адріанопольського округу. Як наслідок Болгарія позбавлялася

виходу до Егейського моря. Південна Добруджа залишилась у складі Румунії. Королівству сербів, хорватів і словенців передавалися території Тімок, Царіброд, Босілеград, Струм'їла. Скасовувалася загальна військова повинність. Чисельний склад болгарської армії обмежувався до 20 тис. солдатів. Заборонялося мати танки, бойову авіацію, важкі гармати тощо. Суму репарацій було визначено у 2,25 млрд золотих франків, які належало сплачувати протягом 37 років.

Лозаннський мирний договір

- Підписаний 24 липня 1923 р. на Лозаннській конференції 1922—1923 рр.
- Укладений між Великою Британією, Францією, Італією, Японією, Грецією, Румунією, Югославією, з одного боку, і Туреччиною — з іншого.
- Набув чинності після революції в Туреччині.
- Визначалися нові кордони Туреччини (п-в Мала Азія): поверталися території, що раніше були передані Греції та Вірменії. Згодом Франція поступилася частиною

Сирії на користь Туреччини. У 1920-х рр. арабські володіння Османської імперії за мандатами Ліги Націй було передано Великій Британії (Ірак, Трансйорданія, Палестина) та Франції (Сирія, Ліван). Скасовувалися всі обмеження щодо чисельності армії, видів і кількості озброєння збройних сил Туреччини. Юридично закріплювався розпад Османської імперії.

- Договір не був ратифікований Югославією, яка заявила про незгоду з віднесенням на її рахунок частини оттоманського боргу.

Урок 12

Ліга Націй та проблема репарацій

Мета: сформувати в учнів уявлення про Лігу Націй; створити умови для розуміння учнями причин проблем щодо репарацій; проаналізувати роль Ліги Націй у розбудові світової спільноти; навчити учнів визначати особливості репараційних процесів; розглянути процес створення та дії Ліги Націй; охарактеризувати витоки та природу міжнародних криз і конфліктів 1920-х рр.; навчити порівнювати Лігу Націй та ООН і висловлювати свою думку щодо ролі міжнародних організацій в житті окремої країни,

.....

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: Ліга Націй, асамблея, Рурська область, план Дауеса, план Юнга.

Історичні постаті: О. Юнг, Ч. Дауес, Г. Штреземан.

Основні дати та події: 1919 р. — Паризька конференція, 1921 р. — Паризька та Лондонська конференції, 1923 р. — Рурська криза, 1924 р. — Лондонська та Гаазька конференції.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

.....

I. Організаційний момент

Робота за завданнями підручника

.....

.....

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Робота з таблицею

Заповнити таблицю, використовуючи наведені назви та дати.

Версальський мирний договір, Австрія, Німеччина, 1920 р., Севрський мирний договір, Болгарія, 1919 р., Угорщина, Тріанонський мирний договір, Нейіський мирний договір, Туреччина, Сен-Жерменський мирний договір, 1919 р., 1919 р., 1920 р.

Перевірка творчого домашнього завдання

Учні презентують заповнену таблицю.

Зразок відповіді

Назва договору	Рік підписання	Країна
Версальський мирний договір	1919	Німеччина
Сен-Жерменський мирний договір	1919	Австрія
Нейіський мирний договір	1919	Болгарія
Севрський мирний договір	1920	Туреччина
Тріанонський мирний договір	1920	Угорщина

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Ліга Націй.
2. Проблема репарацій.

Розповідь учителя

Завершення Першої світової війни поставило перед провідними країнами, крім питань перемоги та відшкодувань, ще й питання створення міжнародної організації для вирішення важливих міждержавних і міжнародних питань. Такою організацією стала Ліга Націй.

Ліга Націй — перша міжнародна міждержавна організація, створена з метою розвитку співробітництва, досягнення миру і безпеки між народами на Паризькій мирній конференції 1919—1920 рр. Згідно зі статутом Ліги Націй її засновниками вважались держави-переможниці у Першій світовій війні, а також новостворені країни Польща, Чехо-Словаччина і Хіджас.

Спочатку членами цієї організації стали 44 країни, пізніше кількість їх збільшилась до 52. Статут Ліги Націй передбачав механізм забезпечення миру, тобто запобігання і вирішення міждержавних конфліктів. У разі конфліктів між членами Ліги Націй ставились питання на розгляд Ради або третейського суду незацікавлених країн. У випадку необхідності всі країни — члени Ліги Націй були зобов'язані розірвати з агресором усі економічні й культурні зв'язки, оголосити йому загальну блокаду. Штаб-квартирою Ліги Націй була обрана Женева (Швейцарія).

Робота в групах

Підготувати за допомогою матеріалу підручника інформацію про діяльність статутних органів Ліги Націй: перша група — Асамблея, друга — Рада Націй (постійні члени); третя — Рада Націй (непостійні члени); четверта — Секретаріат Ліги Націй.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Додаткова інформація

Асамблеї Ліги Націй скликались щорічно. Представники кожної держави мали на засіданнях один голос незалежно від кількості населення і величини території країни. Рішення асамблеї приймались одноголосно, за винятком спеціально обумовлених. Такий підхід приводив до численних безплідних дискусій і компромісів, неефективних рішень і в кінцевому підсумку — до послаблення впливу Ліги Націй на міждержавні відносини і вирішення міжнародних конфліктів.

Висновок учителя

Цій міжнародній організації були притаманні як позитивні, так і негативні риси. І хоча вона виявилася нездатною відвернути Другу світову війну, своєю діяльністю на першому етапі (1920-ті рр.) Ліга Націй сприяла мирному врегулюванню десятків конфліктів.

Учитель зазначає, що одним із пунктів Версальського мирного договору була виплата Німеччиною репарацій.

Словничок

Репарації — повне або часткове відшкодування (за мирним договором або іншими міжнародними актами) державою, що розв'язала агресивну війну, збитків, заподіяних державі, що зазнала нападу.

Метод «Знайди своїх» (робота в групах)

Учитель видає кожному учню картку з інформацією і пропонує об'єднатися в групи відповідно до спроб вирішення питання сплати репарацій Німеччиною.

Учні в групах обговорюють матеріал, потім представники груп представляють інформацію у хронологічному порядку (див. с. 39).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Урок 12

Зразок відповіді

Вирішення сплати репарацій Німеччиною

Назва договору, дата	Основні умови
Паризька конференція (Париж, 1919 р. — Версальський договір)	<ul style="list-style-type: none"> • Створення репараційної комісії. • Визначення загальних принципів репараційних виплат. • Визначення авансового платежу репарацій у 20 млрд золотих марок до 1 травня 1921 р. • Визначення загального терміну виплати репарацій — 30 років. • Загальна сума репарацій не була визначена.
Конференція у Сан-Ремо (квітень 1920 р.), узяли участь Франція, Англія, Італія та Японія	<ul style="list-style-type: none"> • Обговорювалися питання Близького Сходу та Німеччини. • Німеччині направлена Декларація, в якій зазначено про затримування репарацій
Конференція у Спа (Бельгія, 1920 р.). Скликана на вимогу Верховної Ради Антанги	<ul style="list-style-type: none"> • Розгляд виконання умов Версальського договору. • Визначення долі участі країн-переможниць в отриманні репараційних виплат • Репараційні виплати: Франція — 52 %, Англія — 22 %, Італія — 10 %, Японія — 0,75 %, Греція — 6,5 %, Королівство сербів, хорватів, словенців — 6,5 %, Румунія — 6,5 %, Португалія — 0,75 %, Бельгія — 8 %
Паризька конференція (січень 1921 р.)	<ul style="list-style-type: none"> • Визначення суми виплат (266 млрд золотих марок). • Визначення схеми і часу на виплату репарацій — 42 роки
Лондонська конференція (лютий—березень та квітень—травень 1921 р.)	<ul style="list-style-type: none"> • Ультиматум Великої Британії та Франції Німеччині про виплату репарацій. • Визначення суми репарацій — 132 млрд золотих марок
Рурська криза 1923 р.	<ul style="list-style-type: none"> • Репараційна комісія визнала невиконання Німеччиною Версальських угод і оголосила дефолт Німеччини (грудень 1922 р.). • Окупація франко-бельгійськими військами Рура • Велика Британія і США підписали окремі договори про надання Німеччині кредитів (грудень 1923 р.)
Лондонська конференція (липень 1924 р.)	<ul style="list-style-type: none"> • Прийняття плану Дауеса — створення контрольного механізму для проведення стабілізаційних заходів у фінансовій системі Німеччини. • Надання Німеччині міжнародної позики (800 млн марок). Визначення джерел репараційних виплат. • Зміна порядку репараційних платежів (без зміни загальної суми)
Гаазька конференція (серпень 1929 р.)	<ul style="list-style-type: none"> • Прийняття плану Юнга — скорочення загальної суми репараційних виплат до 113,9 млрд марок. • Зниження суми щорічних виплат. • Ліквідація механізмів міжнародного контролю над фінансовою системою Німеччини. • Визначення терміну виплат протягом 55 років
Мораторій президента США Г. Гувера (1931 р.)	<ul style="list-style-type: none"> • Тимчасове припинення репараційних виплат (на 1931—1932 рр.). • Лозаннська конференція (листопад 1922 р. — липень 1923 р.). • Припинення стягнення репараційних платежів. • Визначення остаточної суми (3 млрд марок за 15 років) — сума не була виплачена

Урок 12

IV. Узагальнення й систематизація знань

Дискусія

1. Ліга Націй: «так» чи «ні» у світовій політиці?
2. Репарації — шлях до війни?

.....
.....

Експрес-контроль

Виконати тест 8 посібника.

.....
.....

Бліцопитування

1. Коли відбулася Паризька мирна конференція?
2. Що таке репарації?
3. Що таке «лінія Керзона»?
4. Назвіть головний керівний орган Ліги Націй.
5. Яка кількість німецької армії встановлювалася Версальським договором?
6. Що таке план Дауеса?

.....
.....
.....

Для нотаток

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Створення Ліги Націй стало підґрунтям формування нових міжнародних відносин у післявоєнному світі.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: написати міні-твір-роздум за темою «ООН — це продовження Ліги Націй чи ні?»

Урок 13

Світ в 20-х рр. ХХ ст. Міжнародна система безпеки

Мета: сформувати в учнів уявлення про міжнародну політику 1920-х рр.; створити умови для розуміння учнями причин та наслідків Вашингтонської конференції; проаналізувати роль Ліги Націй в розбудові світової спільноти; навчити учнів визначати особливості міжнародних конференцій 20-х рр. ХХ ст.; розглянути процес створення міжнародної системи колективної безпеки; охарактеризувати діяльність провідних країн у сфері міжнародної політики; навчити учнів порівнювати зовнішньополітичну діяльність провідних країн світу та висловлювати свою думку щодо шляхів досягнення мети,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: Генуезька, Гаазька, Лозаннська та Локарнська конференції, Рапалльський договір, Паризький пакт, пакт Бріана—Келлога.

Історичні постаті: Дж. Чемберлен, Г. Штресман, П. Джилберт, Г. Чичерін, Д. Керзон, К. Вірт, В. Ратенау, Ж. Барту, К. Баррер, М. Литвинов, Б. Муссоліні, О. Чемберлен, Е. Бенеш, О. Скшинський, А. Бріан, Ф. Келлог.

Основні дати та події: листопад 1921 р. — лютий 1922 р. — Вашингтонська конференція, 1922 р. — Генуезька конференція, Рапалльський договір, Гаазька конференція, 1923 р. — Лозаннська конференція, 1925 р. — Локарнська конференція, 27 серпня 1928 р. — підписання Пакту в Парижі (пакт Бріана—Келлога).

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Робота за завданнями підручника

.....

Робота з таблицею

Заповніть таблицю, указавши у відповідному стовпчику порядковий номер положень, що стосуються плану Дауеса та плану Юнга.

1) Створення Банку міжнародних розрахунків для отримання й розподілу репарацій від Німеччини; 2) прийнятий у 1924 р.; 3) надання

Німеччині позик від США в сумі 800 мільйонів золотих марок для відновлення німецької економіки; 4) зменшення щорічних виплат Німеччини до 2 млрд марок на рік; 5) перенесення зовнішньоекономічної діяльності німецьких підприємств до Східної Європи; 6) прийнятий у 1929 р.; 7) ліквідація всіх видів контролю за господарством і фінансами Німеччини; 8) виплата Німеччиною щорічно певної суми репарацій із поступовим її збільшенням від 1 до 2,5 млрд марок; 9) схвалений Гаазькою мирною конференцією; 10) запровадження високих непрямих податків на товари широкого вжитку та прибутки німецьких промислових підприємств і залізниць; 11) затверджений Лондонською міжнародною конференцією.

Зразок відповіді

План Дауеса	План Юнга
2, 3, 5, 8, 10, 11	1, 4, 6, 7, 9

Урок 13

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Вашингтонська конференція. Версальсько-Вашингтонська система.
2. Перегляд повоєнних угод у 1920-ті рр.
3. Зміни в системі цінностей людини.

Розповідь учителя

Якщо післявоєнні договори з переможеними країнами заклали основи майбутніх відносин у Європі, то суперечки, які виникли між провідними країнами щодо розмежування сфер впливу в Тихоокеанському басейні та на Далекому Сході, мали вирішитися на конференції у Вашингтоні (див. с. 43).

Словничок

Вашингтонська конференція 1921—1922 р. — конференція щодо обмеження озброєнь та вирішення проблем Далекого Сходу та басейну Тихого океану, що склались після Першої світової війни.

Робота в групах

Опрацювати за підручником матеріали Вашингтонської конференції: перша група — «Договір чотирьох держав», друга група — «Договір п'яти держав», третя група — «Договір дев'яти держав». Результати роботи учні узагальнюють у вигляді схеми, яку потім презентують.

с. 44

Зразок відповіді

Позитивне значення	Негативне значення
Завершення Першої світової війни; сприяння розрядці післявоєнної напруженості; закладення основ міжнародної стабільності; установлення цивілізованих засад міжнародного права; створення Ліги Націй; гарантія цілісності Китаю; утворення нових країн — Польщі, Чехо-Словаччини, Угорщини та інших; розпад імперій	За результати війни відповідали демократичні уряди переможених країн; породження реваншизму в Німеччині; несправедливі репарації; ігнорування радянської Росії; зруйнована традиційна економічна система; боротьба за ринки; нестабільність не усунута; територіальні зміни заклали основи для конфліктів

Робота за варіантами

Опрацювати матеріал підручника про суперечності Версальсько-Вашингтонської системи: перший варіант — позитивне значення, другий варіант — негативне. (Результати роботи узагальнюються на дошці; див. таблицю)

Метод «Прес-конференція» (робота в групах)

Методика проведення — див. урок № 2.

Підготувати репортаж із певної конференції і представити на розгляд класу.

Додаткова інформація

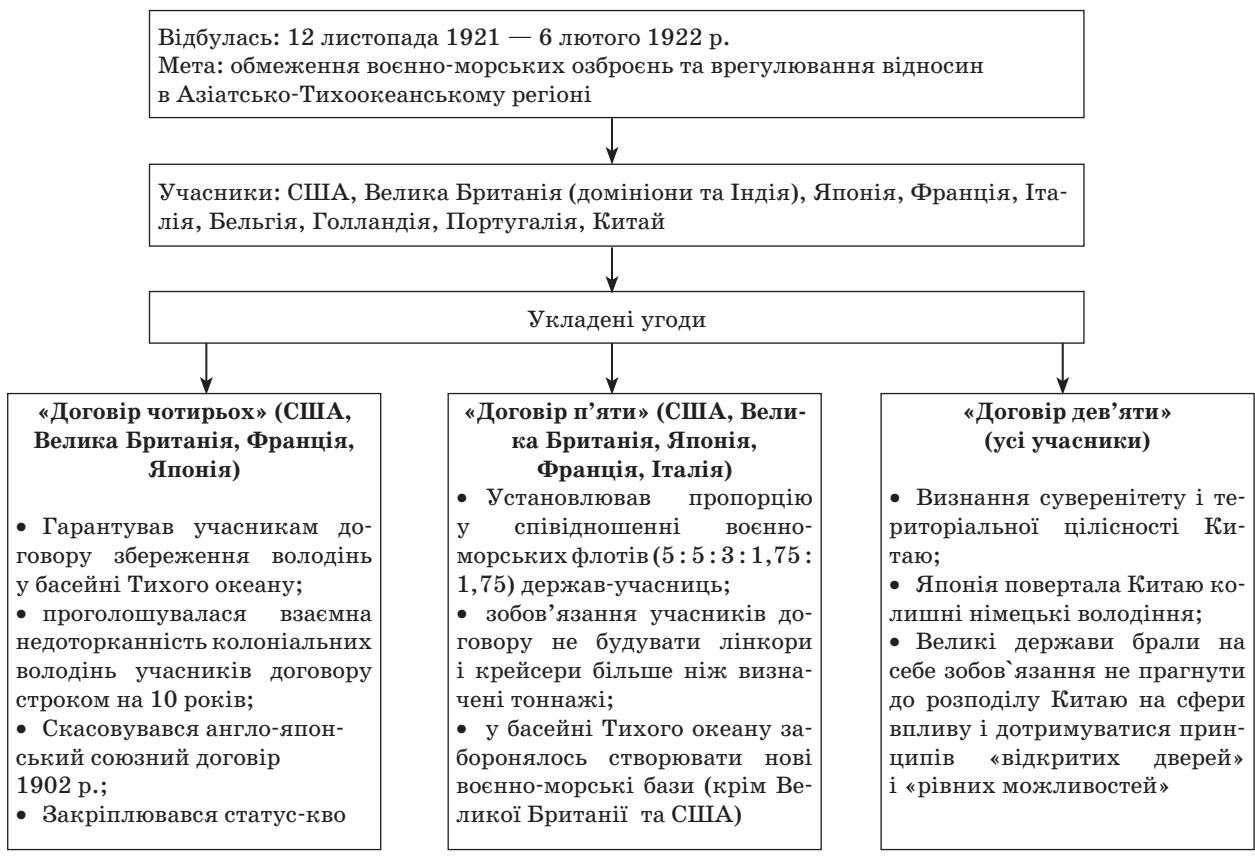
Кульмінацією «пацифістської» міжнародної політики став договір про відмову від війни як засіб національної політики, що отримав назву Пакт Бріана—Келлога (Паризький пакт). Був підписаний 27 серпня 1928 р. у Парижі представниками 15 країн. Згодом до пакту приєдналися майже європейські країни. Пакт став одним із правових підстав для Нюрнберзького процесу, на якому керівникам нацистської Німеччини було пред'явлено звинувачення в його порушенні.

Робота з документом

Опрацювати витяг із Пакта Бріана-Келлога і відповісти на запитання.

Урок 13

Опорна схема: Вашингтонська конференція (1921—1922 рр.)

IV. Узагальнення й систематизація знань

Бесіда

Що змінилося в міжнародній політиці після Першої світової війни?

.....

.....

.....

.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Вашингтонська конференція мала сприяти розв'язанню проблем, що існували на Далекому Сході й у Тихому океані.

.....

VI. Домашнє завдання

П:

.....

.....

.....

Урок 13

Роздавальний матеріал

Роздавальний матеріал

Витяги з Договору п'яти держав, укладеного на Вашингтонській конференції

Стаття 1. Держави, що домовляються, погоджуються обмежити свої озброєння на морі відповідно до обумовленого в цьому договорі...

Стаття 4. Загальний тоннаж лінійних суден як такий, що може підлягати заміні, не повинен перевищувати для Сполучених Штатів — 525 000 тонн, для Британської імперії — 525 000 тонн, для Франції — 175 000 тонн, для Італії — 175 000 тонн, для Японії — 315 000 тонн.

Стаття 5. Жодна з держав, що домовляються, не буде намагатися придбати, або збудувати, або доручити будувати й дозволяти в межах своєї території будівництво лінійних суден, що становлять більше ніж 35 000 тонн водотоннажності...

Стаття 6. Жодне лінійне судно будь-якої з держав, що домовляються, не буде озброєне гарматами калібру більшого ніж 16 дюймів (406 міліметрів)...

Стаття 12. За винятком лінійних суден, жоден військовий корабель держав, що домовляються, не матиме гармат калібру більшого ніж 8 дюймів (203 міліметри)...

Витяги з Договору дев'яти держав, укладеного на Вашингтонській конференції

Стаття 1. Інші, окрім Китаю, держави, що домовляються, згодні: 1)

Поважати суверенітет, незалежність, територіальну та адміністративну недоторканність Китаю...

Стаття 3. З метою найдієвішого застосування принципу «відкритих дверей», тобто «рівних можливостей», у Китаї для торгівлі й промисловості всіх націй, інші, окрім Китаю, держави, що домовляються, погодилися в тому, що вони не шукатимуть, а також не підтримуватимуть своїх громадян у пошуках:

А угод, що могли б сприяти встановленню на їхню користь будь-якої зверхності в правах щодо торговельного чи економічного розвитку в будь-якому певному районі Китаю;

Б таких монополій або переваг, що могли б позбавити громадян будь-якої іншої держави права здійснювати в Китаї законну торгівлю чи промисел або можливості брати участь спільно з китайським урядом чи з будь-якою іншою місцевою владою в громадських підприємствах...

Договір про заборону війни як засобу національної політики (Пакт Бріана—Келлога)

(витяг)

Стаття I. Високі Договірні Сторони урочисто заявляють від імені народів за належністю, що вони засуджують застосування війни як засобу урегулювання міжнародних спорів і відмовляються у своїх взаємних відносинах від такого як знаряддя національної політики.

Стаття II. Високі Договірні Сторони визнають, що врегулювання або вирішення всіх спорів чи конфліктів, які можуть виникнути між ними, хоч би якого характеру чи походження вони були, має завжди здійснюватися тільки мирними засобами.

Запитання до документа

- 1) Якими були передумови виникнення пакту?
- 2) До чого він закликає?
- 3) Чи втілилися в життя його ідеї?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Урок 14

Тоталітаризм

Мета: сформувати в учнів уявлення про виникнення тоталітарних режимів; створити умови для розуміння учнями причин та наслідків проявів тоталітаризму; проаналізувати роль особистості при тоталітаризмі; навчити учнів визначати особливості тоталітарних режимів; розглянути процес становлення тоталітарних режимів; охарактеризувати діяльність провідних політиків тоталітарних країн; навчити учнів порівнювати тоталітарні держави та висловлювати свою думку щодо тоталітаризму,

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: тоталітаризм, фашизм, націонал-соціалізм, більшовизм, сталінізм, диктатура, вождь, дуче, фюрер.

Історичні постаті: Б. Муссоліні, А. Гітлер, В. Ленін, Й. Сталін.

Основні дати та події: листопад 1917 р. — Жовтнева революція, прихід до влади більшовиків, 1922 р. — прихід фашистів до влади в Італії; 1933 р. — проголошення А. Гітлера канцлером Німеччини.

Очікувані результати: учні навчаться:

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Робота за завданнями підручника

.....

Метод «Обери зайве»

Укажіть держави, які виникли після Першої світової війни.

- 1) Велика Британія, 2) Польща, 3) США,
- 4) Угорщина, 5) Німеччина, 6) Франція, 7) Іспанія,
- 8) Австрія, 9) Італія, 10) Туреччина,
- 11) Румунія, 12) Болгарія, 13) Сербія, 14) Китай,
- 15) Японія.

Зразок відповіді: 2, 4, 8

.....

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

Тоталітаризм:

- а) різновиди тоталітаризму;
- б) причини виникнення тоталітарних режимів;
- в) основні риси тоталітарних країн;
- г) більшовизм, фашизм, нацизм.

Розповідь учителя

Тоталітаризм як певний політичний режим, а в більш широкому значенні — специфічний і економічний лад — феномен саме ХХ ст. Але це не означає, що він з'явився недавно, тоталітарні ідеї виникли ще в глибоку давнину, принаймні одночасно з гуманістичними і демократичними ідеалами. Сам термін походить від латинських слів *totalitas* — повнота, цілісність і *totalis* — повний, цілий. Уперше термін з'являється в працях Дж. Амендолі в 1923 р., згодом його вжив один із «батьків» фашизму — Б. Муссоліні — на одному зі зборів, визначивши тоталітаризм як ідеал для своєї моделі. У 1920—1930-х рр. історики виділяють такі форми тоталітаризму — більшовизм, фашизм, націонал-соціалізм (нацизм).

Урок 14

Робота з підручником

Опрацювати відповідний матеріал підручника, визначити причини та передумови виникнення тоталітарних режимів.

(Результати роботи записуються на дошці.)

Робота в групах

Опрацювати відповідний матеріал підручника (про фашистську Італію, нацистську Німеччину та радянську Росію) і навести приклад тоталітарної держави. (Ознаки тоталітаризму як роздавальний матеріал готуються заздалегідь.) Результати роботи узагальнюються на дошці і супроводжуються коментарями представників груп.

Роздавальний матеріал

Ознаки і риси тоталітаризму

- Установлення однопартійної системи і культу вождя;
- зрощування партійного і державного апарату;
- створення системи масових громадсько-політичних організацій, які охоплюють усі вікові категорії суспільства;
- одержавлення економіки (установлення повного контролю над виробництвом і розподілом продукції, суспільних благ);
- мілітаризація економіки;
- агресивний характер зовнішньої політики;
- створення образу ворога (справжнього або міфічного);
- використання примусової праці;
- масові репресії як засіб боротьби з опонентами і як система залякування;
- ідеологічний вплив на населення;
- ігнорування прав людини; людина — «гвинтик» великого державного механізму;
- прагнення до уніфікації: культури, свідомості, моди тощо;
- опора на власні сили (автаркія).

Робота в парах

Опрацювати відповідний матеріал підручника. Один учень із пари має назвати спільні риси тоталітарних режимів, другий — відмінні.

.....

.....

.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Дискусія

Тоталітаризм — шлях у світовій історії?

.....

.....

.....

Метод «Обери зайве»

Укажіть у переліку держав ті, які мали риси тоталітарної держави у ХХ ст.

- 1) СРСР (1930—1940 рр.), 2) Франція (1920—1930 рр.), 3) США (1920—1930 рр.), 4) Німеччина (1930—1940 рр.), 5) Велика Британія (1940-ві рр.), 6) Іспанія (1930—1940 рр.), 7) Італія (1920—1940 рр.), 8) Франція (1930—1940 рр.), 9) Норвегія (1920—1930 рр.).

Зразок відповіді: 1, 4, 6, 7.

.....

.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- У ХХ ст. в умовах кризи класичної ліберальної ідеї виникає тип жорсткої диктатури, що спирається на масовий рух і проведений унітарною ідеологією.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Написати твір-роздум за темою «Чому тоталітаризм не повинен існувати?».

Мета: сформувати уявлення учнів про революційні події в Росії; створити умови для розуміння причин та наслідків революції в Росії та громадянської війни; проаналізувати добу «воєнного комунізму» в радянській Росії; навчити учнів визначати особливості громадянської війни в Росії; розглянути перебіг Російської революції 1917 р. та громадянської війни; охарактеризувати період повоєнної кризи та загострення соціальних протиріч, політику Тимчасового уряду в Росії, діяльність Комінтерну щодо поширення «світової пролетарської революції»; навчити учнів порівнювати тоталітарні держави та висловлювати свою думку щодо революційних змін,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: більшовики, Установчі збори, диктатура пролетаріату, Брестський мир, Далекосхідна республіка, «воєнний комунізм».

Історичні постаті: Микола II, М. Родзянко, Г. Львов, В. Ленін (Ульянов), О. Керенський, Л. Троцький, Л. Корнілов.

Основні дати та події: 23 лютого 1917 р. — початок революції в Росії, 1 березня 1917 р. — створення Тимчасового уряду, 24—25 жовтня 1917 р. — більшовицький переворот, повалення Тимчасового уряду, 5—6 січня 1918 р. — Установчі збори, березень 1918 р. — Брестський мир, 1920 р. — радянсько-польська війна, січень 1919 р. — запровадження продрозкладки, березень 1921 р. — повстання в Кронштадті.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Презентація творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням виступити з творами-роздумами.

Експрес-контроль

Виконати тест 9 посібника.

Фронтальне опитування

1. Чому тоталітаризм виникає у ХХ ст.?
2. Які основні риси тоталітарної держави?
3. Які держави стали тоталітарними?

4. Чому, на вашу думку, тоталітаризм виник у Росії?

.....

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Революції 1917 р.
2. Громадянська війна в Росії.
3. Прихід до влади більшовиків.
4. «Воєнний комунізм».
5. Діяльність Комінтерну.

Додаткова інформація

У роки Першої світової війни в Російській імперії загострювалася криза влади. На початок 1917 р. країна опинилася в ситуації, коли народне незадоволення наростало, а влада нічого не робила, щоб розв'язати ситуацію.

Уроки 15—16

Для розкриття питання про періодизацію Російської революції 1917 р. можна використати наведену таблицю.

Дата	Події
23 лютого — 3 березня 1917 р.	Повалення монархії. Лютнева революція
Березень—липень 1917 р.	Двоєвладдя
Липень—жовтень 1917 р.	Революційна криза
Жовтень 1917 р. — червень 1918 р.	Встановлення диктатури більшовиків
Червень 1918 р. — березень 1921 р.	Громадянська війна

Робота в групах

Опрацювати відповідний матеріал підручника і скласти тези доповіді про революційні події: перша група — причини повалення монархії, друга — дії Тимчасового уряду, третя — захоплення більшовиками влади.

Після закінчення роботи представники груп роблять доповідь, решта учнів ставлять запитання.

.....
.....
.....

Зразок відповіді

Причини Лютневої революції

- Протиріччя між відсталою політичною надбудовою (самодержавством) та новими суспільно-економічними відносинами.
- Протиріччя між працею і капіталом.
- Невирішеність аграрного питання (існування поміщицького господарства, безземелля значної частини селян).
- Невирішеність національного питання.
- Загострення суперечностей, накопичених Російською імперією до початку і на початку ХХ ст.

Словничок

Двоєвладдя — період в Російській імперії у березні—червні 1917 р., коли існували два центри влади — Тимчасовий уряд і Ради робітничих і солдатських депутатів.

Більшовизм — революційна марксистська течія в робітничому русі, що виникла на початку ХХ ст. в Росії, основні ідеї якої знайшли відбиток у програмних документах РСДРП, створеної в 1898 р. На II з'їзді РСДРП у 1903 р. під час виборів керівних органів партії прихильники В. І. Леніна склали більшість (звідси назва — більшовики), решта незгодних дістали назву меншовиків.

Громадянська війна — збройна боротьба за державну владу між різними соціальними групами всередині країни, найгостріша форма соціальної боротьби.

Метод «Прес-конференція» (робота в групах)

Учні об'єднуються в групи кореспондентів із фронтів Громадянської війни і готують репортажі про перебіг подій певного етапу.

.....
.....
.....

Зразок відповіді

I етап. Жовтень 1917 р. — травень 1918 р. — боротьба проти національно-визвольних рухів та окремих груп антибільшовицьких сил (виступ П. Краснова під Петроградом, А. Каледіна на Дону, А. Дутова на Уралі).

II етап. Травень—листопад 1918 р. — боротьба за владу між соціалістичними партіями; остаточне встановлення однопартійної системи та більшовицької диктатури. Травень 1918 р. — повстання Чехословацького корпусу. Початок інтервенції країн Антанти (висадка десанту в Мурманську, Архангельську, Владивостоку, на півдні України, Закавказзі, Середній Азії та інших містах). Консолідація антибільшовицьких сил.

III етап. Листопад 1918 р. — весна 1919 р. — посилення воєнного протистояння «червоних» і «білих». Наступ білих армій: листопад 1918 р. — армія О. Колчака; серпень 1918 р. — армія А. Денікіна; липень 1918 р. — армія П. Краснова. Розгортання інтервенції країн Антанти і США.

IV етап. 1919 р. — весна 1920 р. — наступ головних сил білого руху та їх розгром: О. Колчак (березень 1919 р. — січень 1920 р.), А. Де-

Уроки 15—16

нікін (травень 1919 р. — березень 1920 р.), М. Юденич (травень—жовтень 1919 р.). Евакуація основних сил іноземних військ.

V етап. 1920 р. — війна з Польщею. Розгром військ П. Врангеля.

VI етап. 1920—1922 рр. — інтервенція у Середню Азію, Закавказзя; перемога на Далекому Сході; остаточна перемога більшовиків.

Робота з документом

1. Опрацювати витяги з декрету «Про мир», затвердженого II Всеросійським з'їздом Рад робітничих і солдатських депутатів 26 жовтня 1917 р. і відповіді на запитання.
2. Опрацювати витяги зі звернення штабу Добровольчої армії до червоноармійців і відповіді на запитання.

Словничок

«Воєнний комунізм» — внутрішня політика радянської Росії, запроваджена в роки Громадянської війни з метою зосередження всіх трудових і матеріальних ресурсів у руках держави.

Робота з підручником

Опрацювати матеріал підручника про запровадження політики «воєнного комунізму», заповнити таблицю.

IV. Узагальнення й систематизація знань

Метод «Займи позицію»

Учні мають зайняти позицію щодо революції в Росії (учні займають позицію залежно від

Зразок відповіді

Воєнний комунізм

Сфера життя	Засоби запровадження
Промисловість	Націоналізація промисловості; мілітаризація
Сільське господарство	Продовольча розкладка; заборона оренди, найманої праці; спроба запровадження колективних господарств (комуни, колгоспи)
Торгівля і обмін	Заборона торгівлі; прямий продуктообмін, карткова система; скасування оплати за паливо, житло, транспорт тощо
Фінанси	Скасування грошей
Система управління	Формування жорсткої вертикальної системи управління (система главків)
Трудові відносини	Трудова повинність, мілітаризація праці, примусова праця «буржуазних елементів», створення трудових армій

власних поглядів по всій лінії між табличками, маючи думки, наприклад, «Більше підтримую, аніж не підтримую» або «Не визначився» (займає позицію посередині класу). Учителю опитує кількох учнів, чому вони зайняли саме цю позицію, і пропонує знову зайняти власну позицію щодо ставлення до результатів революції в Росії та знов опитує учнів, окремо зупиняючись на тих, хто змінив думку.

.....
.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Після Жовтневої революції на території країни була встановлена диктатура пролетаріату.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Підготувати реферат за темою «Комуністичний інтернаціонал: виникнення і перші кроки».

Роздавальний матеріал

**Витяги з декрету «Про мир»,
затвердженого II Всеросійським з'їздом
Рад робітничих і солдатських депутатів
26 жовтня 1917 р.**

Робітничий і селянський уряд... пропонує всім воюючим народам та їхнім урядам негайно розпочати переговори про справедливий і демократичний мир... без анексії і контрибуцій...

Таємну дипломатію уряд скасовує, висловлюючи зі свого боку твердий намір вести переговори цілком відкрито перед усім народом, приступаючи негайно до повного опублікування таємних договорів, підтверджених або укладених урядом поміщиків і капіталістів із лютого по 25 жовтня 1917 р... Тимчасовий робітничий і селянський уряд звертається також, зокрема, до свідомих робітників трьох найпередовіших націй людства і найбільших держав, що беруть участь у цій війні, — Великої Британії, Франції та Німеччини, закликає робітників цих країн усебічною, рішучою й самовідданою енергійною діяльністю допомогти йому успішно довести до кінця справу миру і рівночасно справу звільнення трудящих та експлуатованих мас населення від будь-якого рабства та будь-якої експлуатації.

Запитання до документа

- 1) Визначте основну мету проголошення декрету.

.....
.....

- 2) Назвіть його основні положення.

.....
.....

- 3) Чи згодні ви з тим, що декрет містить заклики до населення інших держав розгорнути боротьбу проти своїх урядів? Відповідь обґрунтуйте.

.....
.....

Роздавальний матеріал

**Витяги зі звернення штабу Добровольчої
армії до червоноармійців**

Червоні офіцери!

За що ви боретесь і за що ми підняли зброю?

Ви боретесь за комісародержавіє, за брехливу владу Альфельбаумів (Зинов'єв), Бронштейнів (Троцький), Розенфельдів (Каменєв), Нахамнесів (Стеклов), Калініних, Петерсонів, яким не дорога наша Батьківщина і потрібна лише її ганьба.

Ми боремося за Установчі збори, за всенародний вільний вибір...

Ви боретесь за інтернаціонал, за те, щоб російськими природними багатствами могли розпоряджатися не росіяни, а всілякі пройдисвіти...

Ми відновлюємо національну єдність і національне господарство...

Ви насаджуете комуні, які дають можливість ледарям і неробам користуватися результатами праці інших робітників.

Ми обстоюємо право власності...

Ви руйнуєте церкви і нищите православну релігію...

Ми відновлюємо сплюндровану релігію і зруйновані храми...

Ви обстоюєте нахабне свавілля та огидне насилля більшовиків, комісарів та їхніх найманців...

Ви втягнуті в безконечну війну з усім світом...

Ми несемо мир землі російській...

Із нами хліб, із нами мир і господар землі російської — Установчі збори.

Запитання до документа

- 1) Визначте за документом, чого прагнули досягти учасники «білого руху»?

.....
.....

- 2) Наведіть їхні аргументи щодо необхідності боротьби з більшовизмом?

.....
.....

Урок 17

Революція в Німеччині та Угорщині

Мета: сформувати уявлення учнів про революційні події в Німеччині та Угорщині; створити умови для розуміння учнями причин та наслідків революцій цих країн; проаналізувати дії комуністичних партій в Німеччині та Угорщині; навчити учнів визначати особливості революцій Німеччини та Угорщини; розглянути перебіг подій революції 1918 р. в Німеччині та Угорщині; охарактеризувати діяльність Б. Куна, Р. Люксембург, К. Лібкнехта, Ф. Еберта; навчити учнів порівнювати характер та наслідки революцій в Росії та Німеччині та висловлювати свою думку щодо доцільності революційних перетворень,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: Листопадова революція, Веймарська республіка, Баварська республіка, Національна рада, «нота Вікса».

Історичні постаті: Ф. Еберт, Ф. Шейдеман, К. Лібкнехт, Вільгельм II, Р. Люксембург, Карл I, М. Карої, Б. Кун, М. Ракоші.

Основні дати та події: 28 жовтня 1918 р. — повстання моряків у Кілі, 9 листопада 1918 р. — зречення Вільгельмом II влади, січень 1919 р. — повстання спартаківців у Берліні, убивство К. Лібкнехта та Р. Люксембург, вибори до Законодавчих зборів, лютий—квітень 1919 р. — повстання в Баварії, Баварська радянська республіка, 16 листопада 1918 р. — проголошення Угорщини республікою, червень—серпень 1919 р. — Угорська радянська республіка.

Очікувані результати: учні навчаться:

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням виступити із підготовленими рефератами.

Експрес-контроль

Виконати тест 10 посібника.

Історичний диктант

1. Хто був останнім російським царем? (Микола II)
2. У якому місяці почалися революційні події в Росії? (У лютому 1917 р.)

3. Хто отримав владу після зречення царя? (Тимчасовий уряд)
4. Хто захопив владу в жовтні 1917 р. в Росії? (Більшовики)
5. Хто очолив Раду Народних Комісарів? (В. Ленін (Ульянов))
6. Чим завершилися Установчі збори? (Розігнані більшовиками)
7. Які події в Росії тривали у 1918—1922 рр.? (Громадянська війна)
8. Назвіть керівників «білого» руху. (О. Колчак, А. Денікін, П. Врангель, М. Юденич)
9. Чим завершилася Громадянська війна в Росії? (Перемогою більшовиків)

.....

Урок 17

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Революція в Німеччині.
2. Революція в Угорщині.

Вступне слово вчителя.

Події Першої світової війни змінили обшатування світу. Результатами революцій, які прокотилися Європою, стало виникнення тоталітарних держав, наприклад Німеччини та Угорщини.

Словничок

Революція (від латин. *revolutio* — обертання, розвертання) — швидка зміна встановленого політичного, соціального чи економічного порядку суспільства здебільшого насильницьким способом.

Веймарська республіка — історична назва німецької держави на честь конституційного Національного зібрання, що засідало у Веймарі. Офіційно держава продовжувала називатись «Німецькою державою». Виникла в 1918 р. в результаті Листопадової революції.

Баварська республіка — республіка, проголошена 13 квітня 1919 р. в Баварії революційним пролетаріатом у ході німецької буржуазно-демократичної революції; була спробою здійснити її переростання в соціалістичну революцію. Уряд Баварської Республіки розпочав націоналізацію банків, запровадив робітничий контроль на підприємствах, озброїв робітників і створив надзвичайну комісію для боротьби з контрреволюцією.

Робота в групах

Опрацювати відповідний матеріал підручника і схарактеризувати події: перша група — у Німеччині, друга — в Угорщині. Результати роботи оформити у вигляді порівняльної таблиці.

с. 53 →

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Робота за завданнями підручника

.....

.....

Бесіда

1. Назвіть спільні риси в революційних подіях у Німеччині та Угорщині.
2. Чому в цих країнах комуністи не змогли утриматися при владі?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- У результаті Листопадової революції в Німеччині було повалено монархію й встановлено Веймарську республіку.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Скласти історичний портрет одного з політичних діячів часу революційних подій Німеччини або Угорщини.

Урок 17

Зразок таблиці

Революційні події в Німеччині та Угорщині

Критерії для порівняння	Німеччина	Угорщина
Причини	Поразка німецької армії на фронтах; відсутність реальних демократичних прав і свобод; виснаження мілітаризованої економіки; поширення комуністичних (соціалістичних) поглядів; дискредитація влади імператора; революційні події в Росії; загострення соціальних проблем; масове незадоволення населення; антивоєнні виступи	Поразка Австро-Угорщини в Першій світовій війні; національно-визвольні рухи народів імперії; розпад Австро-Угорщини; поширення комуністичних (соціалістичних) поглядів; складне соціально-економічне становище країни; прагнення до відновлення національної угорської держави в межах «історичної Угорщини»
Політичні партії	Соціал-демократична партія Німеччини, Незалежна соціал-демократична партія Німеччини, «Союз Спартака» (від 1919 р. — Комуністична партія Німеччини)	Партія незалежності, Соціал-демократична партія Угорщини (СДПУ), Комуністична партія Угорщини (КПУ, листопад 1918 р.)
Політичні діячі	Ф. Еберт, Ф. Шейдеман, К. Лібкнехт, Р. Люксембург	М. Карої, Б. Кун, М. Ракоші, М. Хорті
Привід до революції	Від листопада 1918 р. — повстання військових моряків у Кілі	Демонстрація 26 жовтня 1918 р.
Проголошення республіки	11 листопада 1918 р.	16 листопада 1918 р.
Зречення монархів	Вільгельм II зрікся престолу і втік до Нідерландів	Франц Йосиф зрікся влади
Влада після повалення монархії	Велика Рада, Уряд на чолі з Ф. Ебертом — «Рада Народних Уповноважених», Берлінська Рада робітничих і солдатських депутатів	Національна Рада, Уряд на чолі з М. Карої
Дії урядів	Угода з командуванням німецької армії про допомогу з її боку в наведенні порядку в державі, боротьбі з анархією; роззброєння робітничих дружин, вилучення зброї у населення під приводом завершеності революції; установлення контактів із країнами Антанти; відмова від співробітництва з радянською Росією; укладення з ініціативи уряду угоди між робітниками і підприємцями колективних договорів, про утворення фабрично-заводських комітетів, установлення 8-годинного робочого дня; скликання Установчих зборів, прийняття конституції	Уведення загального виборчого права; прийняття закону про свободу союзів і зборів, створення політичних організацій; запровадження 8-годинного робочого дня; заява про надання автономії національним меншинам, яка не була реалізована; розроблення проекту закону про земельну реформу, який не був прийнятий
Встановлення радянської влади	Січень 1919 р. — повстання в Берліні, яке було розгромлено урядовими військами та «Вільними корпусами»; убивство Р. Люксембург та К. Лібкнехта; лютий—квітень 1919 р. — повстання в Мюнхені, проголошення Баварської радянської республіки, яка була розгромлена урядовими військами	21 березня 1919 р. — створення революційного уряду на чолі з О. Грабарем; проголошення Угорської радянської республіки; прийняття Конституції, створення Червоної армії, вторгнення до Словаччини, спроба комуністичних перетворень; інтервенція держав Антанти
Результати	Веймарська республіка	Установлення режиму М. Хорті

Роздавальний матеріал

Фрідріх Еберт (1871—1925) був одним із лідерів Соціал-демократичної партії Німеччини (СДПН), а з 1912 р. — депутатом рейхстагу. Із 1913 р. очолював СДПН. Був противником насильницьких революційних дій. У період Листопадової революції 1918 р. був одним із керівників тимчасового революційного уряду — Ради народних уповноважених. Еберт постійно лавірував між революцією та контрреволюцією. Так, він уклав таємну угоду з генштабом німецької армії про допомогу в придушенні комуністичного руху (повстання «спартаківців» у 1919 р. та комуністів у 1923 р.). У той же час за допомогою армії були ліквідовані заклоти правих сил (Каппівський путч 1920 р., «Півний путч» 1923 р.).

Після прийняття Веймарської конституції Еберт став першим президентом (1920—

1925 рр.) Німецької республіки. Після розправ над комуністами втратив підтримку лівих сил, а після підписання Версальського мирного договору — правих.

Еберт займав посаду канцлера лише один день. 10 листопада разом з незалежним соціал-демократом Г. Гаазе він був обраний на загальних зборах Рад Берліна співголовою тимчасового уряду — Ради народних уповноважених (РНУ). Серед перших заходів, здійснених РНУ, були скасування надзвичайних законів, встановлення 8-годинного робочого дня, зобов'язання підприємців укласти колективні трудові угоди з профспілками. Саме від її імені було підписано Комп'єнське перемир'я з державами Антанти.

Міхай Карої (1875—1955) дотримувався ліберальних поглядів. Він виступав за менш прогерманську політику Австро-Угорщини і за рівні права для всіх націй в її складі. У період Першої світової війни Карої створив опозиційну Партію незалежності, орієнтовану на Антанту. Вимагав розриву з Німеччиною, укладання сепаратного миру і демократизації країни з метою недопущення перемоги «санкюлотів», тобто більшовиків, висував гасло незалежності Угорщини в її історичних кордонах. Під час Угорської революції 1918 р. Карої очолив перший уряд

проголошеної Національною радою республіки. У березні 1919 р., коли держави Антанти ультимативно зажадали від Угорщини погодитися на значні територіальні поступки на користь сусідніх країн, Карої подав у відставку. У січні—березні 1919 р. був президентом Угорської республіки. Після проголошення Угорської Радянської Республіки емігрував із країни. Проживаючи за кордоном, виступав проти режиму М. Хорті, очолював Рух за демократичну Угорщину. Повернувся на батьківщину в 1946 р., працював на дипломатичній роботі.

Урок 18

Фашистська Італія

Мета: сформувати уявлення учнів про Італію після Першої світової війни; створити умови для розуміння учнями причин та наслідків приходу до влади фашистів; проаналізувати дії політичних партій в Італії; навчити учнів визначати особливості фашистського режиму в Італії; розглянути події в Італії після Першої світової війни; охарактеризувати процес установлення фашистської диктатури Б. Муссоліні в Італії; навчити учнів порівнювати прихід до влади більшовиків та фашистів, висловлювати свою думку щодо фашизму,

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: «Фашіо ді комбаттіменто» («Союз боротьби»), сквадри, мафія, чорносорочечники, «Авентінський вихід».

Історичні постаті: Б. Муссоліні, Віктор Еммануїл III, П. Тольяті, А. Грамші.

Основні дати та події: 1919 р. — заснування «Fascio di combattimento» («Союз боротьби»), 1918—1920 рр. — криза, 28 жовтня 1922 р. — «похід на Рим», 1922 р. — надання Б. Муссоліні надзвичайних повноважень, 1924 р. — заборона професійних спілок (крім фашистських), «Авентінський вихід», 1926 р. — заборона діяльності політичних партій, крім фашистських.

Очікувані результати: учні навчаться:

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учні виступають з історичними портретами політичних діячів часу революційних подій Німеччини або Угорщини.

.....

Робота з таблицею

Заповнити таблицю, указавши у відповідному стовпчику порядкові номери прізвищ історичних осіб, подій, назв та дат.

1) Ф. Еберт, 2) М. Ракоші, 3) Ф. Шейдеман, 4) М. Карої, 5) К. Лібкнехт, 6) Р. Люксембург, 7) Б. Кун, 8) М. Хорті, 9) повстання військових моряків у Кілі, 10) 11 листопада 1918 р., 11) Франц Йосиф, 12) Вільгельм II, 13) 16 листопада 1918 р.

Зразок відповіді

Німеччина	Угорщина
1, 3, 5, 6, 9, 10, 12	2, 4, 7, 8, 11, 13

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Прихід до влади Б. Муссоліні.
2. Встановлення фашистської диктатури в Італії.

Слово вчителя

XX ст. ознаменувалося виникненням тоталітарних ідеологій — фашизму та більшовизму. Фашизм (від італ. *fascio* — зв'язка,

Урок 18

об'єднання) — ідеологія культу сильної особистості, агресивного шовінізму та расизму. Основою ідеології фашизму стали крайній шовінізм і націоналізм, що переходять в ідею расової винятковості, мілітаризм і вождизм. Фашизм — соціально-політичні рухи, ідеології і державні режими правототалітарного типу. У вузькому розумінні фашизм — феномен політичного життя Італії 1920—1940-х рр. Від 1930-х рр. поняття «фашизм» стало поширюватись і на інші режими: націонал-соціалістичний в Німеччині (нацизм), військово-фалангістський в Іспанії (Іспанська фаланга), військово-поліцейський в Португалії тощо. У будь-яких своїх проявах фашизм протиставляє інститутам і цінностям демократії так званій «новий порядок» та жорсткі засоби його утвердження. Фашизм у владі спирається на масову тоталітарну політичну партію (приходячи до влади, вона стає монопольною), підконтрольні владі профспілки і незаперечний авторитет «вождя», «дуче», «каудильйо», а також на масовий ідеологічний і фізичний терор.

Круглий стіл за темою «Чи був прихід фашистів до влади в Італії закономірним?»

Опрацювати в групах відповідний матеріал підручника, підготуватися до обговорення.

.....

.....

.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Метод «Обери зайве»

Закреслити зайві слова в запропонованих переліках.

1. Німеччина, Кіль, кайзер, Ради, «Союз Спартака», легіон.

Зразок таблиці

Критерії для порівняння	Росія	Італія
Прихід до влади		
Оформлення влади		
Боротьба з правлячим режимом		

2. Угорщина, М. Ракоші, Р. Люксембург, М. Хорті, М. Карої.
3. Італія, дуче, більшовики, сквадри, М. Гармаш, фашисти.
4. Росія, В. Ленін, Франц Йосиф, терор, О. Колчак.

.....

.....

Робота з таблицею

Порівняйте події в Росії та Італії. Результат оформте у вигляді таблиці.

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Після Першої світової війни Італія опинилася у важкій економічній ситуації. Це призвело до зростання невдоволення населення.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Скласти кросворд за темою уроку із 10—12 понять і термінів.

Урок 19

Революційні події в Азії та Африці

Мета: сформувати уявлення учнів про революційні події в Азії та Африці; створити умови для розуміння причин та наслідків революційних перетворень в Туреччині й Ірані; проаналізувати дії Комуністичної партії Китаю та Індійського Національного Конгресу; навчити учнів визначати особливості революційних перетворень в Африці; розглянути події в країнах Азії та Африки; охарактеризувати процес революційних перетворень в Ірані та Туреччині; навчити учнів порівнювати реформи в країнах Азії та Африки і висловлювати свою думку щодо впливу релігії на революційні події,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Африки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: меджліс, Великі Національні збори, «Рух 4 травня», Гоміндан, Індійський Національний Конгрес, Мусульманська Ліга, апартеїд.

Історичні постаті: М. Кемаль (Ататюрк), Сунь Ятсен, Чай Кайші, М. Ганді, Д. Неру, Реза-шах-Пехлеві.

Основні дати та події: 1921 р. — договір Туреччини з Росією, військовий переворот в Ірані на чолі з Резою-ханом, 1923 р. — проголошення Туреччини республікою, 1925 р. — переворот в Ірані, проголошення шаха Реза-шах-Пехлеві, 4 травня 1919 р. — студентська демонстрація в Китаї, 1925—1927 рр. — революційні події в Китаї, лютий 1919 р. — перший Панафриканський конгрес у Парижі.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

I. Організаційний момент

.....

4. Чому фашисти змогли легально отримати владу?
5. Складіть історичну характеристику Б. Муссоліні.

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням презентувати кросворди біля дошки.

Експрес-контроль

Виконати тест 11 посібника.

Фронтальне опитування

1. Яким було становище Італії після Першої світової війни?
2. Чому виникла назва «червоне дворіччя»?
3. Як відбувалося створення фашистської партії?

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Реформи Ататюрка та Реза-хана Пехлеві.
2. Боротьба проти англійських колонізаторів в Індії.
3. Революційні події в Китаї.
4. Революційні зміни в африканських країнах.

Урок 19

Слово вчителя

Революційні події ХХ ст. поширилися в усьому світі — зміни відбулися не тільки в європейських, а й в азіатських та африканських країнах. Це і світські реформи в Туреччині, і революційні війни в Китаї, і боротьба з колонізаторами в Індії, і зміни в Ірані, і виникнення Панафриканського руху.

Робота в групах

Опрацювати матеріал підручника про революційні події в певній країні.

Після закінчення роботи представники груп презентують результати. Із кожної групи обираються по два учні, які аналізують доповіді представників груп і порівнюють революційні події в різних країнах (одні учні визначають спільні риси, інші — відмінні).

Висновки учнів-«експертів»

Спільні риси: реформи в Ірані та Туреччині — світська сторона реформ, освітні реформи, відокремлення церкви від держави, допомога радянської Росії.

Відмінні риси: Іран та Туреччина — реформи, незалежність; Індія та африканські країни залишилися в колоніальній залежності, Китай — революційні битви, громадянська війна (Гоміндан та Китайська комуністична партія).

Зразок таблиці

Критерії для порівняння	Туреччина	Іран	Китай	Індія
Державний устрій				
Лідери				
Революційні події				
Результати				

IV. Узагальнення й систематизація знань

Робота з таблицею

Заповнити порівняльну таблицю.

Робота за завданнями посібника

.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Перша світова війна справила значний вплив на народи Близького і Середнього Сходу.

.....
.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Скласти розгорнутий план про революційні події в одній із країн Африки чи Азії.

Урок 20

Узагальнення знань за темами «Повоєнне облаштування світу», «Період повоєнної кризи та революцій (1919—1923 рр.)».

Мета: узагальнити уявлення учнів про світ після Першої світової війни, основні тенденції його розвитку, причини та перебіг подій; формувати вміння порівнювати, висловлювати свою думку та поважати думку інших.

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Америки, Азії та Європи.

Тип уроку: закріплення набутих знань і вмінь.

Очікувані результати: учні навчаться:

I. Організаційний момент

II. Узагальнення й систематизація знань

Об'єднати учнів у групи (2—4 учні) і запропонувати їм «відвідати» різні держави. Під час подорожі кожний учень має відповісти на запитання (правильна відповідь — 1 бал).

Кількість країн учитель визначає самостійно, залежно від кількості учнів.

Зразок запитань

Росія

1. Коли в Росії розпочалась революція проти монархії?
2. Коли більшовики захопили владу в Петрограді?
3. У якому році розпочалося повстання Чехословацького корпусу?
4. Коли Добровольча армія А. Денікіна рушила через Україну на Москву?
5. Коли були розбиті війська П. Врангеля в Криму?
6. Хто був останнім російським царем?
7. Хто очолив перший Тимчасовий уряд в Росії?
8. Хто очолив Раду Народних Комісарів?
9. Хто очолив Білу армію на сході Росії?
10. Хто очолював Всеросійську Надзвичайну Комісію (рос. ВЧК)?

Німеччина

1. Коли розпочалося повстання моряків у Кілі?
2. Коли Вільгельм II зрікся престолу?
3. Коли виникла Комуністична партія Німеччини?
4. Коли відбулося повстання спартаківців у Берліні?
5. Коли проходили вибори до Установчих зборів?
6. Хто був кайзером Німеччини в часи революції?
7. Хто очолив Раду Народних Уповноважених?
8. Хто очолював німецьких комуністів?
9. Хто очолював Баварську радянську республіку?
10. Хто був лідером соціалістів?

III. Підсумки уроку

Учитель підраховує кількість балів кожного учня і групи. Оцінки за урок учитель виставляє, виходячи з власних критеріїв.

IV. Домашнє завдання

Підготуватися до узагальнюючого оцінювання з тем «Повоєнне облаштування світу». «Період повоєнної кризи та революцій 1917—1923 рр.».

Урок 21

Узагальнюючий урок за темами «Повоєнне облаштування світу» і «Період повоєнної кризи та революції 1917—1923 рр.»

Мета: оцінити рівень навчальних досягнень учнів, набутих у ході вивчення тем «Повоєнне облаштування світу» та «Період повоєнної кризи та революції (1917—1923 рр.)»,

.....
.....

Обладнання: атлас, стінні карти світу, Азії, Європи.

Тип уроку: перевірки знань, умінь і навичок.

Очікувані результати: учні зможуть одержати оцінку знань, умінь і навичок, набутих у ході вивчення тем «Повоєнне облаштування світу» і «Період повоєнної кризи та революції (1917—1923 рр.)».

.....
.....

I. Організаційний момент

.....
.....

II. Перевірка знань, умінь і навичок

1. Контрольна робота
(Тестові завдання у двох варіантах див. на с. 105—110.)

2. Урок узагальнюючого оцінювання також можна провести за посібником:
Всесвітня історія. 10 клас. Рівень стандарту: Комплексний зошит для контролю знань. / О. Є. Святокум.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010.

III. Підсумки уроку

Вибірково перевірити виконання завдань, проаналізувати типові помилки.

.....
.....
.....

IV. Домашнє завдання

Випереджальне завдання з теми «Період стабілізації в Європі та Північній Америці» (скласти кросворд, написати твір-роздум, реферат тощо).

Для нотаток

.....
.....
.....

Додатковий матеріал до уроку

1. *Воронянський О. В., Міщенко Н. Л.* Всесвітня історія: Довідник.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010.
2. *Скирда І. М., Земерова Т. Ю.* Всесвітня історія у визначеннях, схемах, таблицях.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010.

Мета: сформувати уявлення учнів про США після Першої світової війни; створити умови для розуміння причин та наслідків доби «проспериті»; проаналізувати передумови світової економічної кризи; описати політику «твердого індивідуалізму» за президентів-республіканців у США; розглянути події «сухого закону»; охарактеризувати добу «процвітання» в США; навчити учнів порівнювати становище США до і після війни, висловлювати свою думку щодо експериментів у суспільстві,

.....

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Основні поняття: Проспериті (процвітання), корупція, імпічмент, «сухий закон», «Американський легіон», ізоляціонізм, «суспільство споживання».

Історичні постаті: В. Вільсон, В. Гардінг, К. Кюлідж, Г. Гувер.

Основні дати та події: 1918 р. — інтервенція до радянської Росії, 1919 р. — початок «сухого закону», 1920, 1924, 1928 рр. — президентські вибори в США, 1921 р. — мирні договори з Німеччиною, Австрією, Угорщиною, 1926 р. — направлення американських військ до Нікарагуа.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

.....

I. Організаційний момент

.....

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Аналіз контрольної роботи

.....

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням презентувати складений розгорнутий план.

.....

Дискусія

Поява тоталітарних держав — це закономірність або випадковість у розвитку світового суспільства?

.....

.....

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. США після Першої світової війни.
2. Доба «процвітання» у США.
3. Визрівання передумов світової економічної кризи.

Робота в групах

Опрацювати відповідний матеріал підручника і схарактеризувати: перша група — зовнішнє політичне становище США, друга — внутрішньополітичне становище США, третя — економічне становище США.

.....

.....

.....

.....

Урок 22

Додаткова інформація

Початок 1920-х рр. ознаменувався піднесенням США. Президентами США у 1923—1933 рр. стали республіканці, спочатку В. Гардінг, потім К. Кулідж. Розпочався період, який отримав назву «проспериті», або «процвітання».

Робота з підручником

Ознайомитися з відповідним матеріалом підручника, визначити основні риси доби «проспериті».

Бесіда

1. Назвіть риси, які сприяли якісному розвитку суспільства.
2. Які риси заважали економічному розвитку країни?

.....

.....

.....

Дискусія

Обговорити події, пов'язані із соціально-економічним експериментом, який проводили в США, — забороною виготовлення та вживання алкогольних напоїв («сухий» закон). Одна група учнів наводить аргументи на захист упровадження закону, друга — проти.

.....

.....

.....

Розповідь учителя

Обрання президентом США у 1928 р. Г. Гувера підтримало в американському суспільстві нові надії на продовження доби «процвітання», але розпочалася найбільша економічна криза, яка охопила всю Америку і дістала назву «великої депресії».

Метод «Навчаючи — учусь» (робота в парах)

Один учень із пари має знайти в параграфі підручника інформацію на підтвердження

кризи перевиробництва, а другий — приклади структурної кризи економіки. Потім учні розповідають один одному підготовлену інформацію.

.....

.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Завдання

Порівняти становище США після війни і в 1920-х рр. за самостійно визначеними критеріями (див. таблицю).

.....

.....

.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- У 1922—1929 рр. в США відбувалося стрімке економічне зростання країни. Цей період отримав назву доби «процвітання».

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Написати звіт поліцейського в часи «сухого» закону.

Зразок таблиці

Критерії для порівняння	Період	
	1918—1921 рр.	1921—1929 рр.

Урок 23

Велика Британія

Мета: сформувати уявлення учнів про Велику Британію після Першої світової війни; створити умови для розуміння учнями причин та наслідків втрати Великою Британією своєї світової ролі; проаналізувати передумови світової економічної кризи, закон про промислові конфлікти та тред-юніони 1927 р.; описати внутрішню політику консервативних і лейбористських урядів у Великій Британії; розглянути реформи Д. Ллойд Джорджа; охарактеризувати загальний страйк гірників 1925—1926 рр. у Великій Британії; навчити учнів порівнювати дії лейбористів та консерваторів і висловлювати свою думку щодо існування колоніальної імперії в ХХ ст.

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: консерватори, ліберали, лейбористи, Ірландська республіканська армія (ІРА), загальний страйк, Британський конгрес тред-юніонів, Четвертий союз, локаут, криза перевиробництва.

Історичні постаті: Д. Ллойд Джордж, В. Лоу, С. Болдуїн, Д. Макдональд.

Основні дати та події: 1918 р. — надання виборчого права жінкам, 1919—1921 рр. — англо-ірландська війна, 1920 р. — Закон про майбутнє Ірландії, 1918, 1923, 1924, 1929 рр. — вибори у Великій Британії, 1923 р. — нота Керзона, 1926 р. — загальний страйк, 1929 р. — початок кризи.

Очікувані результати: учні навчаться:

I. Організаційний момент

4. Назвіть причини доби «проспериті».
5. Що привело США до «великої депресії»?

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

III. Вивчення нового матеріалу

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням зачитати складені звіти.

Експрес-контроль

Виконати тест 12 посібника.

Фронтальне опитування

1. До яких змін в економічному житті США привела Перша світова війна?
2. Яку зовнішню політику проводив В. Вільсон?
3. Що таке «політика ізоляціонізму» і чому вона була популярна в США?

План вивчення нового матеріалу

1. Велика Британія після Першої світової війни.
2. Консерватори і лейбористи при владі.
3. Загальний страйк шахтарів 1925—1926 рр.
4. Ірландське питання.
5. Початок кризи у Великій Британії.

Учитель розповідає про зміни в становищі Великої Британії після Першої світової війни і характеризує політичні сили, які перебували при владі.

Урок 23

Голова уряду	Період правління	Партійна належність
Д. Ллойд Джордж	1918—1922 рр.	Ліберальна партія
Б. Лоу	1922—1923 рр.	Консервативна партія
С. Болдуїн	1923—1924 рр.	Консервативна партія
Д. Макдональд	1924 р.	Лейбористська партія
С. Болдуїн	1924—1929 рр.	Консервативна партія
Д. Макдональд	1929 р.	Лейбористська партія
Д. Макдональд	1929—1935 рр.	Коаліційний уряд: лейбористська, консервативна, ліберальна партії

Додаткова інформація

Після Першої світової війни відбулися вибори (грудень 1918 р.), які стали поворотним пунктом в історії Великої Британії (уперше у виборах взяли участь жінки і лейбористська партія стала провідною опозиційною партією).

Робота в групах

За допомогою матеріалу підручника та додаткових джерел інформації проаналізувати ситуацію у Великій Британії після Першої світової війни: перша група — зовнішнє політичне становище Великої Британії, друга — внутрішньополітичне, третя — економічне становище.

.....

Зразок відповіді

Внутрішня політика Великої Британії: реформи Д. Ллойд Джорджа; ліквідація надзвичайних законів періоду війни; згорання системи державного регулювання і контролю; демобілізація армії (4 млн вояків); скорочення воєнних витрат; підвищення заробітної плати і скорочення робочого тижня до 40 годин; реформа виборчого права: ліквідація майнового цензу, надання жінкам, яким виповнилося 30 років, права голосу; прийняття програми допомоги безробітним та будівництво дешевого житла для малозабезпечених; реформування системи освіти: запровадження в 1918 р. восьмирічної освіти, а у 1921 р. — обов'язкової дев'ятирічної безкоштовної освіти; надання Ірландії статусу домініону (1921 р.), крім шести графств на півночі (Ольстер).

Економічне становище Великої Британії: скорочення на 20 % промислового виробництва; спад виробництва в традиційних галузях (вугледобувній, металургійній, суднобудівній тощо); зростання ролі хімічної, автомобільної, авіаційної, машинобудівної галузей економіки; втрата деяких традиційних ринків збуту; скорочення експорту; купівельний бум (1918—1920 рр.), який переростає в кризу перевиробництва; зміцнення економіки в країнах-домініонах; зростання податків у шість разів.

Робота з таблицею

Заповнити порівняльну таблицю урядів Великої Британії в 1920-ті рр.

.....

Зразок таблиці

Критерії для порівняння	Консерватори	Лейбористи
Керівники партії		
Коли очолювали уряд		
Основні досягнення урядів		

Урок 23

Робота з документом

Опрацювати вислів Д. Кейнса і відповіді на запитання.

Робота з підручником

Ознайомитись із матеріалом підручника, охарактеризувати страйк гірняків за планом:

- 1) Причини й передумови.
- 2) Перебіг подій до страйку.
- 3) Основні події страйку.
- 4) Результати страйку.

.....

.....

.....

.....

Дискусія

Обговорити події, пов’язані із вирішенням ірландського питання, а саме — питання Ольстеру. Одна група учнів наводить аргументи на захист католиків Ольстеру, друга — на користь протестантів Ольстеру.

.....

.....

.....

.....

Словничок

Домініон — колонія, яка отримала право самоуправління в рамках Британської колоніальної імперії.

Робота з документом

Опрацювати витяг із угоди між Великою Британією та Ірландією і відповіді на запитання.

Розповідь учителя

У 1929 р. лейбористи здобули беззаперечну перемогу і самостійно сформували уряд. Але згодом світова економічна криза досягла і Великої Британії.

Зразок таблиці

Критерії для порівняння	США	Велика Британія	Франція

Метод «Навчаючи — учись» (робота в парах)

Один учень із пари має знайти в матеріалі підручника підтвердження кризи перевирибництва, другий — приклади структурної кризи економіки. Після підготовки матеріалів учні розповідають один одному підготовлену інформацію.

.....

.....

.....

IV. Узагальнення й систематизація знань

Робота з таблицею

Порівняти становище США і Великої Британії після війни й у 1920-х рр. за самостійно визначеними критеріями (див. таблицю). (Стовпчик «Франція» заповнюється на наступному уроці.)

.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Перша світова війна привела Велику Британію до великих втрат людських і матеріальних ресурсів.

.....

.....

.....

.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Написати звіт поліцейського в 1920-ті рр. з Ольстеру.

Роздавальний матеріал

Економіст Д. Кейнс про політичну ситуацію у Великій Британії після Першої світової війни

...Ліберали, втративши здатність завоювати політичну владу, стали постачати консервативну партію «найкращими умами і характерами», а лейбористів — ідеями.

Запитання до документа

- 1) Розкрийте роль лібералів у політичному житті тогочасної Великої Британії.
- 2) Чому ліберали втратили здатність завоювати політичну владу?
- 3) Чому саме так розподілив ресурси Д. Кейнс?

Угода між Великою Британією та Ірландією. 6 грудня 1921 р.

1. Ірландія матиме той самий конституційний статус у товаристві націй, який називається Британською імперією, що й домініон Канада, Австралійський Союз, домініон Нова Зеландія й Південно-Африканський Союз, із парламентом, що має право видавати закони з метою збереження миру, порядку і доброго врядування в Ірландії, та з виконавчою владою, відповідальною перед цим парламентом; і вона називатиметься й буде Ірландською вільною державою...

6. Аж до укладення такої угоди між Британським та Ірландським урядами, за якою Ірландська вільна держава візьме на себе свою власну берегову оборону, оборону Великої Британії та Ірландії з боку моря візьмуть на себе імперські сили Його Величності...

9. Порти Великої Британії та Ірландської вільної держави будуть повністю відкриті для кораблів іншої країни зі сплатою встановленого портового та інших зборів.

Запитання до документа

- 1) Назвіть причина появи цієї угоди між Великою Британією та Ірландією.
- 2) Що мала на меті Велика Британія, підписуючи цю угоду?
- 3) Які події передували підписанню угоди?

Урок 24

Франція

Мета: сформувати уявлення учнів про Францію після Першої світової війни; створити умови для розуміння учнями причин та наслідків політичних криз у Франції; проаналізувати передумови світової економічної кризи; описати політику «уряду національного порозуміння» у Франції; розглянути реформи, які проводили французькі уряди; охарактеризувати діяльність уряду Картелю лівих сил та коаліції «Національна єдність»; навчити учнів порівнювати дії правих та лівих і висловлювати свою думку щодо відповідності демократії та колоніальної системи,

.....
.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: Національна економічна рада, Національний блок, Картель лівих сил, коаліція «Національна єдність», Мала Антанта.

Історичні постаті: Ж. Клемансо, О. Мільєран, П. Дешанель, Р. Пуанкаре, Е. Даладьє.

Основні дати та події: 1919, 1924, 1926, 1928 рр. — парламентські вибори, 1920 р. — президентські вибори, 1920—1921 рр. — утворення Малої Антанти, 1923 р. — окупація Руру, 1924 р. — франко-чехословацький договір, 1925 р. — війна в Марокко, придушення повстання в Сирії.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....
.....

I. Організаційний момент

.....
.....

- 1) В. Вільсон, 2) В. Гардінг, 3) С. Болдуїн,
- 4) Д. Макдональд, 5) К. Кулідж, 6) «проспериті»,
- 7) республіканці, 8) лейбористи, 9) королева,
- 10) «сухий» закон, 11) страйк гірняків,
- 12) сенат, 13) тред-юніони.

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання
Учні презентують результати роботи.

.....
.....
.....

Експрес-контроль
Виконати тест 14 посібника.

Робота з таблицею
Заповнити таблицю, указавши у відповідних стовпчиках порядкові номери прізвищ політичних діячів, термінів і назв.

Зразок відповіді

США	Велика Британія
1, 2, 5, 6, 7, 10, 12, 13	3, 4, 8, 9, 11

III. Вивчення нового матеріалу

- План вивчення нового матеріалу**
1. Франція після Першої світової війни.
 2. Соціально-економічний розвиток у 1920-х рр.
 3. Політична боротьба.
 4. Початок світової кризи у Франції.

Урок 24

Робота з підручником

Опрацювати відповідний матеріал підручника і роздавальний матеріал, охарактеризувати наслідки Першої світової війни для Франції і узагальнити результати роботи. с. 70

Зразок відповіді

Наслідки Першої світової війни для Франції

- 1,4 млн загиблих, 2,8 млн поранених, 750 тис. інвалідів, кілька мільйонів загинуло в 1918—1919 рр. від грипу «іспанка».
- Загальні витрати на війну — 134 млрд золотих франків (понад 60 млрд золотих франків зовнішнього боргу). В 11 північних районах знищено близько 10 тис. підприємств, 900 тис. житлових будинків, 200 шахт. Потоплена половина торговельного флоту. 2 млн га землі стали непридатними для сільськогосподарського використання.
- Зростання питомої ваги воєнної економіки. Посилення державного втручання в економіку.
- Приєднання областей Ельзас і Лотарингія. Зростання колоніальних володінь: підмандатні території Ліван, Сирія, Камерун, Того.
- Погіршення матеріального становища населення. Збільшення прошарків суспільства, що потребують соціального захисту (інваліди, біженці, безробітні, демобілізовані з армії тощо).
- Зростання кількості робітників найманої праці. Скорочення кількості сільського населення. Нестача робочої сили, особливо кваліфікованої.

Метод «Мозковий штурм»

Методика проведення — див. урок № 5.

Визначити заходи, яких потрібно було вжити уряду Франції для вирішення проблем, що постали після Першої світової війни.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Робота з підручником

Опрацювати відповідний матеріал підручника і знайти факти, які б вказували на вирішення першочергових проблем урядом Франції.

Робота в групах

Опрацювати відповідний матеріал підручника і скласти тези доповіді про політичні сили Франції: перша група представляє праві сили Франції, друга — ліві сили. Після підготовки матеріалу представники груп виступають із доповідями, а учні з іншої групи ставлять запитання. Результати узагальнюються в таблиці (див. с. 69).

.....
.....
.....
.....
.....

Дискусія

Представникам груп пропонується довести, що їх курс був «найбільш правильним».

.....
.....
.....
.....
.....

Додаткова інформація

Францію не оминула світова економічна криза 1930-х рр. («велика депресія»), але вона мала свої особливості.

Робота з підручником

Опрацювати матеріал підручника і підтвердити конкретними фактами особливості кризи у Франції.

Зразок відповіді

Особливості кризи у Франції

- Розпочалася пізніше, ніж в інших європейських країнах (1931 р.);
- найбільше позначилася на нових галузях промисловості, масових банкрутств не було;

Урок 24

Зразок відповіді

«Національний блок» (1919—1923 рр.)	Партія «Національної єдності» (1926—1928 рр.), праві партії (1928—1932 рр.)
<ul style="list-style-type: none"> • Зменшення втручання держави в економічне життя (ліквідація системи прямого державного регулювання, що застосовувалася в роки війни). • Уникання соціальних реформ. • Придушення страйкової і революційної боротьби (боротьба із «соціальним безладом»). • Закріплення за Францією домінуючого становища в Європі. • Вирішення внутрішніх проблем за рахунок Німеччини: «Боші за все заплатять!» (жорстке ставлення до Німеччини під час міжнародних конференцій). • Використання вигід від перемоги в Першій світовій війні (Ельзас та Лотарингія, експлуатація Саарського вугільного басейну, турецькі та німецькі колонії, поставки матеріальних цінностей (ліс, вугілля, будівельні матеріали — на суму 8 млрд золотих марок)) 	<ul style="list-style-type: none"> • Подолання інфляції. • Скорочення державних витрат за рахунок зменшення бюрократичного апарату. • Збільшення податків для дрібних власників. • Надання пільг великим підприємцям. • Надання соціальної допомоги у зв'язку з безробіттям. • Упровадження пенсій за віком, допомоги в разі інвалідності, хвороби, вагітності. • Прийняття Пакту Бріана—Келлога. • Заходи зі створення єдиної Європи

- економічна криза переросла в політичну;
- мала постійний характер, перемежовувалася з короткими періодами незначного зростання виробництва (сплески в 1932 та 1935 рр. — скорочення виробництва на 44 та 46 %).

IV. Узагальнення й систематизація знань

Робота за завданнями підручника

.....

Робота з таблицею

Закінчити заповнення таблиці, яку склали на попередньому уроці.

.....

Для нотаток

.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Початок періоду стабілізації в історії Франції збігся з приходом до влади лівих сил.

.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Скласти тестові завдання за матеріалами уроку (10 тестів).

Роздавальний матеріал

Франція

Франція стала однією з країн, що зазнали найбільших утрат від війни, — 1,4 млн осіб убитими та 2,8 млн пораненими. Промислові департаменти північного сходу були зруйновані. Економіка країни опинилася в кризовому стані. У той самий час війна змінила структуру економіки країни, що перетворилася з аграрно-індустріальної на індустріально-аграрну.

Згідно з Версальським мирним договором 1919 р., Франція повернула собі Ельзас і Лотарингію, одержала вугільні шахти Саарської області (на 15 років), право на німецькі репарації, частину колишніх німецьких колоній — Того й Камерун. До Франції перейшли також і провінції Османської імперії — Сирія та Ліван. Франція прагнула використати військову поразку Німеччини для встановлення свого панування в Європі. Зростання податків і цін, безробіття викликали піднесення страйкової боротьби.

Під час Паризької мирної конференції Франція вимагала максимального послаблення Німеччини, приєднання Саарської області та земель на лівому узбережжі Рейну, зміцнення свого панування в Європі. Вона також виступала за створення «санітарного кордону» з Радянською Росією (бар'єра з «малих держав» — Польщі, Чехословаччини, Румунії). Відночас це означало й створення антинімецького блоку під впливом Франції.

У 20-ті рр. ХХ ст. Франція вимагала збільшення та неухильної виплати Німеччиною репараційних платежів, а також відторгнення від неї низки стратегічно важливих і промислово розвинених територій. Франція сприяла військовому посиленню Польщі та створенню так званої Малої Антанти — союзу Чехословаччини, Румунії та КСХС (згодом — Югославія), спрямованого як проти Німеччини, так і проти СРСР.

Праві кабінети Національного блоку — А. Мільєрана (1920 р.), Ж. Лейга (1920—1921 рр.), А. Бріана (1921—1922 рр.),

Р. Пуанкаре (1922—1924 рр.) шукали виходу з кризи шляхом антиробочої політики всередині країни й агресивних авантур іззовні. У 1920—1921 рр. виникла система союзів із залежними від Франції східноєвропейськими країнами (так звана Мала Антанта). У січні 1923 р. французькі війська разом із бельгійськими окупували Рурську область. Однак у зв'язку з протестом усередині країни й фінансовими ускладненнями уряд був змушений відмовитися від рурської авантюри. Це означало крах усієї політики Національного блоку.

У другій половині 20-х рр. ХХ ст. промислове виробництво й експорт Франції зросли в 1,3 разу порівняно з довоєнним періодом, золотий запас збільшився в чотири рази. Основою піднесення були відновлення зруйнованих війною областей, будівництво укріплень на східному кордоні («лінія Мажино»), німецькі репарації та експорт.

На парламентських виборах 1924 р. перемогу здобув так званий Лівий блок (радикал-соціалісти, республіканські соціалісти й СФІО). У 1924—1925 рр. уряд очолив лідер радикалів Е. Еррію; він провів деякі демократичні реформи (часткова амністія політичних ув'язнених, визнання права державних службовців на об'єднання в профспілку).

Уряд Е. Еррію прийняв американське розв'язання проблеми репарацій (план Дауеса), вивів війська з Руру. Однак його спроби домогтися гарантій безпеки Франції в межах Ліги Націй не мали успіху. У липні 1926 р. до влади прийшов правоцентристський уряд національного єднання на чолі з Р. Пуанкаре (1926—1929 рр.). Тверда податкова реформа, стабілізація франка, проведені Р. Пуанкаре, сприяли відновленню фінансової системи (за рахунок робочих) і реконструкції виробничої бази промисловості. Була продовжена розпочата Лівим блоком політика зближення Франції з Великою Британією та США й пошуків компромісу з переможеною Німеччиною (пакт Бріана-Келлога 1928 р., репараційний план Юнга тощо).

Мета: сформувати уявлення учнів про становлення фашизму в Італії; створити умови для розуміння причин та наслідків отримання влади Б. Муссоліні в Італії; проаналізувати внутрішню політику фашистів в Італії; описати відносини католицької церкви та фашистського режиму в Італії; розглянути реформи, які проводили фашисти; охарактеризувати корпоративний устрій Італійської держави; навчити учнів порівнювати дії правих та лівих політичних сил і висловлювати свою думку щодо впливу тоталітарних ідеологій на суспільство.

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: Хартія праці, корпоративна система, Особливий трибунал, дуче.

Історичні постаті: Б. Муссоліні, Дж. Маттеоті, Віктор Еммануїл III, Папа Пій XI.

Основні дати та події: 1924 р. — парламентські вибори, 1927 р. — прийняття Хартії праці, 1929 р. — Латеранський пакт.

Очікувані результати: учні навчатимуться:

.....

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Двоє-троє учнів презентують тестові завдання. Решта учнів їх виконують. Потім учитель організовує обговорення.

.....

Фронтальне опитування

1. Схарактеризуйте становище у повоєнній Франції.
2. Як вплинула перемога у Першій світовій війні на Францію? Наведіть приклади.
3. Чому ліві отримали перемогу на виборах і яку політику вони проводили?
4. Яких заходів ужили праві після повернення до влади?

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Фашизація країни.
2. Створення корпоративної системи.
3. Соціально-економічний та політичний розвиток фашистської держави.

Метод «Акваріум» (робота в групах)

Учні отримують картки із завданнями та додатковою інформацією і готують конспект за темою. За 10 хвилин кожна група по черзі сідає в центрі кола, яке утворюють учні всього класу (можна біля дошки), і відповідає на запитання вчителя за темою. Решта учнів слухають, не коментуючи й не перебиваючи, якщо необхідно — роблять короткі записи. Після завершення роботи з групою учні повертаються на свої місця, а вчитель проводить бесіду з учнями класу, аналізуючи з їх допомогою виступ попередньої групи. Потім місце в «акваріумі» займає інша група.

с. 73–74

Урок 25

Рекомендація: не завжди зручно розставляти стільці у два кола (одне велике — для учнів всього класу, друге невеличке — для групи, яка працює у «акваріумі»), тоді краще поставити стільці біля дошки, перед класом. Інформацію, яка обговорюється групою, можна відобразити на дошці у вигляді опорного конспекту за допомогою піктограм або короткої інформації або у вигляді таблиці.

Завдання групам: перша — фашизація країни; друга — корпоративна система; третя — фашизм і церква; четверта — фашизм і суспільне життя в Італії.

.....
.....
.....
.....

Робота з документом

Опрацювати витяг із реформи політичного представництва і відповісти на запитання.

IV. Узагальнення й систематизація знань

Обговорення результатів роботи

.....
.....
.....
.....
.....

Тестове завдання

Установити хронологічну послідовність подій.

- А Призначення королем Італії прем'єр-міністра Б. Муссоліні.
- Б Убивство депутата-соціаліста Дж. Маттеоті.

Для нотаток

.....
.....
.....

- В Створення Б. Муссоліні фашистської партії.
- Г Лютеранська угода.
- Д Прийняття Хартії праці.
- Е Вибори, на яких фашистська партія вперше отримала депутатські мандати.

Зразок відповіді: 1В 2Е 3В 4Б 5Д 6Г.

.....
.....
.....
.....

V. Підсумки уроку

Аналіз роботи груп

.....
.....
.....

Основні висновки

- Після виборів 1924 р. фашисти в Італії запровадили фашистську модель розвитку, що привело до повної фашизації країни.

.....
.....
.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Скласти кросворд за темою уроку із 12 понять і термінів.

Роздавальний матеріал

**Виховання дітей та молоді
в дусі фашистських ідеалів**

У 1926 р. створено молодіжну організацію «Опера націонале Балілла», або просто «Балілла», на честь генуезького хлопчика, який 5 квітня 1846 р. кинув камінь в австрійських вояків, що стало приводом до повстання. Метою цієї організації було «підготувати нове покоління, міцне фізично, чисте духовно, якому можна було б цілком довірити священний спадок величі Батьківщини». Кожна дитина, згідно з «доктриною озброєної нації», автоматично у шість років ставала її членом, складаючи присягу: «Присягаю без усіляких роздумів слідувати наказам Дуче й захищати всіма моїми силами та, якщо знадобиться, віддати свою кров в ім'я фашистської революції». До восьми років діти перебували в підрозділах «дітей Вовчиці», потім (хлопчики) — до 14 років — у підрозділах «балілла», а від 14 до 18 років — у підрозділах «авангардія». Дівчата зараховувалися до організації «Маленькі та юні італійки». Усіма організаціями керували фашистські

педагоги, а на чолі перебувала Центральна рада, членів якої особисто призначав Б. Муссоліні. У 1930 р. «Балілла» налічувала понад 3 млн осіб. Проте не всі вихованці молодіжної організації зараховувалися до лав партії. Тоді було створено ще одну організацію — «Молоді фашисти», де перебували особи від 18 до 21 року, автоматично переходячи з неї до ПНФ. Таким чином значно зростала кількість членів партії. «Молодим фашистам» було надано пільги під час вступних іспитів та прийому на роботу, при нарахуванні стипендій, тому чисельність організації стрімко зростала, від 380 тис. у 1930 р. до 800 тис. у 1931 р. Ще були університетські фашистські спілки; не підконтрольні загальній мережі, до якої входили всі інші, студенти-фашисти були більш вільними.

Запитання до документа

- 1) Чому в Італії багато уваги приділяли вихованню дітей та молоді?
- 2) Наведіть приклади виховання дітей та молоді в інших тоталітарних країнах.

Виборча система

У грудні 1928 р. для розвитку положень закону «Про реформу політичного представництва» було проведено деблокацію у галузях єдиної Фашистської конфедерації робітників. Було створено окремі Конфедерації найманих робітників паралельно до Конфедерацій працедавців. Під час виборів до Парламенту кожна Конфедерація висувала до загального списку певну кількість кандидатів, а саме: зі 100 кандидатів по 12 висували Конфедерації сільських господарів та робітників і службовців сільського господарства; по 10 — Конфедерації промисловців та робітників і службовців промисловості (паралельні Конфедерації промисловців та робітників і службовців висували однакову кількість кандидатів, незважаючи на те їх чисельний склад був різним); по шість — від торговців та робітників і службовців торгівлі; по п'ять — підприємці та робітники й службов-

ці морського і повітряного транспорту; по чотири — підприємці та робітники й службовці сухопутного та каботажного транспорту; по три — від господарів банків та банківських службовців; 20 кандидатів висувала Конфедерація осіб вільних спеціальностей. Після відбору кандидатів Вища Фашистська Рада вносила їх до списку, який і підлягав обранню або необранню на виборах до Парламенту. 24 березня 1929 р. вперше були проведені вибори до Парламенту за корпоративною моделлю. Із 9,6 млн зареєстрованих виборців участь у виборах узяли понад 8,6 млн осіб, із яких 8,519 млн проголосували «за», а лише 135 671 — «проти».

Запитання до документа

- 1) Чому була створена така виборча система?
- 2) Для чого були потрібні вибори в тоталітарній державі?

Роздавальний матеріал

**Реформа політичного представництва
17 травня 1928 р.**

Стаття 1. Кількість депутатів для всього Королівства встановлюється в 400 осіб...

Стаття 2. Вибори депутатів проводяться таким чином:

- а) репрезентація кандидатів у депутати організаціями, вказаними в статтях 3 і 4;
- б) призначення депутатів Великою Національною радою фашистів;
- в) схвалення депутатів виборцями.

Стаття 3. Право висування кандидатів у депутати належить насамперед офіційно визнаним національним Конфедераціям профспілок...

Стаття 4. Крім того, висувати кандидатів у депутати мають право офіційно визнані організації виховного, культурного, освітнього, пропагандистського і добродійного характеру, які мають загальнонаціональне значення...

Стаття 5. Секретаріат і Велика Національна рада фашистів, отримавши пропозицію, створюють єдиний список кандидатів в алфавітному порядку, указуючи проти кожного назву організації, що висувала... Велика Національна рада фашистів складає список призначених депутатів способом вільного вибору зі списку кандидатів, а також, якщо це необхідно, через призначення осіб, які не увійшли до списку але відзначилися в царині науки, літератури, мистецтва, політики і військової справи. Міністерство внутрішніх справ зобов'язане негайно опублікувати список.

Стаття 6. Голосування з метою схвалення списку призначених депутатів повинно відбутися на третій тиждень після його опублікування в «*Gazzetta ufficiale*». Голосування здійснюється бюлетенями... за формулою: «Чи схвалюєте ви список депутатів, призначених Великою Національною радою фашистів?»

Голосування відповідями «так» або «ні»...

Стаття 10. Право брати участь у виборах мають італійські громадяни, старші 21 року, і ті з громадян, які у віці від 18 до 21 року одружені та мають дітей, до того ж і ті, і ті мають відповідати одній із таких умов:

- а) сплачувати профспілкові внески відповідно до закону... чи бути адміністратором або членом одного з товариств або якої-небудь іншої організації, якій вони сплачували б внески згідно з тим же законом; в акціонерних і анонімних товариствах тільки члени, записані не менше року, отримують виборче право;
- б) сплачувати не менш як 100 лір річних податків державі, провінції, комуні або ж не менше року бути утримувачем державних цінних паперів або ж утримувачем банківських паперів, випущених провінціями або комунами на суму 500 лір;

в) отримувати стипендію, заробітну платню або пенсію чи інше постійне жалування за рахунок бюджету держави, провінції або комуні чи від інших організацій, затверджених законом про опіку й опікуєнство держави, провінції або комуні;

- г) бути членом католицького кліру...

Запитання до документа

- 1) Яким мав бути представницький орган, обраний за таким законом?
- 2) Наведіть приклади з документа, що свідчать про тоталітарний характер фашистського режиму.

.....

.....

.....

.....

Урок 26

Німеччина

Мета: сформувати в учнів уявлення про Веймарську республіку в Німеччині; створити умови для розуміння причин та наслідків прийняття Веймарської конституції; проаналізувати внутрішню політику Веймарської республіки; описати становлення Веймарської республіки в Німеччині; розглянути зовнішнє політичне положення Німеччини; охарактеризувати проблему репарацій; навчити учнів порівнювати дії правих та лівих політичних сил і висловлювати свою думку щодо впливу становлення тоталітарних ідей,

.....

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.
Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: рентна марка, НСДАП, НННП, Соціал-демократична партія, «Сталевий шолом», «Чорний рейхсвер».

Історичні постаті: В. Ратенау, Ф. Еберт, А. Гітлер, Е. Рем, Е. Тельман, П. Гінденбург, К. Ейснер, Г. Штреземан.

Основні дати та події: січень 1919 р. — вибори до Національних зборів, серпень 1919 р. — прийняття Веймарської конституції, березень 1919 р. — окупація Руру французькими та бельгійськими військами, травень 1920 р. — Каппівський путч, повстання в Рурі, квітень 1922 р. — договір у Рапалло, листопад 1923 р. — мюнхенський («півний») путч, початок виходу з кризи.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

.....

I. Організаційний момент

.....

.....

2. Що таке «справа Маттеоті»?
3. Як фашисти прийшли до влади?
4. Що таке корпоративна система?
5. Як будувалися взаємовідносини між католицькою церквою і фашистами в Італії?

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням презентувати складені кросворди.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Експрес-контроль

Виконати тест 15 посібника.

Фронтальне опитування

1. Чому фашисти мали велику популярність в Італії?

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Веймарська конституція.
2. Кризові роки.
3. Золоті двадцяті.
4. Занепад Веймарської республіки.

Урок 26

Слово вчителя

Учитель нагадує учням про події, які привели до революції в Німеччині та про перебіг революції.

Метод «Ажурна пилка» (робота в групах)

Методика проведення — див. урок № 3.

Матеріал для роботи груп можна отримати з підручника, карток (готуються заздалегідь), додаткової літератури (підготовлюється напередодні), Інтернету (якщо є комп'ютер із виходом у мережу), мультимедійних енциклопедій (енциклопедій, тематичних баз даних та іншого).

с. 77–78

Теми для работ груп

1. Веймарська конституція.
2. Кризові роки.
3. Золоті двадцяті.
4. Занепад Веймарської республіки.
5. Становлення НСДАП.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Робота з документом

Опрацювати витяг із Веймарської конституції і відповісти на запитання.

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Обговорення результатів роботи

.....

.....

.....

.....

.....

Тестове завдання

Установити хронологічну послідовність подій.

- А Каппівський путч.
- Б Вибори до Національних зборів.

- В Прийняття Веймарської конституції.
- Г Вибори президентом Німеччини Гінденбурга.
- Д Мюнхенський («півний») путч.
- Е Договір у Рапалло.

Зразок відповіді: 1Б 2В 3А 4Е 5Д 6Г.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

V. Підсумки уроку

Аналіз роботи груп

.....

.....

.....

.....

Основні висновки

- Середина 1920-х рр. ознаменувалася стрімким економічним розвитком Веймарської республіки.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VI. Домашнє завдання.

1. П:
2. ТЗ: Написати репортаж із залу засідань рейхстагу.

Роздавальний матеріал

Конституція Веймарської республіки

- Прийнята в серпні 1919 р. у м. Веймарі.
- Німеччина проголошувалася республікою.
- Німеччина — федерація 17 земель із власними урядами.
- Два державні прапори: імперський і республіканський.
- Президент: прямі вибори (виборці голосують за президента окремо); обирали на сім років; «гарант республіки і конституції»; затверджував уряд; призначав канцлера; головнокомандувач; право вето на будь-який законопроект; має право: в кризовий час проголошувати надзвичайний стан, приймати одноособові рішення, фактично скасовуючи окремі статті конституції, усувати уряд, розпускати рейхстаг;
- Вибори до рейхстагу проходили один раз на чотири роки за пропорційною виборчою системою.
- Рейхстаг здійснював законодавчу діяльність, приймав бюджет і вирішував питання війни та миру.
- Уряд формував канцлер, кандидатуру якого подавав президент.
- Рейхстаг міг змістити уряд, висловивши йому вотум недовіри.
- Гарантування дотримання основних демократичних прав громадян. Особисті та політичні права. Соціальні права (право та обов'язок працювати на благо суспільства, гарантувалася допомога малозабезпеченим, похилим, інвалідам і безробітним тощо).
- Запроваджувалися опитування населення і референдуми. Рішення референдумів мали силу закону, який не можна було скасувати.
- Припускалася можливість націоналізації окремих галузей промисловості.
- Зміни до конституції вносилися шляхом голосування у парламенті (звичайною більшістю)

Роздавальний матеріал

Витяги з Веймарської конституції

Стаття 20. Рейхстаг складається з депутатів німецького народу.

Стаття 21. Депутати є представниками всього народу. Вони підкоряються тільки своїй совісті та не зв'язані мандатами.

Стаття 22. Депутати обираються загальною, рівною, прямою й таємною подачею голосів на засадах пропорційного представництва, чоловіками і жінками, які досягли 20-річного віку.

Стаття 23. Рейхстаг обирається на чотири роки.

Стаття 41. Президент імперії обирається всім німецьким народом. Може бути обраний кожний німець, якому виповнилося 35 років.

Стаття 43. Президент імперії обирається на сім років.

Стаття 109. Усі німці рівні перед законом. Чоловіки і жінки мають у принципі

однакові права і несуть однакові обов'язки. Публічно-правові привілеї та обмеження, зумовлені народженням або станом, підлягають скасуванню.

Стаття 114. Свобода особистості є недоторканною.

Стаття 115. Житло кожного німця є його вільним сховищем. Воно недоторканне.

Стаття 118. Кожен німець має право в межах загальних законів висловлювати свої думки... цензура не допускається.

Стаття 123. Усі німці мають право збиратися мирно та без зброї, не роблячи попередньої заяви й не питаючи особливого дозволу.

Стаття 124. Усі німці мають право утворювати союзи або спілки в цілях, що не суперечать кримінальним законам...

Стаття 125. Гарантується свобода слова й таємниця виборів.

Стаття 153. Власність забезпечується конституцією.

Запитання до документа

- 1) Як за Веймарською конституцією формувався рейхстаг?
- 2) Які права й свободи надавалися громадянам?
- 3) Чи можна стверджувати, що Веймарська конституція мала демократичний характер? Обґрунтуйте свою точку зору.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Урок 27

Неп. Створення СРСР

Мета: сформувати в учнів уявлення про нову економічну політику в радянській Росії; створити умови для розуміння учнями причин запровадження непу та створення СРСР; проаналізувати внутрішню політику радянської Росії в 1920-ті рр.; описати становлення СРСР; розглянути зовнішнє політичне становище радянської Росії; охарактеризувати проблеми непу; навчити учнів порівнювати дії правих та лівих політичних сил,

.....

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: нова економічна політика (неп), продподаток, концесії, трести, синдикати, РРФСР, Закавказька федерація.

Історичні постаті: Г. Сокольников, Й. Сталін, В. Ленін, М. Бухарін, Л. Троцький.

Основні дати та події: 1921 р. — голод, серпень 1921 р. — початок непу, 1922 р. — грошова реформа, 1923 р. — криза «ножиць цін», 1925 р. — криза хлібозаготівель, 30 грудня 1922 р. — Перший Всесоюзний з'їзд Рад, створення СРСР, 1924 р. — Другий з'їзд Рад, прийняття Конституції СРСР.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

.....

I. Організаційний момент

.....

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Презентація творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням презентувати результати роботи.

Фронтальне опитування

1. Чому комуністи Німеччини не підтримали вибори до Національних зборів?
 2. Що таке Веймарська конституція?
 3. Чому президенту Німеччини надавалися такі повноваження?
-
-
-
-

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Нова економічна політика.
2. Створення СРСР.

Слово вчителя

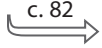
Початок 1920-х рр. поставив перед радянською Росією проблеми, які виникли унаслідок політики «воєнного комунізму» — масові повстання (Україна, Поволжя, Кубань і Дон, рух басмачів у Туркестані). Найбільшим було повстання на чолі з О. Антоновим, що охопило Воронежську і Тамбовську губернії. Кількість учасників опору досягала 50—70 тис. осіб. Проти загонів Антонова воювали частини регулярної армії на чолі з М. Тухачевським. Одноразово тривала повстанська боротьба в Україні під керівництвом різних отаманів. Навесні 1921 р. відбулося повстання моряків у Кронштадті, яке більшовикам вдалося придушити. Містами прокотилася хвиля робітничих страйків. Економічна та суспільно-політична криза 1921 р. змусила більшовицьке керівництво

Урок 27

терміново переглянути стратегію економічної політики, особливо щодо селянства. Початком здійснення нової економічної політики став X з'їзд РКП(б), який у березні 1921 р. прийняв резолюцію «Про заміну продрозкладки продподатком».

Робота з документом

Опрацювати витяг із резолюції X з'їзду РКП(б) і відповісти на запитання.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Робота в групах

Кожна група розглядає один із проявів непу і готує свої коментарі. Після підготовки матеріалу представники груп виступають із поясненнями проведених більшовиками заходів і наслідків цих заходів.

Зразок завдань групам (на вибір учителя)

1. Заміна продрозкладки продподатком (із 1924 р. — єдиний сільгосподаток).
2. Оренда землі, наймання робочої сили на селі, особиста відповідальність селян замість кругової поруки.
3. Використання найманої праці на дрібних промислових виробництвах.
4. Створення саморозрахункових об'єднань — трестів та синдикатів.
5. Комерціалізація та самофінансування державної промисловості.
6. Відновлення банківської активності (кредитування).
7. Скасування загальної трудової повинності.
8. Запровадження гнучкої податкової системи.
9. Грошова реформа.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Додаткова інформація

Неп пройшов кілька криз (1923 р. — криза «ножиці цін», 1925—1928 рр. — дві кризи хлібозаготівель). Проте він залишався тимчасовим явищем для перегрупування сил, і в 1929 р. було проголошено закінчення цієї політики. Результатом непу стало відновлення господарства, зруйнованого в роки Першої світової та Громадянської воєн, зростання промислового й сільськогосподарського виробництва, поживлення торгівлі й товарообміну, ослаблення соціальної напруженості.

Розповідь учителя

На початку 1920-х рр. влада більшовиків поширилася на території Росії, України, Білорусії, Закавказзя. Постало питання про юридичне оформлення відносин між республіками. Серед більшовиків існувало кілька позицій щодо форми майбутнього об'єднання.

.....
.....
.....

Робота в групах

Захистити проект форми майбутнього об'єднання радянських республік: перша група — автономізація (відстоював Й. Сталін, усі радянські республіки входять до складу Російської Федерації на правах автономії), друга група — федералізація (запропонував В. Ленін, усі радянські республіки об'єднуються на рівноправній основі в федеральну державу), третя група — конфедералізація* (прибічниками були представники комуністичної партії Грузії, незалежні радянські республіки будують свої відносини на основі договорів).

Після підготовки матеріалу представники груп виступають зі своїми аргументами щодо їхнього проекту об'єднання радянських республік.

.....
.....
.....
.....
.....

Урок 27

Розповідь учителя

30 грудня 1922 р. відбувся перший Всесоюзний з'їзд Рад. На з'їзді було проголошено створення Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР), обрано Центральний виконавчий комітет (ЦВК) і Президію СРСР, а також чотирьох голів Президії ЦВК СРСР, які мали по черзі головувати на засіданнях: від РРФСР — М. Калінін, від УРСР — Г. Петровський, від БРСР — О. Черв'яков, від ЗРФСР — Н. Наріманов. Також з'їзд вирішив створити комісію з доопрацювання документів щодо утворення держави.

Але союзний договір так ніколи й не було доопрацьовано і підписано. «Комісію 13» з доопрацювання договору було ліквідовано. У січні 1923 р. ЦВК СРСР утворив Конституційну комісію, яка підготувала проект конституції СРСР. Його було затверджено на Другому з'їзді Рад у січні 1924 р. Конституція містила Декларацію та Договір про утворення СРСР, який не мав нічого спільного з проектом договору 1922 р. З'їзд рекомендував союзним республікам ратифікувати текст конституції, що й було зроблено. Так відбулося конституційне оформлення СРСР, про створення якого було оголошено ЦВК СРСР у липні 1923 р. у «Зверненні до народів та урядів світу».

Робота з документом

Опрацювати витяг із Компетенції Союзних органів згідно із Союзним договором і відповідати на запитання.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Робота з таблицею

Заповнити таблицю, вписавши в перший стовпчик досягнення непу, а в другий — його прорахунки та недоліки.

Досягнення	Недоліки

V. Підсумки уроку

Аналіз роботи груп

.....
.....
.....
.....

Основні висновки

- Під тиском обставин було запроваджено непу, завдяки якому вдалося відновити зруйноване за роки бойових дій господарство.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Скласти стисле повідомлення про створення СРСР.

.....
.....

* Проект конфедералізації мало відомий, тому питання формування третьої групи залишається на розгляд вчителя.

Роздавальний матеріал

**Із резолюції XIV з'їзду ВКП(б).
23 грудня 1925 р.**

...Вести економічне будівництво під таким кутом зору, щоб СРСР із країни, що ввозить машини та обладнання, перетворився на країну, що виробляє машини та обладнання, аби таким чином СРСР в умовах капіталістичного оточення не міг перетворитися на економічний придаток капіталістичного світового господарства, а був самостійною економічною організацією...

...Поставити завдання повного забезпечення перемоги соціалістичних господарських форм над приватним капіталом,

зміцнення монополії зовнішньої торгівлі, зростання соціалістичної держпромисловості та залучення під її керівництво і за допомогою кооперації дедалі більшої маси селянських господарств у русло соціалістичного будівництва...

Запитання до документа

- 1) За текстом документа з'ясуйте мету індустріалізації в СРСР.
- 2) За рахунок чого була проведена індустріалізація в СРСР?
- 3) Чому в СРСР усі зусилля були «кинуті» на проведення індустріалізації?

Компетенція Союзних органів згідно із Союзним договором 30 грудня 1922 р.

Ст. 1. Компетенція Союзних органів

- представництво Союзу в міжнародних відносинах;
- зміна зовнішніх кордонів СРСР;
- укладання договорів про входження до складу Союзу нових членів;
- оголошення війни й укладання миру;
- укладання зовнішніх державних позик;
- ратифікація міжнародних договорів;
- встановлення системи зовнішньої і внутрішньої торгівлі;
- встановлення основ і загального плану всього народного господарства Союзу;
- регулювання транспортних і поштово-телеграфних справ;
- встановлення основ організації збройних сил СРСР;
- утвердження єдиного бюджету, встановлення монетної, грошової та кредитної системи, а також системи загальносоюзних, республіканських і місцевих податків;

- встановлення загальних початків землеустрою і землекористування;
- встановлення основних законів про працю;
- встановлення загальних основ народної освіти;
- встановлення загальних заходів у галузі охорони здоров'я;
- встановлення системи мір і вагів;
- організація загальносоюзної статистики;
- основне законодавство щодо союзного громадянства, іноземців;
- право загальної амністії.

Ст. 26. За кожною союзною республікою зберігається право вільного виходу з Союзу.

Запитання до документа

- 1) Для чого існувала ст. 26 у Союзному договорі?
- 2) Чому до повноважень Союзних органів належало «встановлення загальних основ народної освіти»?

Урок 28

Польща та Чехословаччина

Мета: сформувати в учнів уявлення про Польщу та Чехословаччину; створити умови для розуміння причин створення Чехословаччини; проаналізувати причини та наслідки радянсько-польської війни; описати становлення режиму Ю. Пілсудського; розглянути конституційні документи Польщі та Чехословаччини; охарактеризувати режим «санації»; порівняти становлення Польщі та Чехословаччини і висловлювати свою думку щодо впливу національних ідей на формування авторитарних режимів,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: Начальник держави, «лінія Керзона», ЗУНР, «диво на Віслі», Ризький договір, «санація», Чехословацький легіон.

Історичні постаті: Ю. Пілсудський, С. Войцеховський, Т. Масарик, Е. Бенеш, К. Крамарж.

Основні дати та події: 6 листопада 1918 р. — проголошення Польської республіки, 1920—1921 рр. — радянсько-польська війна, березень 1921 р. — прийняття Конституції Польщі, травень 1926 р. — переворот Ю. Пілсудського, 28 жовтня 1918 р. — проголошення незалежності Чехословаччини, березень 1920 р. — прийняття Конституції ЧСР.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням виступити з повідомленнями. Решта учнів виступають як рецензенти.

Експрес-контроль

Виконати тест 17 посібника.

Метод «Обери зайве»

Вибрати заходи, які не належать до непу.

- 1) Заміна податку продрозкладкою;
- 2) використання найманої праці на дрібних промислових виробництвах;
- 3) створення са-

морозрахункових об'єднань, трестів та синдикатів; 4) націоналізація великих банків; 5) комерціалізація та самофінансування державної промисловості; 6) відновлення банківської активності (кредитування); 7) скасування загальної трудової повинності.

.....

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Становлення та особливості соціально-економічного та політичного розвитку Польщі.
2. Становлення та особливості соціально-економічного та політичного розвитку Чехословаччини.

Урок 28

Слово вчителя

Перша світова війна призвела до розпаду Австро-Угорської та Російської імперій та утворення нових національних держав у Центральній та Східній Європі.

Робота в групах

Об'єднати учнів у дві групи. Перша група буде працювати з матеріалами з історії Польщі, друга — з історії Чехословаччини (у зв'язку з важливістю інформації, кількість учнів у групах має співвідноситися як 2/3 до 1/3).

Після об'єднання в групи учні додатково об'єднуються в міні-групи, які будуть обробляти інформацію щодо конкретного пункту з історії певної держави. Відповідь слід представити у вигляді таблиці.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Завдання

Польща: 1. Відновлення державності. 2. Празька мирна конференція. 3. Радянсько-польська війна. 4. Режим «санації» та особливості соціально-економічного та політичного розвитку Польщі.

Чехословаччина: 1. Утворення Чехословаччини. 2. Мирні конференції та кордони. 3. Конституція 1920 р. 4. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Чехословаччини.

.....

.....

.....

.....

.....

Робота з документом

- Опрацювати витяг із Конституції Польської Республіки і відповісти на запитання.
- Опрацювати витяг із Декларації чеських депутатів австрійського парламенту і відповісти на запитання.

Зразок відповіді

План характеристики	Характеристика
Назва країни	Чехословаччина
Місцезнаходження	Центр Європи (Чехія (Богемія), Тешинська область, Моравія, Словаччина, Судетська область, Закарпаття)
Державний устрій	Республіка
Голова держави	Президент (Т. Масарик, Е. Бенеш)
Представницькі органи влади	Національні збори (Сенат та Палата депутатів)
Політичні партії	Національно-демократична партія, Аграрна партія, Народна партія, Комуністична партія, Соціал-демократична партія та ін.
Політична ситуація	Діяло близько 20 основних партій. Найбільшою підтримкою користувалися центристські й лівоцентристські партії, які утворювали урядові коаліції
Економічна ситуація	Успадкувала 4/5 промислового потенціалу імперії Габсбургів, увійшла до десятки найбільш промислово розвинених країн світу. Швидкими темпами тут розвивалися провідні галузі виробництва, особливо важкої промисловості. Промисловість ніколи не працювала на повну потужність через вузькість внутрішнього ринку і залежність від експорту
Зовнішня політика	Орієнтувалася на Францію, а в 1920—1921 рр. разом із Румунією та Королівством сербів, хорватів і словенців створила Малу Антанту
Видатні особистості	Т. Масарик, Е. Бенеш

Урок 28

Зверніть увагу!

Питання радянсько-польської війни більш детально розглядається в курсі історії України, а питанню «санації» слід приділити особливу увагу.

Додаткова інформація

Режим «санації». Починається в 1926 р. після військового перевороту Ю. Пілсудського.

Державний устрій: республіка; президента та прем'єр-міністра обирав сейм (парламент); домінуючий вплив Ю. Пілсудського в політичному житті, хоча він формально був лише військовим міністром; обмеження ролі парламенту з розширенням повноважень виконавчої влади.

Політичний режим: обмежений вплив політичних партій; значний вплив військових, особливо однополчан Ю. Пілсудського на політичне життя суспільства; існування парламентської опозиції; складна виборча система; обмеженість свободи слова і друку; відносно незначні масштаби політичних репресій; заборона офіцерам вступати до політичних партій; спроби порозуміння з національними меншинами.

Громадське життя: культ особи Ю. Пілсудського; критика діяльності Ю. Пілсудського; відсутність панівної ідеології; існування різноманітних молодіжних організацій.

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Фронтальне опитування

1. У результаті розпаду яких імперій утворилися нові національні держави у Східній і Центральній Європі?
2. У створенні якої держави відіграв головну роль Ю. Пілсудський?
3. У створенні якої держави відіграв головну роль Т. Масарик?
4. Що таке «режим санації»?
5. У яких новоутворених державах відбувалися революції?

.....
.....

.....
.....

Робота з таблицею

Заповнити таблицю, вписавши в перший стовпчик досягнення режиму «санації», а в другий — його прорахунки та недоліки.

Досягнення	Недоліки

V. Підсумки уроку

Аналіз роботи груп

.....
.....
.....
.....

Основні висновки

- У Польщі криза парламентської форми правління призвела до встановлення режиму санації.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Скласти історичний портрет Ю. Пілсудського або Т. Масарика.

Роздавальний матеріал

**Конституція Польської Республіки.
17 березня 1921 р.****Розділ I. Республіка.**

Ст. 2. Вища влада в Польській Республіці належить народові.

Розділ II. Законодавча влада.

Ст. 10. Право законодавчої ініціативи належить урядові та сейму.

Ст. 11. Сейм складається з депутатів, що обираються на п'ять років загальним, таємним, прямим, рівним і пропорційним голосуванням.

Ст. 12. Право обирати має кожний польський громадянин без різниці статі, якому виповнився на день виборів 21 рік.

Ст. 35. Кожний проект закону, прийнятий сеймом, передається на розгляд сенату.

Розділ III. Виконавча влада.

Ст. 39. Президента Республіки обирають на сім років абсолютною більшістю голосів сейм і сенат, що об'єднані в Національні збори.

Ст. 44. Кожний урядовий акт президента Республіки вимагає підпису голови Ради міністрів і відповідного міністра, які, підписавши акт, беруть відповідальність за нього на себе.

Ст. 45. Президент республіки призначає та відкликає голову Ради міністрів, за його пропозицією призначає міністрів, а за законодавчо передбаченою пропозицією Ради міністрів призначає на громадські та військові посади.

Розділ V. Загальні громадянські обов'язки та права.

Ст. 95. Польська Республіка гарантує на своїй території повну охорону життя, свободи і майна всім без різниці походження, національності, мови, раси або релігії.

Ст. 99. Польська Республіка визнає будь-яку власність...

Ст. 114. Римсько-католицьке віросповідання, що є релігією переважної більшості народу, посідає в державі провідне становище з-поміж рівноправних віросповідань.

Запитання до документа

- 1) Як співвідносяться Конституція та режим «санації»?
- 2) Чи можна порівняти конституційні процеси в Польщі та СРСР?

**Із Декларації чеських депутатів
австрійського парламенту.
30 травня 1917 р.**

Депутати чеського народу, виходячи з глибокого переконання, що теперішню дуалістичну форму держави було створено... на шкоду спільним інтересам пануючих і пригноблених народів і тільки перетворення Габсбурзько-Лотаринзької монархії у федеративну державу вільних і рівноправних національних держав усуне будь-які національні привілеї та забезпечить всебічний розвиток кожної нації в інтересах імперії та династії.

У цей історичний момент, спираючись на природне право народів на самовизначення і вільний розвиток, посилене в нас, крім

того, і невід'ємними історичними правами, і повністю визнаними державними актами, ми на чолі свого народу будемо домагатися об'єднання всіх гілок чеської нації в чеську демократичну державу, включно зі словацькою гілкою нації, яка проживає в нерозривній єдності з чеською історичною батьківщиною.

Запитання до документа

- 1) Якими були основні вимоги лідерів чеського національно-визвольного руху? Чим вони аргументували свою позицію?
- 2) Яким способом мало відбуватися відновлення чеської державності згідно з декларацією?

Урок 29

Югославія та Угорщина

Мета: сформувати в учнів уявлення про Югославію та Угорщину в 1920-х рр.; створити умови для розуміння учнями причин створення Югославії; проаналізувати національні відносини в Югославії; описати становлення режиму М. Хорті; розглянути основні положення Видовданської конституції; охарактеризувати зовнішню політику Угорщини та Югославії; навчити учнів порівнювати становлення Угорщини та Югославії і висловлювати свою думку щодо монархічного правління в ХХ ст.

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: регент, легітимісти, Партія національної єдності, Корфська декларація, Національна рада словенців, хорватів і сербів, Народне віче, Видовданська конституція, Народна Скупщина, Нетунська конвенція, «Біла рука».

Історичні постаті: А. Трумбич, король Александр, С. Радич, М. Хорті, І. Бетлен.

Основні дати та події: 1920 р. — ліквідація парламентської республіки та проголошення М. Хорті регентом, 1922, 1925 рр. — прийняття виборчих законів, липень 1917 р. — підписання Корфської декларації, 1 грудня 1918 р. — проголошення Королівства сербів, хорватів і словенців, червень 1921 р. — прийняття Видовданської конституції, 6 січня 1929 р. — державний переворот, жовтень 1929 р. — проголошення Югославії.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Навчальна гра «Що було далі!»

Закінчити речення.

1. 21 квітня 1920 р. між урядом Української Народної Республіки і Польщею було укладено Варшавський договір
2. 12 травня 1926 р. війська під командуванням Ю. Пілсудського почали наступ на Варшаву
3. Конституція Чехословаччини, прийнята Національними зборами 20 лютого 1920 р., закріпила

.....

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Становлення та особливості соціально-економічного і політичного розвитку Угорщини.
2. Становлення та особливості соціально-економічного і політичного розвитку Югославії.

Робота з підручником

Опрацювати відповідний матеріал підручника і заповнити порівняльну таблицю: перша група — матеріал з історії Угорщини, друга — з історії Югославії.

Урок 29

Зразок відповіді

Югославія, 1920-ті рр.

План характеристики	Характеристика
Назва країни	Югославія
Місцезнаходження	Європа
Державний устрій	Конституційна монархія
Голова держави	Король (Александр)
Представницькі органи влади	Народна Скупщина
Політичні партії	Хорватська селянська партія, Сербська демократична партія, Радикальна партія
Політична ситуація	Прийняття Видовданської конституції. Невирішеність політичних питань з національним ухилом призвела до частих урядових криз, активізації терористичних груп, антисербських виступів, парламентської кризи тощо. Січень 1929 р. — державний переворот короля Александра
Економічна ситуація	Лютий 1919 р. — аграрна реформа, кредити, економічні кризи
Зовнішня політика	Союз із Францією, входила до Малої Антанти і Балканської Антанти (Югославія, Греція, Румунія, Туреччина). Найбільш напружені відносини склалися з Італією та Болгарією
Видатні особи	Король Александр, Н. Пашич, С. Радич, П. Живкович
Основні дати та події	Липень 1917 р. — підписання Корфської декларації, 1 грудня 1918 р. — проголошення Королівства сербів, хорватів і словенців, червень 1921 р. — прийняття Видовданської конституції, 6 січня 1929 р. — державний переворот, жовтень 1929 р. — проголошення Югославії

Угорщина, 1920-ті рр.

План характеристики	Характеристика
Назва країни	Угорщина
Місцезнаходження	Європа
Державний устрій	Монархічна держава
Голова держави	М. Хорті (регент)
Представницькі органи влади	Національні збори
Політична ситуація	16 листопада 1918 р. Угорщина була проголошена республікою. Коаліційний уряд очолив граф Каройі. 21 березня 1919 р. Угорщина була проголошена Радянською республікою. 1 серпня 1919 р. Угорська Радянська республіка пала. У листопаді 1919 р. в країні встановилася авторитарна диктатура адмірала М. Хорті
Економічна ситуація	В економічних відносинах у 20-х рр. ХХ ст. Угорщина була аграрно-індустріальною державою. У країні прискорено відбувався процес концентрації виробництва і власності, який призводив до подальшого збіднення основної маси населення, що складалася з малоземельних і безземельних селян-бідняків.
Зовнішня політика	У 20-ті рр. ХХ ст. зовнішня політика Угорщини була орієнтована на кредити, які надали їй США, Англія і Франція
Видатні особи	М. Хорті

Урок 29

Словничок

Регент — у монархічних державах тимчасовий правитель, який виконує обов'язки глави держави замість монарха

Авторитаризм — державний лад, який характеризується режимом особистої влади, диктаторськими методами управління за допомогою репресивного апарату й соціальної демагогії.

Зверніть увагу!

Особливу увагу потрібно приділити характеристикам та порівнянню авторитарних режимів М. Хорті та короля Александра (від 1929 р.).

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Робота з таблицею

Визначити причини встановлення диктаторських режимів в Угорщині та Югославії, заповнити таблицю.

.....
.....

Фронтальне опитування

1. Коли і яким чином була утворена Югославія?
2. Охарактеризуйте міжнаціональні відносини в Югославії.
3. Охарактеризуйте Видовданську конституцію.

Зразок відповіді

М. Хорті (Угорщина)	Король Александр (Югославія)
Січень 1920 р. — обраний парламент ліквідував республіканський устрій і обрав М. Хорті регентом. Необмежена влада М. Хорті. Консерватизм. Обмеження демократичних прав і свобод. Збереження представницьких демократичних інститутів влади. Легальне існування опозиції. Обмеження діяльності лівих сил. Панування традиційної еліти (земельної аристократії). Відсутність масової партії — опори правлячого режиму. Монархічна, націоналістична демагогія	Державний переворот у 1929 р. Скасування Видовданської конституції. Розпуск парламенту. Створення королівського уряду на чолі з П. Жавковичем. Заборона діяльності політичних партій. Створення державного суду в політичних справах. Заміна органів місцевого самоврядування інститутом державних комісарів. Переименування Королівства сербів, хорватів і словенців на Югославію (листопад 1929 р.). Адміністративна реформа (поділ території країни на дев'ять банів, які не враховували історичних та етнічних меж). «Сербізація» державного апарату. Поширення ідеологічної концепції, існування в Югославії «триім'яного народу» (сербі, хорвати, словенці)

4. Дайте оцінку внутрішньої політики урядів Югославії в 1920-ті рр.
5. Охарактеризуйте внутрішню і зовнішню політику режиму М. Хорті.

.....
.....
.....
.....
.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- Югославія опинилася в скрутному становищі — під гаслами розподілу поміщицької землі посилювався селянський рух, тривали військові дії проти Антанти.

.....
.....
.....
.....
.....

VI. Домашнє завдання

П:

Роздавальний матеріал

Із маніфесту короля до сербо-хорвато-словенського народу. 6 січня 1929 р.

Мої сподівання та сподівання народу, що розвиток нашого внутрішнього політичного життя принесе порядок країні та зміцнить її, не виправдалися. Парламентський лад і всі політичні погляди дедалі більше виказують свої негативні риси, від яких народ і держава зазнають самих лише збитків. Замість того щоб розвивати і зміцнювати дух національної й державної єдності, парламентаризм у тому вигляді, яким він є зараз, починає спричиняти духовну дезорганізацію й національний розбрат. Мій священний обов'язок берегти всіма засобами національну єдність держави. Я впевнений, що цієї відповідальної години всі — серби, хор-

вати і словенці — зрозуміють це щире слово свого короля і що вони вірно служитимуть мені у моїх подальших прагненнях, спрямованих цілковито лише на найскоріше здійснення такого устрою управління й такої організації держави, що найкращим чином відповідатимуть загальним потребам народів і державним інтересам. Унаслідок цього я вирішив і постановив, що Конституція Королівства сербів, хорватів і словенців від 28 червня 1921 р. втратила свою чинність. Усі закони країни залишаються в силі доти, доки вони не будуть скасовані моїм указом. Якщо знадобиться, то в майбутньому буде оприлюднено таким же чином нові закони. Скупщина, обрана 11 вересня 1927 р., розпускається.

Запитання до документа

- 1) Що спонукало короля Александра видати цей маніфест?
- 2) Які результати дії маніфесту?

.....

.....

.....

.....

Угорський історик академік М. Ормош про М. Хорті

Хорті... був старомодним аж до анахронізму. Його контрреволюційний вождизм не мав нічого спільного з формами нацизму або фашизму. Хорті не розробляв і навіть не сприймав жодної нової ідеології. Він слідував тим

позиціям і поглядам, що їх засвоїв під час монархії в батьківському домі та у військово-му училищі... До влади Хорті ставився з повагою, але не був одержимий владою. Політичним керівництвом у роки свого правління він поступався урядові та перебирав його на себе переважно в кризових ситуаціях.

Запитання до документа

- 1) Охарактеризуйте ставлення Хорті до влади.
- 2) У чому проявлявся консерватизм Хорті?

.....

.....

.....

.....

Урок 30

Болгарія та Румунія

Мета: сформувати в учнів уявлення про Болгарію та Румунію в 1920-х рр.; створити умови для розуміння причин приєднання земель до Румунії; проаналізувати причини державних переворотів в Болгарії та Румунії; описати національні проблеми в Румунії та Болгарії; розглянути основні положення конституцій цих країн; охарактеризувати зовнішню політику Румунії та Болгарії; навчити учнів порівнювати становлення Румунії та Болгарії і висловлювати свою думку щодо монархічного правління в ХХ ст,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: «Крайова Рада», селянська партія (цараністська), Болгарський землеробський народний союз, Валдайське повстання.

Історичні постаті: Фердинанд I, Кароль II, А. Стамболійський, А. Цанков, Г. Димитров.

Основні дати та події: 1920 р. — завершення об'єднання румунських земель, березень 1923 р. — прийняття Конституції Румунії, 3 жовтня 1918 р. — зречення болгарського царя Фердинанда, червень 1923 р. — державний переворот, вересень 1923 р. — повстання БКП, 1926 р. — усунення уряду А. Цанкова.

Очікувані результати: учні навчаться:

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Експрес-контроль

Виконати тест 18 посібника.

.....

Робота з таблицею

Заповнити таблицю, записавши до відповідного стовпчика порядковий номер назв, імен, понять, дат.

- 1) М. Хорті, 2) А. Трумбич, 3) король Александр, 4) І. Бетлен, 5) регент, 6) Корфська декларація, 7) 1929 р. — державний переворот, 8) 1920 р. — ліквідація парламентської республіки, 9) Видовданська конституція.

Зразок відповіді

Угорщина	Югославія
1, 4, 5, 8	2, 3, 6, 7, 9

.....

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Становлення та особливості соціально-економічного й політичного розвитку Румунії.
2. Становлення та особливості соціально-економічного й політичного розвитку Болгарії.

Слово вчителя

Перша світова війна спричинила значні зміни в житті країн світу. Сьогодні ми познайомимося з країнами, одна з яких виступала на боці переможців, а інша — зазнала поразки серед Центральних країн.

Урок 30

Робота в групах

Опрацювати відповідний матеріал підручника і додаткову інформацію: перша група — про Болгарію, друга — Румунію.

Підготувати запитання команді-суперниці. За результатами роботи на дошці складаються узагальнюючі таблиці.

Робота з таблицею

Порівняти становлення та особливості соціально-економічного й політичного розвитку Румунії та Болгарії, заповнити таблицю.

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Бесіда

Чому в більшості повоєнних країн виникають авторитарні режими?

Експрес-контроль

Виконати тест 19 посібника.

Зразок відповіді

Критерії для порівняння	Румунія	Болгарія
Вид держави	Монархія	Монархія
Військовий блок	Антанта	Центральні держави
Якими договорами визначені зміни	Закріплено в рішеннях Паризької конференції, Сен-Жерменському, Нейському і Тріанонському договорах	Нейський договір
Територіальні зміни	Приєднання Трансильванії, Бессарабії та Північної Буковини, територія Румунії збільшилася зі 138 тис. до 295 тис. км ² , а населення — від 8 до 16 млн осіб	Втрата 1/10 території. Території були передані Греції, Румунії та Королівству сербів, хорватів і словенців. Позбавлялася виходу до Егейського моря
Політичні наслідки	Уникла революційної зміни влади; збереглася наступність влади, що забезпечувало внутрішню стабільність. Новоприєдані території суттєво відрізнялися від старого королівства, їх потрібно було інтегрувати, придушивши сепаратистські та національні рухи (30 % нової Румунії складала національні меншини)	Політична криза. Владайське повстання (Радомирський бунт). Проголошення республіки. Зречення царя Фердинанда на користь Бориса III. Прихід до влади лівих сил на чолі з А. Стамболійським; реформи уряду
Держава в 1930-х рр.	Диктатура короля Кароля II, а потім — Антонеску	Авторитарний режим короля Бориса III

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- На повоєнному розвитку Болгарії значний відбиток мала поразка у війні.

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Скласти кросворд за темою уроку із 10—12 понять і термінів.

Урок 31

Наука і техніка в першій чверті ХХ ст.

Мета: сформуванати уявлення про розвиток науки і техніки в першій чверті ХХ ст.; створити умови для розуміння причин наукових відкриттів початку ХХ ст.; проаналізувати використання технічних відкриттів людством на початку ХХ ст.; описати системи освіти; розглянути основні наукові відкриття; охарактеризувати вплив розвитку науки і техніки на розвиток суспільства; порівняти системи освіти різних країн і висловлювати свою думку щодо відповідальності за наукові і технічні відкриття,

.....
.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: «проба Манту», лічильник Гейзера, вальфдорські школи, пластмаса, каучук.

Історичні постаті: Е. Резерфорд, М. Планк, Н. Бор, А. Ейнштейн, К. Ціолковський, М. Жуковський, І. Сікорський, З. Фрейд, А. Флемінг.

Основні дати та події: 1901 р. — радіопередача через Атлантичний океан, 1903 р. — перший політ братів Райт, загальна теорія радіоактивності, 1905 р. — теорія відносності, 1908 р. — «проба Манту», 1919 р. — заснування першої вальфдорської школи.

Очікувані результати: учні навчаться:

I. Організаційний момент

.....
.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учитель пропонує двом-трьом учням презентувати результати роботи.

Історичний диктант

Методика проведення — див. урок № 3.

1. Румунія підтримувала країни Антанти. (Так)
2. Болгарія підтримувала країни Антанти. (Ні)
3. Румунія отримала Трансільванію. (Так)
4. Болгарія була монархією. (Так)
5. Румунія була монархією. (Так)

6. У 1923 р. в Болгарії відбувся державний переворот. (Так)
7. Румунія на приєднаних землях проводила політику «уніфікації». (Так)
8. Болгарія приєдналася до Комінтерну. (Ні)
9. Румунія передала селянам мільйони гектарів поміщицьких, державних та церковних земель. (Так)
10. Болгарія після війни почала орієнтуватися на Францію. (Так)

.....
.....
.....

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Розвиток освіти.
2. Наукові досягнення та технічні відкриття.

Урок 31

Слово вчителя

Історія — це не тільки війни, перевороти та реформи, історія — це й життя простих людей. Разом із тим історичні процеси обов'язково впливають на розвиток освіти та науки.

«Вчена Рада» (засідання з елементами методу «Акваріум»)

Методика проведення — див. урок № 4.

Опрацювати відповідний матеріал підручника, підготувати доповідь за визначеною темою (розвиток освіти, наукові відкриття, технічні досягнення тощо).

Опорний конспект

Наука

1.	У 1905 р. 26-річний німецький фізик А. Ейнштейн опублікував працю «До електродинаміки тіл», у якій було закладено основи теорії відносності.
2.	У 1901 р. німецький фізик М. Планк установив, що енергія виділяється не безперервним потоком, як уважали раніше, а окремими пучками — квантами.
3.	Шведський хімік і підприємець А. Нобель заповів більшу частину своєї спадщини благодійному фонду. Нобелівську премію щорічно присуджують Шведська королівська академія наук та інші авторитетні установи Швеції, починаючи від 1901 р.
4.	1922 р. — у Канаді Ф. Бентінг і Дж. Чедвіг виділяють інсулін.
5.	1903 р. — британські вчені Е. Резерфорд і Ф. Содді заклали основи теорії радіоактивного розпаду.
6.	1908 р. — пропозиція французького лікаря Ш. Манту з діагностики туберкульозу («проба Манту»).
7.	1908 р. — винахід «лічильника Гейгера» — німецький фізик Г. Гейгер винайшов прилад для реєстрації радіоактивних часток.
8.	1906 р. — британський біолог В. Бейтсон запровадив термін «генетика».
9.	1928 р. — винайдення А. Флемінгом пеніциліну.

10.	1922 р. — О. Фрідман дійшов фундаментального висновку про те, що Всесвіт постійно розширюється (так звана теорія «Великого вибуху»).
11.	1923 р. — термін «плазма» уперше був вжитий американськими вченими І. Ленгмюром і Л. Тонксом.

Техніка

1.	Перші радіомовні передачі проводили в США у 1919—1920 рр., в Англії і Франції — 1922 р. В Україні радіомовлення почалося в 1924 р. у м. Харкові.
2.	Практичне впровадження телебачення почалося з чорно-білих передач, проведених у 1925 р. Вердом в Англії та Дженкінсом у США.
3.	У 1927 р. американець Чарлз Ліндберг здійснив перший трансатлантичний переліт за 33 години.
4.	1905 р. під Альпами було прокладено Сімплонський тунель завдовжки близько 20 км.
5.	У 1904 р. було пущено першу електричку.
6.	1926 р. — встановлено телефонний зв'язок між Лондоном і Нью-Йорком на основі розвитку радіотехніки.
7.	1926 р. — перший переліт через Північний полюс на дирижаблі «Норвегія» під керівництвом Р. Амундсена.
8.	1929 р. — будівництво в Москві Шаболовської металевої вежі (160 м) для радіопередач за проектом В. Шухова.
9.	1929 р. — навколосвітня подорож німецького дирижабля «Граф Цепелін».
10.	1915 р. — перше використання бойових отруйних газів німцями на р. Іпрі (Західний фронт).
11.	Американець Х'юберт Бут винайшов пилосос.
12.	1913 р. — початок конвеєрного складання автомобілів на заводах «Форд» (США).
13.	1920 р. — Л. Термен, фізик і музикант, сконструював перший у світі електромозичний інструмент — терменвокс.

Урок 31

Освіта

1.	1919 р. — Р. Штайнер у м. Штутгарті відкрив першу вальфдорську школу.
2.	1918 р. — у Великій Британії було прийнято закон про обов’язкове навчання до 14 років.
3.	1918 р. — у США закони про обов’язкову початкову освіту було прийнято в усіх штатах.
4.	Із 1920-х рр. почався процес диференціації освіти. Учнів було поділено на «академічно здібних» і «практично мислячих», а програми пристосовано до практичних потреб людини в житті.
5.	1905 р. — у Росії університети отримують автономію, а жінок допускають вчитися на деякі факультети.
6.	1917 р. — націоналізація всіх шкіл у Росії, школи оголошено безкоштовними, загальними та обов’язковими.
7.	1912 р. — створення «Міжнародного бюро нових шкіл» на чолі з А. Фер’єром («Нові школи» — середні навчальні заклади інтернатного типу для заможних сімей).
8.	1920 р. — Рада Народних Комісарів радянської Росії створила Надзвичайну комісію з ліквідації неграмотності.
9.	1906—1909 рр. — у Москві працював «Будинок вільної дитини».
10.	Попри якісні позитивні зрушення в системі освіти провідних країн світу для більшості людей вона залишалася недоступною, особливо в колоніальних і залежних територіях.
11.	Низький освітній рівень був притаманний незалежним країнам Азії та Латинської Америки.

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Бесіда

1. Назвіть особливості розвитку освіти на початку ХХ ст.
2. Які досягнення тогочасної науки були, на вашу думку, найважливішими? Відповідь обґрунтуйте.
3. Які зміни сталися в транспорті й зв’язку?

4. Охарактеризуйте вплив науки і техніки на розвиток суспільства.
5. Порівняйте особливості систем освіти різних країн.
6. Охарактеризуйте внесок учених — лауреатів Нобелівської премії в розвиток науки (на прикладі двох-трьох учених).

.....

.....

.....

.....

.....

Самостійна робота за завданням

Скласти розгорнутий план відповіді за темою «Наука і техніка у першій чверті ХХ ст.».

.....

.....

.....

.....

.....

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- У першій третині ХХ ст. продовжується швидкий розвиток науки, здійснюються вагомі відкриття, які докорінно змінили уявлення про світ.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. ТЗ: Підготувати доповідь про одного з перших лауреатів Нобелівської премії (додатковий матеріал див. с. 96).

Макс Планк (1858—1947) народився в місті Кілі, що належало Пруссії. Мав прекрасні музичні здібності, але в гімназії вчитель математики відкрив у нього схильність до природничих і точних наук. Навчаючись в університетах Мюнхена та Берліна, М. Планк віддавав перевагу фізиці. Він захопився вивченням явищ теплоти, механічної енергії та перетворення енергії. Він уважав, що електромагнітне випромінювання відбувається не суцільним потоком, а порціями. Пізніше А. Ейнштейн назвав їх квантами. Отже, праці М. Планка ознаменували народження квантової теорії. Це був справжній переворот у фізиці. За відкриття квантів енергії в 1918 р. вченому було присуджено Нобелівську премію.

Альберт Ейнштейн (1879—1955) народився в місті Ульмі, а його дитинство минуло в Мюнхені. Виявивши здібності до математики й фізики, багато читав самостійно. Батько хотів бачити сина інженером, але на вступних іспитах у Цюриху той «провалився» і змушений був усе-таки закінчити гімназію. У Швейцарії А. Ейнштейн відмовився від німецького громадянства.

У 1914 р. його, уже всесвітньо відому людину, запросили повернутися до Німеччини та очолити Інститут фізики. За заслуги перед теоретичною фізикою в 1921 р. А. Ейнштейну було присуджено Нобелівську премію.

У 1920-х рр. А. Ейнштейн був переконаним пацифістом. Світ він розглядав як гармонійне ціле, схоже на велику й вічну загадку. Ті, хто заздрили йому в Німеччині, називали праці вченого «єврейською фізикою», а його досягнення вважали такими, що не відповідають вимогам арійської науки.

А. Ейнштейн дізнався про прихід до влади Гітлера, перебуваючи за кордоном. Учений розумів небезпеку фашизму, прагнув не допустити, щоб гітлерівці оволоділи атомною зброєю. У США йому запропонували посаду професора фізики, а в 1940 р. надали громадянство.

У післявоєнний період А. Ейнштейн домагався вільного обміну ідеями та досягненнями науки між країнами і народами, підкреслював відповідальність ученого за долю людства. А. Ейнштейна справедливо вважають найбільш знаменитим ученим ХХ ст.

Нільс Бор (1885—1962) народився в Копенгагені. Його дипломний проект одержав золоту медаль Данської королівської академії. Навчався у Великій Британії в Дж. Томсона, який відкрив електрон, і Е. Резерфорда — дослідника радіоактивності елементів та будови атома. Тогочасні фізики не могли з'ясувати, чому електрон, перебуваючи на орбіті, не втрачає енергії. Н. Бор довів, що електрон має постійну орбіту і лише з її зміною вивільнюється енергія. Модель атома Н. Бора високо оцінили в світі.

Із 1920 р. до кінця життя вчений керував заснованим ним же Інститутом теоретичної фізики в Копенгагені. За заслуги в дослідженні будови атома та його випромінювання Н. Бору в 1922 р. була присуджена Нобелівська премія. Завдяки йому набула розвитку нова галузь науки — квантова механіка.

Н. Бор не залишився в окупованій гітлерівцями Данії; його вивезли спершу до Швеції, а потім у бомбовому відсіку літака до Великої Британії. Далі Н. Бор працював у Лос-Аламосі (США). Він відігравав провідну роль у реалізації Манхеттенського проекту — проекту створення атомної зброї. Асистентом Н. Бора був його син — Оге Бор, який також став лауреатом Нобелівської премії (1975 р.). Н. Бор активно виступав за мирне використання атомної енергії та широке міжнародне співробітництво.

Енріко Фермі (1901—1954) народився в Римі. Мав видатні здібності до фізики й математики. До навчання в університеті знання здобував самотужки. У 21-річному віці одержав ступінь доктора наук. Заснував першу в Італії школу сучасної фізики. Після встановлення фашистської диктатури Е. Фермі залишив Італію і виїхав до США. У 1938 р. одержав Нобелівську премію з фізики за те, що довів існування нових радіоактивних елементів і відкрив ядерні реакції.

У США Е. Фермі працював над Манхеттенським проектом. Дослідження були суворо засекречені. Перший у світі ядерний реактор будували під трибунами університетського футбольного стадіону. Уважають, що Е. Фермі відкрив двері в атомний вік. Він зумів пояснити природу космічних променів і джерело їхньої високої енергії. Після його смерті новий хімічний елемент у таблиці Менделєєва назвали Фермієм.

Мета: сформувати уявлення про розвиток культури в першій чверті ХХ ст.; створити умови для розуміння причин появи масової культури; проаналізувати вплив культури на повсякденне життя; описати системи освіти; розглянути нові цінності європейців та американців; охарактеризувати основні ідеї та течії в культурі; порівняти розвиток культури в різних країнах і висловлювати свою думку щодо значення культури,

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи, Азії, Америки.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: модернізм, кубізм, футуризм, абстракціонізм, субкультури, масова культура, класичний реалізм, «втрачене покоління», сюрреалізм, футуризм, соціалістичний реалізм, джаз, мюзикл, олімпійський рух, супрематизм, раціоналізм.

Основні дати та події: 1905—1907 рр. — фонізм, 1907—1908 рр. — поява кубізму, 1910—1920 рр. — футуризм, 1920—1930 рр. — ранній абстракціонізм, 1927 р. — перший звуковий фільм, 1912, 1924, 1928 рр. — Олімпійські ігри, 1924 р. — Перші зимові Олімпійські ігри (Франція).

.....

Очікувані результати: учні навчаться:

I. Організаційний момент

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання
 Учні виступають із доповідями про перших лауреатів Нобелівської премії.

Експрес-контроль
 Виконати тест 20 посібника.

III. Вивчення нового матеріалу

- План вивчення нового матеріалу**
1. Основні ідеї і течії в розвитку культури.
 2. Нові цінності європейців і американців у 1900—1920-х рр.
 3. Поява масової культури.
 4. Нові напрямки в мистецтві та літературі.
 5. Повсякдення.

Метод «Мозковий штурм»
 Методика проведення — див. урок № 5.
 Визначити основні тенденції розвитку та загальні риси культури початку ХХ ст.

* За наявністю часу тему «Культура на початку ХХ ст.» краще розбити на два уроки.

Уроки 32—33

Навчальна гра «Подорож до музею»

Об'єднати учнів у групи (2—4 учні).

Опрацювати відповідний матеріал підручника і підготувати екскурсію «музейною кімнатою», згідно з обраним напрямком.

Після «відвідування музейної кімнати» учитель та учні ставлять запитання і переходять до іншої «кімнати».

Теми для «музейних кімнат»

- Література.
- Мистецтво.
- Архітектура.
- Олімпійський рух.

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Фронтальне опитування

1. Назвіть країни, де було запроваджено обов'язкову середню освіту.
2. Які чинники впливали на розвиток науки початку ХХ ст.?
3. Назвіть найважливіші наукові досягнення початку ХХ ст.

Зразок відповіді

Література

У розвитку літератури початку ХХ ст. виділяють два періоди: початок ХХ ст. — 1917 рр. та 1920—1930-ті рр.

Напрямки в літературі 1920—1930-х рр.

Напрямок	Стисла характеристика	Представники
Критичний реалізм. «Революція в умах»	Боротьба за визволення людства від забобів буржуазного суспільства після Першої світової війни	Е. Б. Шоу, Т. Гарді, А. Барбюс, А. Франц, Стенлейн, Б. Рассел, Г. Уеллс, Р. Лефевр
Критичний реалізм. Література «втраченого покоління»	Розчарування у сучасній цивілізації, втрата ідеалів та релігії	Е. Хемінгуей, Е. М. Ремарк, В. Фолкнер, Р. Олдінгтон, Т. Манн
Модернізм	Прагнення до зміни не тільки змісту, а й форми літературних творів	Ф. Кафка, М. Пруст, Т. Еліот, Х. Вульф, Дж. Джойс
Авангардизм	Сюрреалізм, футуризм, дадаїзм тощо	Ф. Т. Марінетті, В. Маяковський, С. Есенін, Янко, Ж. Грос
Соціалістичний реалізм	Література-пропаганда, зображення комуністичного способу життя, принцип партійності	М. Горький
Масова література	Детективи, фантастика та ін.	А. Крісті, Ж. Сіменон, Р. Стаут, Е. Гарднер, Е. Берроуз

4. Висловіть свою думку щодо відповідальності за наукові і технічні відкриття.

Робота з таблицею

Порівняти культуру демократичного і тоталітарного суспільства.

V. Підсумки уроку

Основні висновки

- У розвитку літератури і мистецтва першої третини ХХ ст. виділяють два етапи: довоєнний і повоєнний.

VI. Домашнє завдання

1. П:
2. Підготуватися до уроку узагальнення знань за темою «Період стабілізації у Європі та Північній Америці (1924—1929 рр.)».

Урок 34

Узагальнення знань за темою «Період стабілізації у Європі та Північній Америці (1924—1929 рр.)»

Мета: узагальнити уявлення учнів про світ у 1920-х рр., основні тенденції його розвитку, причини та перебіг подій; формувати вміння порівнювати, висловлювати свою думку та поважати думку інших,

.....
.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Америки, Азії та Європи.

Тип уроку: повторювально-узагальнюючий.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....
.....

I. Організаційний момент

.....
.....

II. Повторення й узагальнення знань

Змагання (робота в групах)

Методика проведення — див. с. ?.

Запитання і завдання

1. Назвіть дату створення Тимчасового народного уряду Польської республіки.
2. Коли відбулися перші вибори до польського сейму?
3. Коли відбулася радянсько-польська війна?
4. У якому році була прийнята польська конституція?
5. Коли розпочався режим «санації»?
6. Хто очолив Тимчасовий народний уряд?
7. Хто став Начальником польської держави?
8. Хто став першим президентом Польщі?
9. Хто став президентом Польщі за часів «санації»?
10. Укажіть форму державного устрою Польщі після Першої світової війни.
11. Хто очолював польську державу за конституцією 1921 р.?
12. Як називався парламент Польщі?
13. Що таке «лінія Керзона»?

.....
.....
.....

Диспут

Учитель на попередньому уроці об'єднав учнів у групи і роздав тези для диспуту. Кожна група готує аргументи, які як підтверджують тези, так і заперечують їх. Під час диспуту вчитель вирішує, хто виступає «за», а хто «проти». Групи по черзі наводять свої аргументи, а інші учні ставлять запитання і підводять підсумок голосуванням.

Питання для диспуту

- Поява тоталітарних режимів на початку ХХ ст. — це закономірність розвитку суспільства.
- Контроль над суспільством у тоталітарному режимі досягається в першу чергу за рахунок освіти.
- «Війни виграють не генерали, а вчителі» (спрощений вислів О. фон Бісмарка).

.....
.....
.....

III. Підсумки уроку

.....
.....

IV. Домашнє завдання

Підготуватися до узагальнюючого оцінювання за темою «Період стабілізації у Європі та Північній Америці (1924—1929 рр.)».

Урок 35

Узагальнюючий урок за темою «Період стабілізації в Європі та Північній Америці (1924—1929 рр.)»

Мета: оцінити рівень навчальних досягнення учнів, набутих у ході вивчення теми «Період стабілізації в Європі та Північній Америці (1924—1929 рр.)»,

.....
.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Азії, Європи, Америки.

Тип уроку: перевірки рівня знань, умінь і навичок.

Очікувані результати: учні зможуть одержати оцінку рівня знань, умінь і навичок, набутих у ході вивчення теми «Період стабілізації в Європі та Північній Америці (1924—1929 рр.)».

.....
.....

I. Організаційний момент

.....
.....

2. Урок узагальнюючого оцінювання також можна провести за посібником:

Всесвітня історія. 10 клас. Рівень стандарту: Комплексний зошит для контролю знань. — Х.: Вид-во «Ранок», 2010.

II. Перевірка рівня знань, умінь і навичок

1. Контрольна робота

(Тестові завдання у двох варіантах див. на с. 109—112.)

III. Підсумки уроку

Учитель перевіряє виконання завдань, аналізує типові помилки.

.....
.....

Для нотаток

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Додатковий матеріал до уроку

1. Воронянський О. В., Міщенко Н. Л. Всесвітня історія: Довідник.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010.
2. Скирда І. М., Земерова Т. Ю. Всесвітня історія у визначеннях, схемах, таблицях.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010.

Додаток до уроку 10

Узагальнюючий урок за темами «Світ на початку ХХ ст.» та «Перша світова війна 1914—1918 рр.»

I варіант

1. Установіть хронологічну послідовність подій.

- А. Потоплення німецьким підводним човном «Лузітанії»
- Б. Убивство ерцгерцога Ф. Фердинанда в Сараєво
- В. Комп'єнське перемир'я
- Г. Верденська битва
- Д. Будівництво Панамського каналу
- Е. Брусиловський прорив

	А	Б	В	Г	Д	Е
1						
2						
3						
4						
5						
6						

2. Установіть відповідність між прізвищами політичних діячів та назвами держав.

1 Т. Рузвельт	А Франція
2 П. Століпін	Б Німеччина
3 Р. Пуанкаре	В Китай
4 Сунь Ятсен	Г Росія
	Д США

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

3. Наведіть визначення термінів.

«Справедливий курс» — це.....

.....

«Кривава» неділя — це

.....

«Верденська м'ясорубка» — це

.....

4. Порівняйте події Першої світової війни в 1915 р.

Західний фронт	Східний фронт
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Додаток до уроку 10

5. Визначте, які протиріччя були між Німеччиною та Великою Британією.

Німеччина	Велика Британія
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Наведіть визначення понять.

Нація — це

Монополія — це

Диктатура — це

7. Укажіть прізвище президента США, із яким пов'язують «нову демократію».

- А Т. Рузвельт
- Б В. Вільсон
- В У. Черчілль
- Г Р. Пуанкаре

А Б В Г

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

8 Укажіть дату оголошення Австро-Угорщиною війни Сербії.

- А 28 червня 1914 р.
- Б 28 липня 1914 р.
- В 1 серпня 1914 р.
- Г 4 серпня 1914 р.

А Б В Г

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

9 Укажіть автора документа під назвою «14 пунктів».

- А Ж. Клемансо
- Б В. Вільсон
- В В. Орландо
- Г Е. Даладьє

А Б В Г

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

10. Укажіть зайве поняття.

Доба Мейдзі, група Генро, дзайбацу, конфуціанство, «Міцубісі», «Міцуді», «Мацухіто», синтоїзм.

11. Визначте наслідки Першої світової війни для Німеччини.

12. Поясніть роль США в житті країн Латинської Америки на початку ХХ ст.

Додаток до уроку 10

Узагальнюючий урок за темами «Світ на початку ХХ ст.» та «Перша світова війна 1914—1918 рр.».

II варіант

1. Установіть хронологічну послідовність подій.

- А. Берестейський мир
- Б. Революція в Мексиці
- В. Завершення справи Дрейфуса
- Г. Повстання на броненосці «Потьомкін»
- Д. Галицька битва
- Е. Оголошення Німеччиною «необмеженої підводної війни»

	А	Б	В	Г	Д	Е
1						
2						
3						
4						
5						
6						

2. Установіть відповідність між прізвищами політичних діячів та назвами держав.

1 В. Вільсон	А Австро-Угорщина
2 Вільгельм II	Б США
3 Франц Йосиф I	В Німеччина
4 Юань Шикай	Г Китай
	Д Велика Британія

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

3. Наведіть визначення термінів.

«Блискуча ізоляція» — це

.....

.....

«Боксерське» повстання — це

.....

.....

«Брусиловський прорив» — це

.....

.....

4. Порівняйте події Першої світової війни в 1916 р.

Західний фронт	Східний фронт
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Додаток до уроку 10

5. Визначте, які протиріччя були між Росією та Австро-Угорщиною.

Росія	Австро-Угорщина
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Наведіть визначення понять.

Урбанізація — це

Латифундія — це

Агресія — це

7. Укажіть прізвище діяча, з яким пов'язане проведення аграрної реформи в Росії.

- А П. Струве
- Б П. Столипін
- В В. Ульянов
- Г Г. Распутін

А Б В Г

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

8. Укажіть привід до вступу США у Першу світову війну.

- А напад Німеччини на Панаму
- Б необмежена підводна війна проти цивільних суден
- В убивство американського посла в Парижі
- Г підписання таємної військової угоди з Францією

А Б В Г

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

9. Укажіть назву країни — учасниці Четверного союзу, яка першою вийшла з Першої світової війни.

- А Туреччина
- Б Німеччина
- В Болгарія
- Г Австро-Угорщина

А Б В Г

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

10. Визначте зайве поняття.

Сварадж, свадеші, ІНК, М. Ганді, касти, синтоїзм, віце-король, Б. Тілак.

11. Визначте наслідки Першої світової війни для Австро-Угорщини.

12. Поясніть роль Великої Британії в житті Індії на початку ХХ ст.

Додаток до уроку 21

Узагальнюючий урок за темами «Повоєнне облаштування світу» та «Період повоєнної кризи та революції 1917—1923 рр.»

Варіант 1

1. Установіть хронологічну послідовність подій.

- А Повстання моряків у Кілі
- Б Лютнева революція в Росії
- В Завершення Громадянської війни в Росії
- Г Жовтневий переворот більшовиків
- Д Студентська демонстрація в Китаї
- Е Проголошення Угорщини республікою

	А	Б	В	Г	Д	Е
1						
2						
3						
4						
5						
6						

2. Установіть відповідність між прізвищами політичних діячів і назвами держав.

1 Б. Муссоліні	А Туреччина
2 Б. Кун	Б Китай
3 М. Кемаль	В Німеччина
4 Сунь Ятсен	Г Італія
	Д Угорщина

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

3. Дайте визначення понять.

«Воєнний комунізм» — це

.....

.....

.....

«Авентінський вихід» — це

.....

.....

4. Порівняйте революційні події в країнах, заповніть таблицю.

Лютнева революція в Росії	Листопадова революція в Німеччині
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Додаток до уроку 21

5. Визначте, які протиріччя існували між Комуністичною партією Китаю та партією Гоміндана.

.....
.....
.....
.....

6. Укажіть прізвище голови тимчасового уряду в Росії.

- А О. Керенський
- Б В. Ленін
- В Ф. Дзержинський
- Г Й. Сталін

А Б В Г

--	--	--	--

7. Укажіть дату проголошення Угорщини республікою.

- А 28 лютого 1917 р.
- Б 7 листопада 1917 р.
- В 3 листопада 1918 р.
- Г 16 листопада 1918 р.

А Б В Г

--	--	--	--

8. Укажіть, кого називали Ататюрком.

- А М. Кемалю
- Б М. Ганді
- В Б. Куня
- Г Резу-шаха-Пехлеві

А Б В Г

--	--	--	--

9. Укажіть назви країн, у яких у 1920-х рр. виникли тоталітарні режими.

Росія, США, Велика Британія, Італія, Німеччина, Франція, Індія, Іран, Мексика.

.....
.....
.....
.....

10. Визначте наслідки Руху непокори для Індії.

.....
.....
.....
.....
.....

11. Поясніть на конкретних прикладах роль країн Антанти в придушенні революції.

.....
.....
.....
.....
.....

Додаток до уроку 21

Узагальнюючий урок за темами «Повоєнне облаштування світу» та «Період повоєнної кризи та революції 1917—1923 рр.»

Варіант 2

1. Установіть хронологічну послідовність подій.

- А Військовий переворот в Ірані на чолі з Резою-ханом
- Б Російсько-польська війна
- В Національні збори в Німеччині
- Г Проголошення Туреччини республікою
- Д «Похід на Рим»
- Е Початок Громадянської війни в Росії

	А	Б	В	Г	Д	Е
1						
2						
3						
4						
5						
6						

2. Установіть відповідність між прізвищами політичних діячів та назвами держав.

1 Д. Неру	А Іран
2 Ф. Еберт	Б Італія
3 М. Карої	В Індія
4 Реза-шах-Пехлеві	Г Угорщина
	Д Німеччина

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

3. Дайте визначення понять.

«Червона атака на капітал» — це

.....

.....

«Рух 4 травня» — це

.....

.....

4. Порівняйте процеси встановлення влади в Угорщині та Італії. Заповніть таблицю.

Радянська республіка в Угорщині	Фашистська Італія
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Додаток до уроку 21

5. Визначте, які протиріччя в Росії існували між «білими» і «червоними».

.....
.....
.....
.....

6. Укажіть події, які стали початком революції в Німеччині.

- А демонстрація жінок у Берліні
- Б повстання моряків у Кілі
- В збройний переворот у Мюнхені
- Г підписання Комп'єнського перемир'я

А Б В Г

7. Укажіть, як називається війна між громадянами однієї країни.

- А націоналістична війна
- Б вітчизняна війна
- В громадянська війна
- Г державна війна

А Б В Г

8. Укажіть політичну силу, яка боролася за незалежність Індії.

- А Індійський Національний Конгрес
- Б Азіатський Національний Конгрес
- В Буддійська Ліга
- Г Делійський Національний Союз

А Б В Г

9. Укажіть керівників тоталітарних держав.

Ф. Еберт, В. Ленін, М. Хорті, Б. Муссоліні, М. Ганді, М. Карої, А. Грамші, В. Вільсон.

.....
.....
.....
.....

10. Поясніть роль європейських держав на розвиток Китаю у 1920-х рр.

.....
.....
.....
.....

11. Як вплинув британський протекторат на Близький Схід?

.....
.....
.....
.....

Додаток до уроку 35

Узагальнюючий урок за темою «Період стабілізації в Європі та Північній Америці (1924—1929 рр.)»

Варіант 1

1. Установіть хронологічну послідовність подій.

- А Веймарська конституція.
- Б Початок режиму «санації».
- В Початок радянсько-польської війни.
- Г Переворот Кароля II в Румунії.
- Д Проголошення Королівства сербів, хорватів і словенців.
- Е Прийняття Видовданської конституції.

	А	Б	В	Г	Д	Е
1						
2						
3						
4						
5						
6						

2. Установіть відповідність між прізвищами політичних діячів та назвами держав.

1 Е. Бенеш	А США
2 Б. Муссоліні	Б Італія
3 В. Гардінг	В Франція
4 С. Болдуїн	Г Чехословаччина
	Д Велика Британія

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

3. Дайте визначення понять.

«Масова культура» — це

.....

.....

«Нова економічна політика» — це

.....

.....

4. Порівняйте режим правління М. Хорті і Ю. Пілсудського.

М. Хорті	Ю. Пілсудський
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Додаток до уроку 21

5. Визначте, які протиріччя існували між представниками політичних партій США. Заповніть таблицю.

Республіканці	Демократи
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Укажіть, яка система була запроваджена в Італії.

- А корпоративна
- Б комуністична
- В кооперативна
- Г колоніальна

А Б В Г

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

7. Укажіть форму державного устрою Чехословаччини за Конституцією 1920 р.

- А конституційна монархія
- Б республіка
- В абсолютна монархія
- Г диктаторська країна

А Б В Г

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

8. Укажіть, як було перейменоване Королівство сербів, хорватів і словенців.

- А Сербія
- Б Югославія
- В Хорватія
- Г Словенія

А Б В Г

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

9. Укажіть європейські монархії 1920-х рр.

Росія, США, Велика Британія, Італія, Німеччина, Румунія, Болгарія, Угорщина, Югославія, Польща, СРСР, Франція, Індія, Іран, Мексика.

10. Визначте наслідки «сухого закону» для США.

.....

.....

.....

11. Поясніть роль країн Антанти в становленні європейських держав.

.....

.....

.....

12. Як вплинули наукові винаходи на зміни в суспільстві?

.....

.....

.....

Додаток до уроку 35

Узагальнюючий урок за темою «Період стабілізації в Європі та Північній Америці (1924—1929 рр.)»

Варіант 2

1. Установіть хронологічну послідовність подій.

- A Латеранський пакт.
- B Запровадження «сухого закону».
- B «Півний» путч.
- Г Прийняття Конституції Чехословаччини.
- Д Прийняття Конституції Румунії.
- E Початок непу.

	А	Б	В	Г	Д	Е
1						
2						
3						
4						
5						
6						

2. Установіть відповідність між прізвищами політичних діячів та назвами держав.

1 П. фон Гінденбург	А Чехословаччина
2 Ю. Пілсудський	Б Румунія
3 Кароль II	В Угорщина
4 Т. Масарик	Г Німеччина
	Д Польща

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

3. Дайте визначення понять.

- «Диво на Віслі» — це
-
-
-
- «Втрачене покоління» — це
-
-

4. Порівняйте політичні режими СРСР та Італії.

Політичний режим СРСР	Політичний режим Італії
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Додаток до уроку 35

5. Визначте, які протиріччя існували між політичними партіями Великої Британії. Заповніть таблицю.

Консерватори	Лейбористи
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Укажіть назву міста, на честь якого виникла назва держави в Німеччині.

- А Берлін
- Б Гамбург
- В Веймар
- Г Кіль

А Б В Г

--	--	--	--

7. Укажіть, як називається війна між громадянами однієї країни.

- А націоналістична
- Б вітчизняна
- В громадянська
- Г державна

А Б В Г

--	--	--	--

8. Укажіть назву країни, у якій започаткували «сухий закон».

- А Велика Британія
- Б Франція
- В Німеччина
- Г США

А Б В Г

--	--	--	--

9. Укажіть монархів європейських держав 1920-х рр.

Борис III, Кароль II, М. Хорті, В. Еммануїл, Б. Муссоліні, М. Ганді, Александр, М. Карої, А. Грамші, В. Вільсон.

10. Визначте наслідки нової економічної політики для радянської Росії.

.....

.....

.....

11. Поясніть роль європейських держав у становленні тоталітарних держав.

.....

.....

.....

12. Як вплинули події Першої світової війни на розвиток літератури?

.....

.....

.....

Зміст

Урок 1. Вступ. Світ на початку ХХ ст.	1	Урок 18. Фашистська Італія.	55
Урок 2. США, Велика Британія, Німеччина на початку ХХ ст.	3	Урок 19. Революційні події в Азії та Африці.	57
Урок 3. Франція, Росія, Австро-Угорщина на початку ХХ ст.	7	Урок 20. Узагальнення знань за темами «Повоєнне облаштування світу», «Період повоєнної кризи та революцій (1919—1923 рр.)»	59
Урок 4. Індія, Китай та Японія на початку ХХ ст.	11	Урок 21. Узагальнюючий урок за темами «Повоєнне облаштування світу» і «Період повоєнної кризи та революції 1917—1923 рр.»	60
Урок 5. Країни Латинської Америки	15	Урок 22. Сполучені Штати Америки	61
Урок 6. Напередодні Першої світової війни	17	Урок 23. Велика Британія	63
Урок 7. Перша світова війна	19	Урок 24. Франція	67
Урок 8. Завершення Першої світової війни	23	Урок 25. Італія	71
Урок 9. Узагальнення знань учнів за темою «Світ на початку ХХ ст. Перша світова війна 1914—1918 рр.»	27	Урок 26. Німеччина	75
Урок 10. Узагальнюючий урок за темами «Світ на початку ХХ ст.» та «Перша світова війна 1914—1918 рр.»	30	Урок 27. Неп. Створення СРСР	79
Урок 11. Після Першої світової війни	31	Урок 28. Польща та Чехословаччина.	83
Урок 12. Ліга Націй та проблема репарацій.	37	Урок 29. Югославія та Угорщина	87
Урок 13. Світ в 20-х рр. ХХ ст. Міжнародна система безпеки.	41	Урок 30. Болгарія та Румунія.	91
Урок 14. Тоталітаризм	45	Урок 31. Наука і техніка в першій чверті ХХ ст.	93
Уроки 15—16. Революція та громадянська війна в Росії	47	Уроки 32—33. Культура на початку ХХ ст.	97
Урок 17. Революція Німеччині та Угорщині	51	Урок 34. Узагальнення знань за темою «Період стабілізації у Європі та Північній Америці (1924—1929 рр.)»	99
		Урок 35. Узагальнюючий урок за темою «Період стабілізації в Європі та Північній Америці (1924—1929 рр.)»	100

Серія «Конструктор уроку»

Охредько О. Е.

О-92 Всесвітня історія. 10 клас. Рівень стандарту: Уроки нового покоління. — Х.: Вид-во «Ранок», 2010. — 128 с. — (Серія «Конструктор уроку»).

УДК [372.8:340(478.9)](075.3)
ББК 74.266.7я721

Навчальне видання
ОХРЕДЬКО Олег Едуардович
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ
10 клас. Рівень стандарту
Уроки нового покоління

Код Г12684У. Підписано до друку 13.08.2010. Формат 84x108/16. Папір офсетний.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 10,08.

ТОВ Видавництво «Ранок». Свідоцтво ДК № 3322 від 26.11.2008. 61071 Харків, вул. Кібальчича, 27, к. 135.
Для листів: 61045 Харків, а/с 3355. Е-mail: office@ranok.kharkov.ua Тел. (057) 719-48-65, тел./факс (057) 719-58-67.

З питань реалізації: (057) 712-91-44, 712-90-87. Е-mail: commerce@ranok.kharkov.ua
«Книга поштою»: (057) 717-74-55, (067) 546-53-73. Е-mail: pochta@ranok.kharkov.ua
www.ranok.com.ua

ISBN 978-611-540-819-1

© О. Е. Охредько, 2010
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2010

Як користуватися посібником

Досвідчені вчителі пропонують своїм колегам створювати уроки разом!

Видавці піклуються, щоб учителям було легко працювати з посібником і зручно зберігати накопичений матеріал.

Готуючись до уроку, відділіть від загального блоку потрібні сторінки, допишіть на вільних рядках те, що вважаєте за необхідне.

Роздавальний матеріал для учнів винесений на окремі сторінки: зробіть з них необхідну кількість копій.

Зберігайте доопрацьовані уроки у папці зі швидкозшивачем, розділяючи накопичений матеріал кольоровими закладками так, як це Вам буде зручно.

Урок 18

Фашистська Італія

←

Мета: сформувати уявлення учнів про Італію після Першої світової війни; створити умови для розуміння учнями причин та наслідків приходу до влади фашистів; проаналізувати дії політичних партій в Італії; навчити учнів визначати особливості фашистського режиму в Італії; розглянути події в Італії після Першої світової війни; охарактеризувати процес установлення фашистської диктатури Б. Муссоліні в Італії; навчити учнів порівнювати прихід до влади більшовиків та фашистів, висловлювати свою думку щодо фашизму,

.....

.....

.....

Обладнання: підручник, атлас, стінні карти світу, Європи.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: «Фашіо ді комбаттіменто» («Союз боротьби»), сквадри, мафія, чорносорочечники, «Авентінський вихід».

Історичні постаті: Б. Муссоліні, Віктор Еммануїл III, П. Тольяті, А. Грамші.

Основні дати та події: 1919 р. — заснування «Fascio di combattimento» («Союз боротьби»), 1918—1920 рр. — криза, 28 жовтня 1922 р. — «похід на Рим», 1922 р. — надання Б. Муссоліні надзвичайних повноважень, 1924 р. — заборона професійних спілок (крім фашистських), «Авентінський вихід», 1926 р. — заборона діяльності політичних партій, крім фашистських.

Очікувані результати: учні навчаться:

.....

.....

I. Організаційний момент

.....

.....

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

Перевірка творчого домашнього завдання

Учні виступають з історичними портретами політичних діячів часу революційних подій Німеччини або Угорщини.

.....

.....

Робота з таблицею

Заповнити таблицю, указавши у відповідному стовпчику порядкові номери прізвищ історичних осіб, подій, назв та дат.

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Прихід до влади Б. Муссоліні.
2. Встановлення фашистської диктатури в Італії.

Слово вчителя

XX ст. ознаменувалося виникненням тоталітарних ідеологій — фашизму та більшовизму. Фашизм (від італ. *fascio* — зв'язка,

1) Ф. Еберт, 2) М. Ракоші, 3) Ф. Шейдеман, 4) М. Карої, 5) К. Лібкнехт, 6) Р. Люксембург, 7) Б. Кун, 8) М. Хорті, 9) повстання військових моряків у Кілі, 10) 11 листопада 1918 р., 11) Франц Йосиф, 12) Вільгельм II, 13) 16 листопада 1918 р.

Зразок відповіді

Німеччина	Угорщина
1, 3, 5, 6, 9, 10, 12	2, 4, 7, 8, 11, 13

Додаткова література

1. Воронянський О. В., Міщенко Н. Л. Всесвітня історія: Довідник.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010.
2. Скурда І. М., Земерова Т. Ю. Всесвітня історія у визначеннях, схемах, таблицях.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010.
3. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Всесвітня історія. 10 клас. Рівень стандарту. Розробки уроків. — Х.: Вид-во «Ранок», 2010.

Конструктор уроку

«Конструктор уроку» — нова сучасна серія посібників для вчителів!

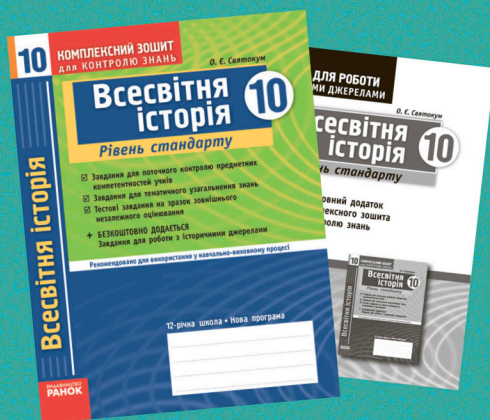

Конструктор уроку містить:

- **Шаблони для розробки уроків** із достатньою кількістю форм і методів роботи на уроці та вільними місцями для записів, що нададуть можливість скласти власний сценарій уроку
- **Сторінки для копіювання** з дидактичним матеріалом, які можна розмножити для учнів
- **Закладки-розділювачі** для зручності: розставте їх у потрібних вам місцях
- **Папку зі швидкозшивачем:** зручно зберігати увесь комплект розробок уроків і можна взяти на урок лише один план-конспект

Усього 15 хвилин на підготовку до уроку — і власна розробка уроку готова! Відтепер створення сучасного та цікавого уроку — це не мрія, а реальність для кожного вчителя.

У навчально-виховному процесі скористайтеся **КОМПЛЕКСНИМИ ЗОШИТАМИ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ** від видавництва «Ранок».

Комплексний зошит містить тестові завдання для поточного й узагальнюючого оцінювання у форматі зовнішнього незалежного оцінювання.

У **БЕЗКОШТОВНОМУ** додатку до зошита — завдання для роботи з історичними джерелами.

Усі необхідні форми контролю — в одному зошиті!

Рекомендовано досвідченими вчителями

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК
www.ranok.com.ua

«Книга — поштою»

61045 Харків, а/с 3355,
«Ранок-пошта»

☎ (057) 717-74-55

Каталог надсилається безкоштовно